

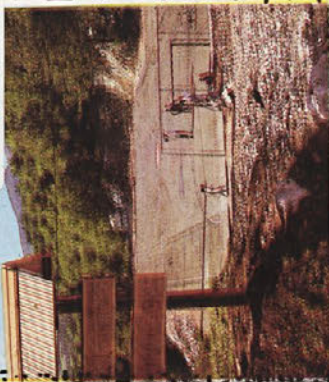
Per 1395/1999

10029761 12

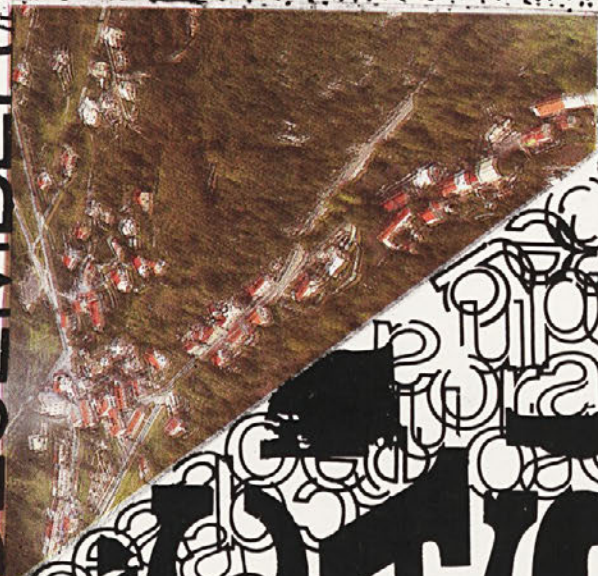
CORISS

GORISKI KNJIŠNICO

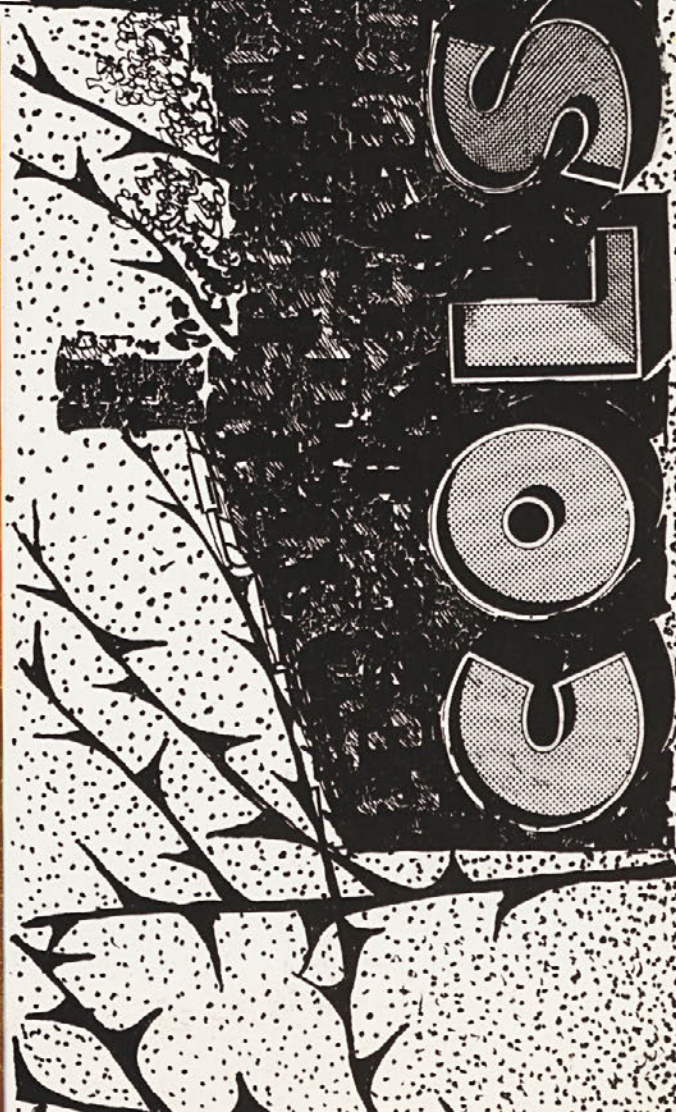

99

DECEMBER

GORISKI
K

ODBOR ZA PRIPRAVO NOVOLETNE PROSLAVE

Besedo ima uredništvo

ZGODOVINSKO ODŠTEVANJE ČASA

Colski časnik verjetno ni še nikoli nastajal v takšni evforiji kot letos. Pričakovanje leta 2000, slovo leta 1999, zadnjega leta, ki se začneja s številko ena, le malokoga pušča ravnodušnega. Predvsem so aktivni trgovci, gostinci in turistični delavci, ki seveda želijo novoletno mrzlico kar najbolje vnovčiti. Predvsem oni so tisti, ki se požvižgajo na neizpodbitno dejstvo, da se magično tretje tisočletje začneja šele 1. januarja leta 2001. Morda bodo že kmalu po novem letu začeli razglašati svojo "zmoto" in vabiti na resnično slovo od drugega tisočletja. Še bolj kot pričakovanje novega stoletja in tisočletja, pa je morda vznemirljivo pričakovanje leta 2000. Čeprav nekateri temu ne posvečajo pretirane pozornosti, je vendarle poseben dogodek vstopiti v leto, ki ga zaznamuje letnica s tremi ničlami. Letnica kot taka seveda, brez kakršnihkoli apokaliptičnih razmišljanj, ki nam jih hočejo "podtakniti" tisti, ki se bojijo, kaj se bo zgodilo, ko bo v petek, 31. decembra, ob 23. uri, 59 minut in 59 sekund, sekundni kazalec trenil še zadnjič na "tej strani" in s tem poslal na smetišče zgodovine leto 1999, in če hočete tudi 20. stoletje oziroma drugo tisočletje...

Takšna in drugačna razmišljanja potrjujejo pestrost dogajanja sredi evforičnega decembra in so hkrati dokaz več, da živimo v obdobju potrošništva, ko je naša prvenstvena skrb, kako izdelke, ideje in storitve spremeniti v denar. Na tak ali drugačen način.

Tisti, ki pripravljamo Colski časnik se tega ne držimo povsem. Izdelek, ki ga držite v rokah smo sicer ocenili z nekaj stotaki, seveda pa ni naš namen, da bi zbiranje gradiva in pisanje spremenili v izkupiček. Poskusili smo narediti nekaj trajnejšega, ponujamo vam branje, ki je morda v svoji osnovi bogatejše kot sicer. Ima namreč pridih Milenija, kajti poizkusili smo obdelati iztekajoče se stoletje iz colskega zornega kota. Poiskali smo nekatere zanimive podatke in številke ter hkrati naleteli na številna področja, ki bi jih na prelomu tisočletja še kazalo podrobneje analizirati. Podobno kot gostinci in trgovci, bomo tudi mi nekoliko kalkulirali in tovrstno prednovoletno evforijo poskusili ponoviti tudi prihodnje leto. Upamo, da tudi z vašo pomočjo. Morda boste vi ali vaši zanamci želeli čez leta pobrsirati po zgodovini našega kraja in njegove okolice in vam bo prav Colski časnik v pomoč.

Milenium. To je torej naslov glavne teme v 12. številki Colskega časnika. Ostala vsebina je podobna, kot v prejšnjih letih. Nekaj reportaž, veliko fotografij, zanimivi zapisi; posebej opozarjamo na pretresljivo pripoved Rozke Ulinove, zaključujemo pa s predstavitvijo letošnjih dobitnikov Colske gartrože.

Tudi tokratni uvodnik zaključujemo z voščilom. Brez velikih besed. Kličemo vam le: Vse naj, naj v letu 2000!

Sandi Škvarč

Postanek sredi mrzličnih priprav na novoletno proslavo je namenjen listanju novega, svežega Colskega časnika. Posnetek zgovorno kaže, v kakšnih prostorih se na Colu odvija telesna vzgoja. Morda bo naslednja proslava že v novi telovadnici. Spomini na vse, kar se je dogajalo v Prosvetnem domu, bodo seveda ostali...

M I L E N I U M

Leto 1999 se nezadržno bliža koncu. Mnogi se prehoda v leto 2000 veselijo, nekaterim je morda nekoliko nelagodno, tretji se magične letnice celo bojijo. Ampak če dobro premislimo, je vse skupaj le igra števil, kajti čas se odvija neodvisno od različnih izračunov, ki si jih je izmislil človek.

Leto 1999 je zadnje leto, zadnja letnica našega štetja, ki se začneja s številko ena. Za nekatere je hkrati tudi zadnje leto tega tisočletja, čeprav se bo, matematično gledano, tretje tisočletje začelo šele leto dni pozneje. Okrogla številka 2000 seveda na različne načine razburja domišljijo. Nekateri se na vstop v novo leto že dalj časa pripravljajo, drugi - in teh je zagotovo največ, pa so mnenja, da bo

tudi tokrat šlo za navaden prehod iz enega v drugo leto. Verjetno se je kaj podobnega, seveda času primernega, dogajalo tudi leta 1899, torej ob vstopu v naše stoletje, ter seveda tudi leta 999, ko so ljudje pričakovali konec prvega tisočletja.

V naslednjih vrsticah tokratnega Colskega časnika smo t.i. milenij obdelali z več zornih kotov; predvsem pa nas je zanimalo, kaj se ob prehodu v 'famozno' leto 2000 dogaja na Colu. Pripravili smo nekakšen posnetek stanja, hkrati pa smo se ozrli tudi na minulo stoletje. Na koncu osrednje teme letošnjega časnika smo zbrali tudi nekaj splošnih zanimivosti ob vstopu v leto 2000 in hkrati pokukali v prihodnost našega planeta. Najprej pa se posvetimo nekaj skromnim, a zelo zgovornim številkam.

COLSKA ŽUPNIJA SKOZI STOLETJE

Poglejmo najprej v prvo desetletje minulega stoletja. Od leta 1899 do leta 1909 je bilo v colski župniji 69 porok. Krščenih je bilo 344 otrok, imeli smo tudi 247 pogrebov.

Naslednji podatki so za obdobje med obema vojnama, med letoma 1929 in 1939. Poročilo se je 63 parov, 270 je bilo krstov, pogrebov pa 152.

Gospod Stanko Ipavec na slovesnosti pri križu na Špičku, ki je postal priljubljena izletniška točka.

Dp 29.761/2008

V obdobju po drugi svetovni vojni, v letih 1959 do 1969, se je število krstov (rojstev?) zelo zmanjšalo, bilo jih je le 185. Porok je bilo 76, umrlo je 77 župljanov.

Pa še skok v zadnje desetletje. Krščenih je bilo 137 otrok, pogrebov je bilo 82, porok pa le 44.

Število rojstev je v tem stoletju stalno upadalo, vseeno pa je bilo vedno večje od števila pogrebov. Kljub temu pa število prebivalcev na Colu ne upada, kajti ljudje vse bolj ostajajo v domači župniji, k nam pa prihajajo nekateri, ki so bili krščeni drugje. Podaljšala se je tudi življenjska doba, zato je v župniji vse več starejših ljudi.

Sicer pa pogledjmo, koliko prebivalcev je bilo v naši župniji (je nekoliko večja kot krajevna skupnost, saj k njej spada še Sanabor).

1. januarja leta 1972 je štela 863 prebivalcev. Deset let pozneje se je število župljanov zmanjšalo na 845. 1. januarja leta 1989 se je število povzpelo na 875, 1. januarja letos pa smo presegli številko 900; naša župnija je namreč štela 904 prebivalce.

Poglejmo še stanje v naši župniji tik pred koncem leta. V letu 1999 (do zaključka redakcije) sta bili na Colu samo dve poroki. Rodilo se je 5 otrok, prav toliko je bilo tudi pogrebov, tako da župnija v tem trenutku šteje toliko prebivalcev, kot na začetku letošnjega leta.

Za zadnji Božič v tem stoletju želim božji blagoslov in globoko notranje doživetje. Ob začetku novega stoletja pa kličem: Bog živi našo župnijo! Naj bo polna življenjskega optimizma, sprejemljiva za vrednote, ki bogatijo in osmislijo življenje.

Stanko Ipavec, župnik

Ob tem še dodajmo, da smo si od srede novembra prizadevali, da bi nekaj tovrstnih podatkov dobili tudi od državnih institucij. Naleteli smo na težave. Na Upravni enoti v Ajdovščini so nam dejali, da se pri njih ukvarjajo le s posamezniki in bi jim zato vzelo veliko časa, da bi zbrali nekatere osnovne statistične podatke. Napotili so nas na državni Statistični urad, kjer postopek prav tako ni enostaven; nič si nismo mogli pomagati tudi z njihovo spletno stranjo. Poklicali smo tudi na Ministrstvo za notranje zadeve, register prebivalstva, toda spet težave. Tudi v knjižnici nismo imeli veliko sreče. V letopisih je sicer zajetih veliko zanimivih podatkov, toda tam so obravnavane samo občine kot celote.

Poskusili bomo spet prihodnje leto, ko se bomo (uradno) poslavljali od 20. stoletja in drugega tisočletja. Seveda si bomo vzeli tudi nekoliko več časa. Vsekakor pa je zanimivo, da je lahko v dobi računalništva toliko težav z zbiranjem osnovnih statističnih podatkov. Človek bi pričakoval, da bo dovolj nekaj "klikov" z miško....

100 LET NEKEGA KRAJA...

Sto let je relativno kratka doba, posebno v obstoju nekega kraja, pa vendar je v teh zadnjih sto letih človeštvo napravilo tak korak v razvoju, da si že naša generacija težko predstavlja, da nekaterih, danes samoumevnih stvari, ni bilo. V malo podaljšanem človeškem življenju je tehnologija tako napredovala, da si danes začetek stoletja predstavljamo kot srednji vek, nekaj, o čemer se govori kot o pravljici, legendi.

Lakota je bila v naših krajih vsakdanji pojav še po koncu 2. svetovne vojne (razloži danes to mulcu, ki noče jesti kruha, namazanega z marmelado); avtomobili in letala so v začetku stoletja delali prve majave korake k poznejšemu razcvetu. Železnica, ki je bila takrat na vrhuncu svoje moči, predstavlja danes skoraj coklo v razvoju. Da o informacijski dobi, ki se je z razvojem računalništva začela bliskovito širiti, niti ne govorimo. Vrhunec komunikacij med ljudmi je takrat predstavljal poštar, ki je peš prinesel pismo. Pokojnino sta takrat na Colu in v Podkraju dobivala le dva bivša državna uslužbenca (po ustnem izročilu). Col (Podvelb) je bil ob koncu prejšnjega stoletja upravičen

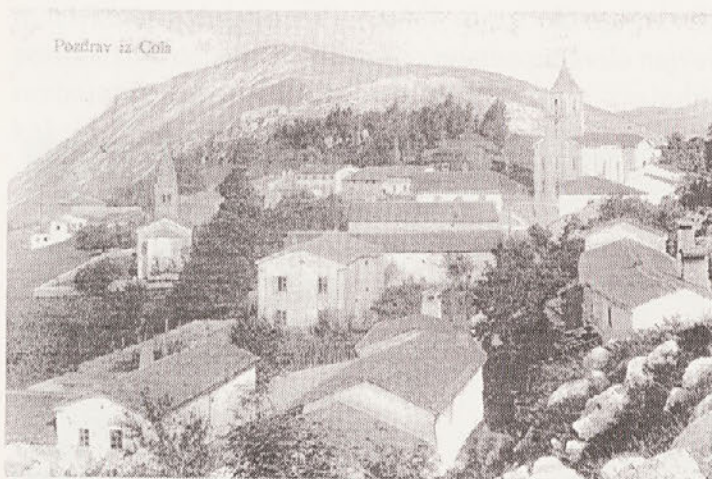
Ena najstarejših fotografij Cola. Nastala je na prehodu iz 19. v 20. stoletje. Ohranilo se je ime avtorja, to je znani fotograf ateljer A. Jerkič iz Gorice (on je fotografiral tudi Gregorčičev pogreb!). Za objavo nam jo je s posredovanjem Franca Černigoja posodil Božidar Premrl iz Vipave. Zanimivo; kupil jo je na ljubljanskem Boljšem sejmu.

do tega, da je na kvaterni četrtek priredil sejem. Sejmišče je bilo na prostoru pod sedanjim župniščem. Kdaj je to pravico izgubil, ali bolj verjetno, kdaj je ta dejavnost zamrla sama od sebe, nam ni znano.

NA ZAČETKU STOLETJA

Konec prejšnjega stoletja, natančneje leta 1895-96, je na Colu (imenovali so ga še vedno tudi Podvelb) živelo 394 moških in 390 žensk. Celotna fara pa je štela 1075 duš. Tako je zapisano v Kažipotu po pokneženi grofovini goriški in gradiški, ter obmejnih krajih kranjskih (knjiga je bila izdana v Gorici leta 1895-96). Župnika takrat colska fara ni imela, administrator pa je bil Konrad Texter.

Šola na Colu je bila ustanovljena leta 1862; leta 1895-96 je bilo 92 otrok pod šolsko dolžnostjo, učencev pa je bilo 94. Številki nista pomešani, dopuščata pa več razlag, zakaj se med seboj razlikujeta. Šola je bila enorazrednica, imela je šolski vrt, poučeval pa je Jožef Kostanjevec.

Razglednica Cola iz prvih let tega stoletja. V izvorniku je v barvah, zanimiva pa je njena hrbtna stran iz katere je razvidno, da jo je morda napisal avstroogrski vojak. (Lastnik fotografije je Franc Černigoj, njemu pa jo je podaril Božidar Premrl.)

Na Colu je bilo takrat 122 hiš. Obratovala je tudi pošta, ki se je nahajala v nizu hiš, ki se sedaj vlečejo od cerkve proti gostilni Tratnik. V Gozdu je bilo 179 prebivalcev, za Križno Goro 118, v Orešju 184, na Polju 166 (Malo Polje 123, v Žagoliču 43), na Colu (Podvelb) 137.

Takratni župan Cola je bil Mihael Puc, podžupan pa Anton Mikuž, kmet v Gozdu.

Svetovalca sta bila Jakob Trošt na Colu in Franc Bajec v Orešju. Tajnik je bil učitelj Josip Kostanjevec, občinski

sluga pa Janez Pregelj iz Orešja.

Trgovino je imel takrat na Colu le Mihael Puc. V Gozdu pa sta imela trgovino Janez Tratnik in Janez Vidmar.

Gostilne ali krčme so imeli na Colu Andrej Rován (sedanja gostilna Pri Tratniku), Makso Žgur, Janez Bajec in Gašper Vidmar, v Gozdu Jože Kovšca in Franc Pregelj na Malem Polju.

Franc Bajec in Franc Praček sta bila čevljarja na Colu. Takšno stanje na Colu je opisano v zgoraj omenjeni knjigi. Verjetno je marsikatera stvar izpuščena, je pa verjetno opisano vse tisto, kar se je takratnemu zapisovalcu zdelo pomembno.

Približno sto let kasneje se z iste razgledne točke ponuja takšen pogled na našo vas...

Zraven že zapisanega moramo omeniti, da se ob prelomu stoletja s prav posebno gospodarsko panogo ukvarjal takratni župan Mihael Puc. Trst je v tistem času, ko še niso poznali hladilnikov, potreboval ogromne količine ledu in župan, čeprav nepismen, je pokazal veliko mero iznajdljivosti. Na prostoru, kjer je sedaj Zadrudni dom, se je prvotno nahajala globoka vrtača. Le to je Puc obzidal, da je dobil ogromen 'lonec' z merami: 7 m višine in 12 m premera. V ta lonec so potem v zimskih časih spravljali led, ki so ga lomili v kalih. V okolici Cola je bilo prav v ta namen zgrajenih nekaj kotanj, v katerih se je zadrževala voda, ki je pozimi zmrznila. Tako spravljen led so nato v poletnih mesecih vozili v Trst. S tem pravilom ledu so se izognili težaškemu lomljenju ledu po ledenicah. Po pripovedovanju starega očeta, ki je tudi pomagal pri spravlju ledu iz Kalarjeve ledenice, je namreč to opravilo zahtevalo ogromne napore, saj je vsak težil k temu, da je iz jame prinesel čimvečji kos ledu. Iz Kalarjeve ledenice je bilo potrebno prinesiti led po povsem navpični lestvi, ki se je v jamo spuščala 20 do 30 m. Kakšne breme je bilo to, si lahko predstavljamo ob podatku, da je ena od večjih kep ledu še v Trstu tehtala več kot 60 kg.

Led so nosili na posebnih lesenih oprtnikih na hrbtno (podobnih tistim, ki jih ponekod še danes uporabljajo za

nošnjo mleka v mlekarno); zanimiv pa je podatek, da so iz jame odšli hkrati vsi trije, ki so led nosili, tako da si lahko mislimo, kakšna teža je bila istočasno na lestvi (tak sistem je bil potreben zato, da ni prihajalo do zastojev in čakanja na prosto lestev).

Ko je posel z ledom propadel, je Mihael Puc nad loncem, ki mu je služil za spravilo ledu, sezidal žago. Poleg žage pa je na istem prostoru obratoval tudi mlin. Prostor za spravilo ledu pa so prezidali čez pol in severna polovica je bila urejena kot vodnjak. Takratne žage so poganjali parni stroji in zato so bile potrebne ogromne količine vode. Vodnjak se še sedaj nahaja pod Zadrudnim domom in ob suši služi svojemu namenu.

COL POD ITALIJO

Po razpadu Avsto-Ogrske monarhije so v naše kraje prišli Italijani. Povzetek stanja na Colu bomo naredili okrog leta 1930. To je tudi približna letnica, ko je na Colu zasvetila prva električna žarnica. Takratnega časa se spominja še marsikdo, zato se verjetno z vsem napisanim kdo ne bo strinjal. Vse, ki so v zapisanem zasledili kakršnokoli napako, prosim, da mi to sporočijo, saj bomo vse dodatne podatke objavili v naslednji številki Colskega časnika.

Takratno število prebivalcev na Colu ni znano (nam ga ni uspelo dobiti); v šoli so poučevali italijanski učitelji, na Žagi (pod gostilno Tratnik) je bila karabinjerska postaja (zgradbo so po vojni porušili); ceste na Colu pa so Italijani na veliko popravljali. Cesta pod pokopališčem je bila zgrajena na novo, celotno traso skoraj do Avžlaka so razširili, zgradili so most za zdajšnjo Kovačevo hišo, razširili prehod med Mežnarjevo in Tomicovo hišo, cesto od Tratnika do župnišča so razširili in speljali stran od hiš. V ta namen so podrli tudi stanovanjske hiše, ki so se nahajale tik nad pokopališčem, saj teče sedanja trasa preko njihovih temeljev. Cesto v Pučki so razširili in v ta namen podrli in zožali vse hiše, ki so se preveč zajedale v cestišče. Zaradi pospešene gradnje cest so zdrobili v pesek tudi Šance, utrdbo na vrhu Žerivš. Malo pred letom 1940 so podrli tudi staro cerkev na pokopališču, nekje v tistem času pa se je, ko si je šel ogledovat utrdbe v Podkrajju, na Colu ustavitil tudi Benito Mussolini.

Za potrebe nastajajoče utrjene linije, ki se je vlekla ob celotni meji z staro Jugoslavijo, so tudi čez Col in na Colu gradili vodovod. Glavna linija, speljana iz Hublja, je napajala rezervoarje na Sinjem vrhu, vod pa se je vlekel tudi mimo Cola proti Črnemu Vrhu. Del te trase je bilo tudi zajetje v Orešju ter rezervoar v Žerivšah.

Zinka Dornik in Zorka Štefančič v Zadrudni gostilni na Colu...

Fotografija je nastala okrog leta 1934. Na desni je Brjaška hiša, ki je bila zgrajena leta 1925, v njej je bila tudi trgovina. Del Brjaške družine se je tudi postavil pred objektiv kamere.

Na Colu so bile v tistem času trgovine:

Pri Makselnovih je bila trafika, kjer so prodajali tudi sol in tobak (zdaj Col št.25). Tu je bila tudi pošta in avtobusna postaja. Mesnica, ki je delala tam, je preživela še vojno in so jo zaprli po letu 1960.

Trgovina je bila tudi Pri Tomicu in Pri Brjaških. Oboji so pekli tudi kruh za prodajo.

Gostiln je bilo kar nekaj; še vedno se je držala tudi gostilna Pri Rovanu. Dugače pa je bila prva gostilna iz ajdovske smeri na Avžlaku. Tudi ta se je ohranila dolgo po drugi svetovni vojni, saj so jo zaprli okrog leta 1970. Isto velja tudi za gostilno Pri Tratniku v Gozdu. Tudi ta je zaprla vrata nekako takrat, kot gostilna na Avžlaku. Avžlaku je sledil Grahovnik, tik zraven Rovanove pa je bila Žgurjeva gostilna (Pri Makselnovih; stavba, ki se sedaj podira). Ko so Brjaški dozidali hišo, je bila tam tudi gostilna, v smeri proti Podkrajju pa je bila zadnja gostilna Pri Martnih. (sedaj št.67)

ČAS UDARNIŠTVA

Po 2. svetovni vojni je še nekaj časa obratovala gostilna Pri Lokvarju, za Križno Goro pa je bila gostilna Pri Šeničerju. Dolgo v sedemdeseta leta pa je obratovala tudi še gostilna Pri Kampelcu.

Pod Italijo sta na Colu obratovali dve žagi. Rovanova pod cesto, ki pelje v Podkraj, in pa že omenjena žaga Mihaela Puca, ki pa jo je pozneje prodal. Zaradi narodnosti novega lastnika je verjetno žaga tudi dobila ime: Pr Judi). V tistem času je na Colu obratovalo tudi precej obrtnikov, saj smo našli kar štiri čevljarje (torej ima tudi obrat Alpine nekaj korenin od prej), tri žnidarje (krojače), kar pet kovačev ter tri tišlerje (mizarje). Verjetno sem marsikatero dejavnost pozabil, prav okrog števila posameznih dejavnosti pa se bo verjetno pojavilo največ razhajanj. Zato vse, ki ste v tem pisanju zasledili kakršnokoli vsebinsko napako, naprošam, da mi to sporočite.

Poleg tega se je na prostoru sedanje trgovine Podvelb odkupovalo oglje, posamezne skupine ljudi pa so žgale apno, kar je bil takrat edini način pridobivanja tega gradbenega materiala.

Veliko število ljudi je tolklo kamenje za na ceste (do debeline orehov ali drobnih jabolk); pozimi, ko tako ni bilo drugega opravila, pa so moški nestrpnost čakali, da so jih poklicali na pomoč pri čiščenju snega s cest.

Na Colu je takrat delovalo prosvetno društvo, prostore pa je imelo v hiši pod sedanjim župniščem (sedaj št. 30) Deloval je tudi cerkveni pevski zbor, ki ga je vodil Anton Bajc - Sever.

Druga svetovna vojna tudi Colu ni prizanesla. Število padlih v tej moriji si vsak lahko ogleda na spominskih tablah na pokopališču. Zaradi svoje strateške lege pa je bil Col, predvsem po razpadu Italije, točka, ki je nobena od vojskujočih strani ni mogla pustiti vnemar.

Vojske so se menjavale, vsaka pa je kaj vzela s sabo (kot

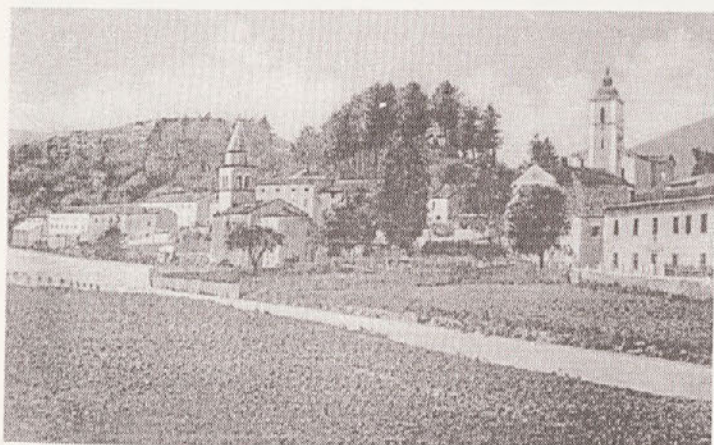

Okrog leta 1930 je fašistični diktator Mussolini obiskal Ajdovščino, ob tej priložnosti se je zapeljal tudi na Col in imel v našem kraju tudi govor.

Z istega zornega kota je tudi posnetek za razglednico, ki je nastala kmalu po drugi svetovni vojni. Na poštnem žigu na hrbtni strani je napis Orešje - Col v latinici in v cirilici.

radi rečejo stari ljudje; nihče ni nič prinesel, vsak je vzel). Od začetka leta 1945 pa do konca vojne so se čez Col valile vojske raznih narodnosti, v teh mesecih pa je bil tudi sedemkrat bombardiran.

"Pod Italijo" je na Colu nastalo več razglednic. Na večini izmed njih sta v kadru obe cerkvi. To je pogled na Col z "Bolkove njive"...

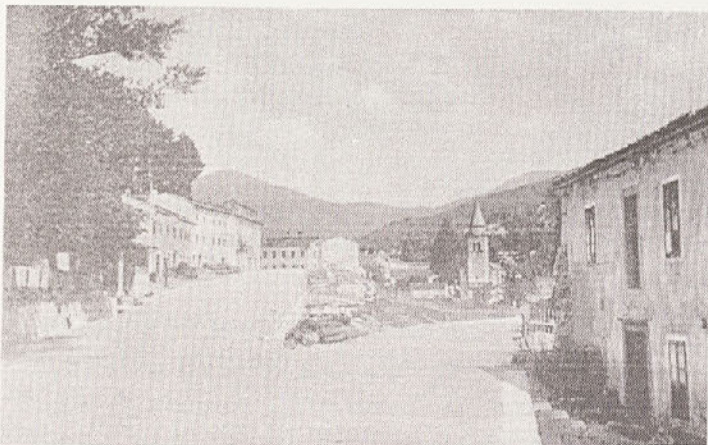

Leta 1965 je dramska skupina Col uprizorila igro Pričarani ženin. Z leve: Dora Tratnik, Stanko Trošt, Pepca Praček, Lenard Škvarč, Anton Koren, Slavka Koren, Franc Štefančič, Tončka Škvarč in režiser Benjamin Lazar, sicer pa učitelj, doma iz okolice Tolmina.

KMETIJSKA ZADRUGA COL

Tudi Zadrugi dom je bil zgrajen udarniško, prostor bivše Judove žage pa je služil za potrebe Kmetijske zadruga Col. Kmetijska zadruga (kmalu po ustanovitvi ena najboljših v Sloveniji) je imela kar razvejano dejavnost, saj so v prostorih Zadružnega doma delali:

- krojači;
- mizarji;
- čevljarji;
- v prostoru, kjer je sedaj pošta, je delovala pekarna, ki je pekla kruh tudi za širše območje Gore;
- na prostoru sedanje trgovine Podvelb je obratoval mlin, zraven sta bili tudi odkupna postaja za mleko in javna tehtnica;
- v prostorih sedanjega Zadružnega doma pa so bile še trgovina, gostilna in veterinarska ambulanta;
- Kmetijska zadruga se je ukvarjala tudi z odkupom lesa, oglja in zdravilnih zelišč;
- na prostoru, kjer imajo sedaj lovci svoje prostore, je bilo zgrajeno javno stranišče, ki je v poznejših časih zaradi svoje neurejenosti zelo kazilo podobo kraja;
- zadruga je imela tudi svoj traktor;

Pogled na križišče na "Dopolavori". Na desni je stavba, v kateri so prebivali italijanski karabinjerji.

Po vojni so se začeli časi združništva. Na Colu je bil s prostovoljnimi delom zgrajen Prosvetni dom (sedaj stavba, ki jo OŠ koristi za telovadnico). V bivše italijanske kasarne so začeli ljudje prihajati na predstave dramske skupine, ki je bila v tistih časih zelo dejavna. Ustanovljen je bil moški pevski zbor, ki z uspehom deluje še danes, v Prosvetnem domu je bilo organiziranih tudi precej koncertov (Veseli planšarji, Beneški fantje...). Nekaj časa pa so v Prosvetnem domu predvajali tudi filmske predstave.

- in kot zanimivost: v prostorih, kjer je sedaj frizerski salon, je bila postavljena javna televizija (črna bela; da si lahko dobil želeni kanal, je bilo potrebno gumb s kanalnikom podložiti z lesenimi ploščicami; a vendar je bila televizija; ...baje prej, kot v Albaniji...).
- Ker je bil Col občina, je imel tudi svoj matični urad, tako da je marsikateri Colčan poročen na Colu.

Pozneje je bila Zadruga ukinjena, ves inventar pa so prenesli na Kmetijsko zadrugo Vipava. Na Colu so ostala le poslopja, ki pa so začela kmalu propadati. Dolgo časa je bivše skladišče za odkup oglja in zdravilnih zelišč predstavljalo sramoto za kraj, sedaj pa je trgovina Podvelb lepo zaokrožila prostor pred Zadružnim domom. Prav stavba Zadružnega doma predstavlja sedaj največji izziv, saj s svojo neurejeno fasado kviri podobo celotne okolice.

V času okrog leta 1960 moramo omeniti tudi žago na Colu. Obrat Lipe iz Ajdovščine je imel žago in parketarno. Slednja pa je po letu 1960 pogorela. Par let je nato delovala

Križišče Na žagi danes...

samo žaga, potem pa so tudi njo ustavili in edina možnost zasluzka se je ponujala v Ajdovščini. To so bili časi avtobusnih prevozov, saj so samo zjutraj ob 5.20 v Ajdovščino vozili trije avtobusi (iz Podkrajja, Črnega Vrha

in Predmeje).

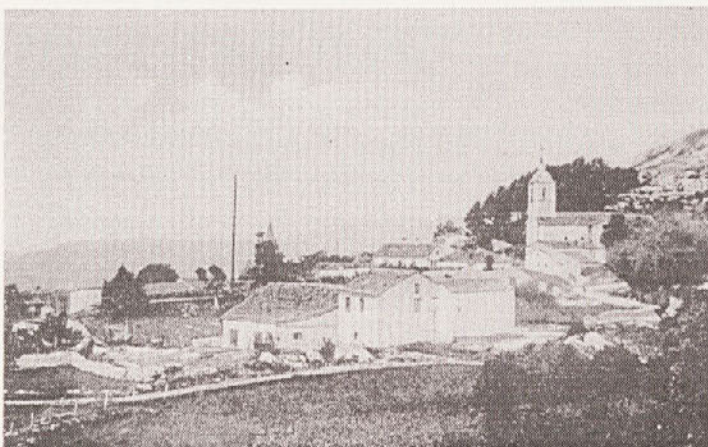
V teh zlatih časih nepopisne gneče na avtobusih se je leta na Colu ustavil kar šestindvajsetkrat dnevno.

V okviru Kmetijske zadruga na Colu je delovalo več obrtnikov. Tako so se v petdesetih letih postavili pred Zadrugi dom, ki tudi danes ni dosti drugačen.

Z leve: Pavle Jurjev, Lenart Grlevičev, Mera Tejklava, Stanko Bizjak, Janez Markov, Drejc Brjaški, France Brjaški, Ivanka Nabergoj, Edo Pekov, Lojze Tekcov, France Mrkčov, čepijo: Pepe Šribrski, Lojze Martn, Pepe Zogrski in Vinko Bajc.

SLOVO OD STOLETJA

Pogled na Col s severovzhoda. V ospredju je današnji Zadrugi dom.

Tako smo zašli v sedanji čas, ki se mu pravi leto 1999. Na delo se vozi vsak s svojim avtomobilom, skoraj vsaka hiša ima vsaj navaden telefon, računalniki so na pohodu... Vodo bomo kmalu pili iz Lokavščeka (sedanje zajetje vodovoda je bilo že ob odprtju 1978 preskromno), asfaltna prevleka je skoraj do praga vsake hiše, obrat Alpine pa zaposluje 160 žensk. In prav temu obratu (čeprav delavke tarnajo zaradi višine plače) smo verjetno dolžni zahvalo,

Takšen pa je del Cola z istega zornega kota sredi deževnega decembra leta 1999.

da je Col ena redkih vasi v ajdovski občini, kjer se število prebivalcev ne manjša.

V naslednjem letu naj bi začeli tudi z dograditvijo OŠ Col, ki še vedno dela v prostorih, neprimernih za odvijanje sodobnega pouka. Ob že zgrajenem vrtcu bo tako še dokončno poskrbljeno, da bodo colski otroci tudi materialno in prostorsko enakovredni svojim vrstnikom. Po vojni skoraj prepovedano obrtništvo in podjetništvo

se razvija, imamo tri gostilne, dve trgovini, cel kup društev (gasilsko, lovsko, društvo Trilek, pevsko, rokometno, nogometno...) Imamo tudi cestno bazo, ki v zimskih mesecih zelo dobro skrbi za prevoznost cest.

In imamo, kot verjetno edini v Sloveniji, krajevni samoprispevek, ki ga nepretrgoma plačujemo že več kot dvajset let. Tudi njemu ter seveda modrim odločitvam Sveta KS gre zahvala, da je danes Col ena najbolj

razvijajočih se vasi v okolici.

In samo upamo lahko, da bo tako tudi ostalo.

(Za vse stvari, ki jih nisem navedel; ki sem jih narobe navedel ali za kar mislite, da bi še lahko bilo zapisano, vas prosim, da mi sporočite, saj še vedno velja rek: VEČ LJUDI VEČ VE!!!)

Iz pripovedovanj in z lastnega zeljnika pobral

Lucijan Trošt

Kako smo se Colčani izobraževali

OD MARIJE TEREZIJE, PREK MUSOLINIJA IN SOCIALIZMA DO DANAŠNJIH DNI

Kratek, ne preveč strokoven, pregled šolstva na Colu in v okolici

Ko je razsvetljena cesarica Marija Terezija uvedla obvezno šolstvo v nameri čimprejšnje germanizacije številnih nemških narodov svoje velike države, ni najbrž slutila, da v njenem cesarstvu obstojajo neki Col (Podvelb), Podkraj in kraji s podobnimi imeni. To je imelo žalostne posledice za šolstvo na tem območju, kajti vrli Colčani so še slabih 100 let, z na moč redkimi izjemami, živeli preprosto delavno življenje, brez skrbi, kako naj financirajo šolsko izobrazbo svojih potomcev. Počasi pa je tudi na tem območju začelo prevladovati mnenje, da tudi znanje ne bi smelo biti slabo, če je dobro za druge, in da ima pismen človek v življenju le več možnosti za uspeh. Kljub tem domnevam pa le ni moč točno ugotoviti, kdaj se je na Colu in okolici začelo prvo previdno poučevanje znanja željnih otrok. Vsekakor je bila tu šola že pred letom 1850.

Prvi znani šolnik je bil domačin Petrič s Kovka, drugi pa, prav tako domačin, Luka Gerlevič - Žnidarjev. Oba sta učila otroke na Severšu za župniščem. O kakšnih subvencijah takratni ljudje seveda niso imeli pojma, zato so morali otroci za vsak dan pouka prinesiti 4 solde, vendar smemo domnevati, da s tem učitelja nista obogatela. Šolo so obiskovali predvsem dečki, kajti za deklice je bila predraga. Emancipacija takrat v te kraje še ni zašla. Obstajala je tudi nedeljska šola, kamor je imel pristop tudi ženski spol. Pouk je bil prostovoljen - danes bi imel obilo hvaležnih zagovornikov predvsem med šolsko mladino.

V letih 1862 - 67 je poučeval Luka Rejec, tudi domače gore list. Sledili so mu Anton Berčič, Jakob Petrič, Josip Lavrič ter Valentin Bernot, ki je komaj 28-leten umrl za jetiko in je pokopan na colskem pokopališču.

Prav v času njegovega službovanja, 1873. leta, pa je Col

dobil prvo pravo šolsko zgradbo, ki kremenito prenovljena še danes služi svojemu namenu.

Do prve svetovne vojne se je na Colu izmenjalo precej učiteljev in bi omenil le nekatere, ki so tako ali drugače zapustili sledove v šolski kroniki in kraju.

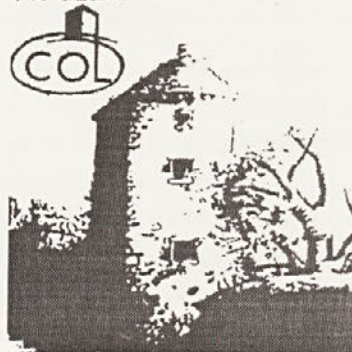
S posebnim uspehom je deloval v letih 1875 - 78 Andrej Perne, doma iz Tržiča, znan kot skrben in vesten, čeprav strog učitelj, pravi vzgojitelj mladine.

V letih 1878 - 80 je tu učiteljeval Filip Kette, oče pesnika Dragotina Ketteja.

1894 je službo nastopil Jožef Kostanjevec, poznejši starosta slovenskih pisateljev. Na Colu je ostal sedem let in v tem času se je uspel tudi poročiti z domačinko Karolino Puc.

Njegov naslednik je bil Franc Silvester, 1899 - 1906, prepričan pacifist, ki se ni odzval vabilu na regrutacijo. Žal takratne oblasti niso znale pravilno ceniti njegovega plemenitega prepričanja, ga kaznovale z globo 10-ih kron in so, verjetno v strahu, da to ne bi postalo moda med učitelji, na Col poslale prvo učiteljico, Amalijo Trampuž.

TRILLEK

FAŠIZEM TUDI COLU NI PRIZANESEL

1908 so šolo povečali z dvorazrednico in med številnimi učiteljicami je služboval tudi Jože Jeras, poznejši profesor na ljubljanskem učiteljski in še kasnejši predsednik Rdečega križa Slovenije. Sledil mu je Herman Kmet s soprogo Julijo; oba sta bila leta 1921 preseljena v bližnji Podkraj. Okrog leta 1910 je na Colu služboval tudi učitelj Dolgan iz Postojne, ki pa je neko noč iz neugotovljenih vzrokov ušel s Cola in zapustil službeno mesto ter od žalosti strte učence.

Z učiteljem Kmetom je kot zadnji slovenski učitelj po priključitvi Slovenskega Primorja k Italiji služboval na Colu Matevž Mikuž iz Koševnika pri Črnem Vrhu.

Prva leta po prvi svetovni vojni so Italijani še nekaj časa pustili slovensko učiteljstvo na svojih mestih, toda izpostavljeno je bilo raznim "šikanam" in strogi kontroli. Učitelja Franca Šela in njegovo ženo so prestavili iz Podkrajja na Col, Hermana Kmeta in soprogo pa s Cola v Podkraj, kjer sta ostala do leta 1921, ko sta odšla v kraljevino SHS. Tudi Šelova sta bila kmalu odpuščena, prav tako Mikuževa, ki sta tudi odšla v SHS; Mikuž je kasneje postal šolski nadzornik v Lendavi.

Po priključitvi so Italijani kmalu onemogočili pouk v slovenskem jeziku. Da bi pa hitreje poitalijančili slovenski narod v Primorju, so ustanavljali enorazredne šole, katerih edini namen je bil odtujiti mladino vplivu doma in jo vzgajati v fašistični ideologiji. Za temeljitejšo in globljo

izobrazbo Slovencev jim ni bilo mar. Prav v smislu sistematičnega poitalijančevanja so ustanovili enorazrednici v Gozdu, 1932. leta, in Sanaboru, 1934. leta.

Prvi italijanski učitelj na Colu je bil 1921. leta neki Sicilijanec, ki je po enem letu službovanja odšel na Slap. Sledili so mu Venturi iz Firenc in številni drugi v letih 1922 - 1943, ki pa niso mnogo znani, ker so bili tujci in so se vsako leto menjavali. Vsi pa so bili predstavniki italijanskega fašizma, pri ljudstvu osovraženi in vse prej kakor pa vzgojitelji mladine.

Po razpadu fašistične Italije so, kot je bilo pričakovati, zbežali pred ljudsko jezo. Njihovi liki le občasno še zaživijo v spominu starejših ljudi, ko jih otroci, podobno kot pri tej nalogi, nadlegujejo, naj jim povedo, kako so se šolali za časa italijanskega gospostva.

Po letu 1943 o sistematičnem šolstvu ni moč govoriti. Nekaj malega čitanja v slovenskem jeziku je 1944. dvakrat tedensko tri mesece poučeval v župnišču župnik, v Podkrajju pa je bil zelo občasno pouk v partizanski šoli. Najbolj znana partizanska učiteljica v Podkrajju je bila sestra narodnega junaka Janka Premrla - Vojka, Radoslava Premrl.

PROSTORSKE TEŽAVE

Ob koncu vojne 1945. leta je šola po letalskem napadu pogorela in je osvoboditev dočakala v zelo zdelanem stanju.

S 1. oktobrom 1945 sta s poukom v gostilniški šoli Pri Lokvarju začeli pripravnici Ema Štih in Ivanka Bitežnik. Šele 19. novembra 1945 so se učenci in učiteljici preselili v bivšo tovarno parketov (na Žagi), kjer so imeli pouk v dveh zasilnih neprimernih prostorih. Učila in inventar so obstajali le v domišljiji. Delo je bilo težko, ker enajst - dvanajstletni učenci niso imeli skoraj nobene podlage in je bilo treba tudi na višji stopnji začeti s temeljnim poukom. Obisk je bil iz različnih vzrokov zelo slab, človek bi si mislil, da se je vrnilo obdobje rajneke Marije Terezije in da je pouk prostovoljen.

Leta 1946 je pokrajinsko gradbeno podjetje Primorje iz Vipave resno pljunilo v roke in v slabem letu, tudi z udarniškim delom domačinov, obnovilo požgano poslopje,

vendar je bila tudi oprema nove šole nanešena z vseh vetrov. Učitelji so bili obremenjeni čez vsako mero, saj so delali na vseh mogočih področjih.

Prva povojna leta so učitelje tudi mnogokrat premeščali, tako da se mnogi na Colu niti ogreti niso utegnili. Vendar se je to preseljevanje do današnjih časov neverjetno uneslo, saj danes službujejo nekateri učitelji na šoli Col že dvajset in več let.

TEŽAVE V NAČINU RAZMIŠLJANJA

Stara šolska stavba in igrišče sredi sedemdesetih let...

Veliko težav so prva leta po vojni povzročali tudi nekateri starši, ki so v šoli videli le nepotrebno izgubljanje časa, in prepričevanje pri njih ni zaleгло. Šele kazni je dosegla, da so otroke pošiljali k pouku.

Tudi na področju ideološke borbe med starim in novim je učiteljstvo krepko sodelovalo, vendar s svojim uspehom ni bilo zadovoljno. Leta potujčevanja in razcepljanja so zapustila svoje. "Kulaki", ne po imetju, ampak po mišljenju, so se ustrašili novega časa in ga skušali po svoje zavirati, čas pa se ni oziral nanje in je delal, kar je vaje - tekkel je dalje in sčasoma so se unesli eni in drugi.

Nekateri učitelji so tudi po vojni zapustili močnejše vtise, bodisi dobre bodisi slabe. Ker pa vemo, da dva človeka le redko mislita enako o isti stvari ali osebi, se ne bi spuščali v podrobnejše analize njihovih značajev ali postopkov. Gotovo je le to, da o nekaterih, kot je Ivanka Ahlin - Pregelj, še danes lepo govorijo in se jih spominjajo kot dobrih ljudi in učiteljev, medtem ko nekatera imena še danes povzročajo pri bivših učencih vsaj nelagodnost, kar je še milo rečeno. Vendar mi nismo poklicani, da bi sodili. Lepo pravi rek: "Ne sodi, da ne boš sojen."

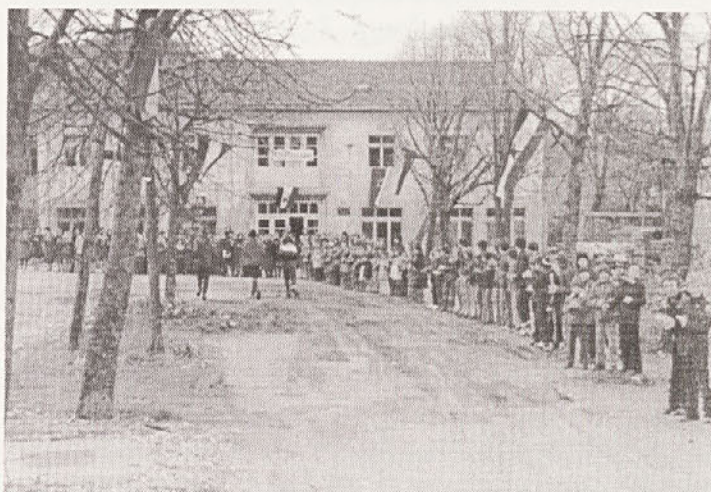
Z leti se je stanje izboljševalo, čeprav gostilne niso imele dosti manj prometa kot trgovina, čeprav je še vedno prihajalo do nelojalne konkurence pri veronauku, do pijančevanja šestnajst - sedemnajstletnih mladincev, kar

danes ni fenomen, do sporov med posameznim občani in šolo, do tega, da učenci takoj po končani šoli niso več poznali svojih učiteljev... Razumeti je treba vse, kar je človeško, čeprav se vsega ne dá odobravati. Prihajale in odhajale so številne reforme šolstva, inšpektorji ali svetovalci, novi učitelji in generacije učencev, le šolska stavba je vztrajala v skoraj prvotnem stanju, kakor da je v sorodstvu s piramidami. Povojnih obljub o novi šoli je bilo toliko, da se jih že ni moglo resno jemati, in počasi smo se že pripravljali na 150-letnico zgradbe; vendar naš pesimizem le ni bil na mestu, ker letos že domujemo v lepi, novi šoli (čeprav nedokončani), ki sicer stoji na istem mestu kot stara, to pa je tudi vsa podobnost med njima.

Danes so odnosi med krajanji in učiteljstvom na spodobni ravni. Tudi učenci se zavedajo, da obstajajo še slabši učitelji, kot so njihovi, in obratno; in ne nazadnje, na šoli poučujejo že učitelji in profesorji, ki so še nedavno tega sami drgnili šolske klopi pod pokroviteljstvom sedanjih učiteljskih tovarišev.

S pomočjo šolske kronike s svojimi skromnimi močmi sestavil mentor zgodovinskega krožka na OŠ Col

Franc Odar

Pogled na Zadržni dom in njegovo okolico v socialističnih časih, konec sedemdesetih. Šolska mladina pričakuje štafeto mladosti, desno zadaj pa že nastaja gasilski dom.

PRED NOVO POMEMBNO PRELOMNICO

Tako je leta 1985 ob odprtju prenovljene in nedokončane OŠ Col zapisal v Javorov list legenda colskega šolništva, Franc Odar.

Danes, po 15-ih letih, pa je šola prav tako premajhna, kot je bila takrat, pred obnovitvijo. Kar trije oddelki domujejo v za to neprimernih prostorih (eden se vozi v Podkraj), telesna vzgoja pa se še vedno odvija v prostorih

Prosvetnega doma (preurejene italijanske kasarne).

Je pa res, da se tudi na tem področju zadeva premika na bolje, saj se prav v teh zadnjih tednih leta 1999 v teku aktivnosti, da se v letu 2000 začne z dokončno rešitvijo prostorske problematike OŠ Col.

Obnovljena šola z vsemi potrebnimi učilnicami za nemoteno odvijanje programa devetletke in novo

večnamensko telovadnico naj bi svoja vrata odprla nekje v sredini leta 2001.

Par mesecev zamude, ki ste jih vsi verjetno že dodali temu datumu, pa (ob vsem dosedanjem 40-letnem miš-mašu v zvezi z novo šolo) ne sme predstavljati večjega problema. Sicer pa v šol. letu 1999-2000 obiskuje OŠ Col 176 učencev. Od tega je 92 deklic in 84 dečkov.

Colsko in podružnično šolo v Podkraju obiskuje 58 učencev s Cola, 17 iz Višenj, 22 iz Gozda, 18 iz Žagoliča, 17 z Malega Polja, 22 iz Podkrajja, 8 iz Hrušice, 8 iz Sanabora, štirje iz Bele in dva z Nanosa.

Na šoli poučujejo naslednji učitelji.

- Roberta Stegovec, 1. razred
- Darja Česnik, 2. razred
- Klavdija Štrancar, 3. razred
- Vera Podkrajšek, 4. razred
- Barbara Kretič, 1.-2. razred v Podkraju
- Smiljana Krapež, 3.-4. razred v Podkraju
- Irena Saksida, angleški jezik
- Franc Černigoj, slovenski jezik
- Lilijana Nabergoj, kemija, biologija in spoznavanje narave
- Stojan Koren, športna vzgoja
- Danica Peljhan, matematika in fizika
- Franc Odar, zgodovina, zemljepis, spoznavanje družbe in športna vzgoja
- Damjana Rustja, likovni pouk
- Zvonka Starc, glasbena vzgoja
- Matjaž Polanc, tehnična vzgoja

Ravnatelj Ivan Irgl pa poučuje tudi predmet etiko.

Na šoli so še svetovalna delavka Nives B. Furlan, tajnica Cilka Kavčič, čistilki Lojzka Bizjak in Katja Polanc, kuharica Mojca Rupnik in hišnik Ivan Trošt.

V okviru šole delujejo tudi naslednje interesne dejavnosti:

- likovni krožek (Damjana Rustja)
- rokometni krožek (Branko Leban)
- Vesela šola (Franc Odar)
- arheološki krožek (Lucijan Trošt)
- pevski zbor - predmetna stopnja (Zvonka Starc)
- pevski zbor - razredna stopnja (Klavdija Štrancar)
- rezbarski krožek (Franc Rupnik)
- čipkarski krožek (Anka Jamšek)
- planinski krožek (Katja Lampe)
- Cici Vesela šola (Darja Česnik)
- glasilo Javorov list - predmetna stopnja (Franc Černigoj)
- glasil Javorček - razredna stopnja (Klavdija Štrancar)
- bralna značka (Franc Černigoj in učiteljice nižjih razredov)
- angleška bralna značka (Irena Saksida)
- turistični krožek (Vera Podkrajšek).

Šola vsako leto organizira tudi kolesarske izpite in Šolo v naravi.

To je le kratek povzetek dejavnosti, ki jih vsako leto opravlja šola. Upamo, da bo s pridobitvijo novih prostorov šolska dejavnost še bolj bogata in raznovrstna.

Podatke iz letnega delovnega načrta OŠ Col zbral

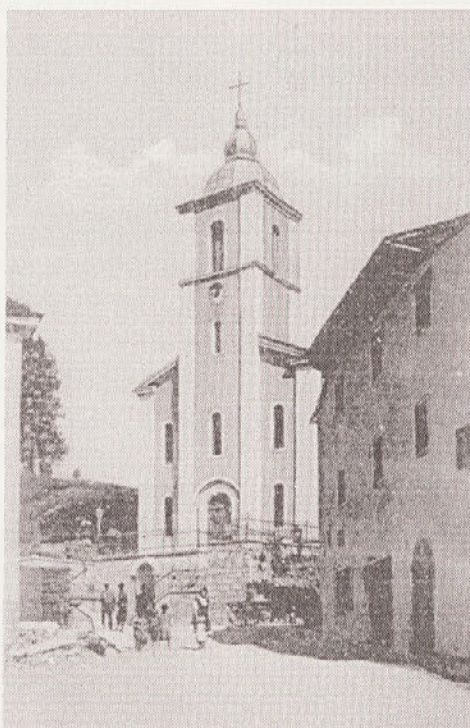
Lucijan Trošt

MILENIUM Z RAZLIČNIH ZORNIH KOTOV

Lotimo se "milenijske evforije" še nekoliko drugače. Zbrali smo nekaj zanimivih razlag in razmišljanj, najprej pa si bomo nekoliko osvežili spomin.

Verjetno ste se že večkrat vprašali, kaj pravzaprav so letni časi? To so štirje deli leta, ki imajo posebne vremenske karakteristike zaradi različnega osončenja, oziroma insolacije Zemlje. To je posledica naklona Zemljine osi za 23.5 stopinj od navpičnice na ravnino ekliptike, torej na ravnino navidezne poti Sonca. To je torej znanstvena razlaga. Letni časi so različni na severni ali južni polobli Zemlje: ko je pri nas jesen, je na južni poluti pomlad, ko je tu zima, je tam spodaj poletje, in obratno.

Privoščimo si še en skok na področje astronomije, in sicer bomo odgovorili na

Cerkev svetega Lenarta, kot jo je leta 1942 videl tržaški fotograf A. Cadel.

Takšen posnetek pa je pred nekaj dnevi napravil fotokronist društva Trilek, Simon škarč...

vprašanje, kaj je to leto. To je, preprosto rečeno, obdobje, ki je določeno s kroženjem Zemlje okoli Sonca. Znanstvenikom, matematikom in astronomom je seveda taka razlaga preveč površna in enostavna, zato so že zdavnaj do potankosti izračunali vse podrobnosti. In kaj pravijo? Koledarsko leto je v osnovi tropsko leto in pomeni čas med dvema prehodoma Sonca skozi t.i. pomladno točko. Dolgo je 365 dni, 5 ur, 48 min. in 46

sek. Zvezdno leto pa je čas med dvema zaporednima prehodoma Sonca skozi določeno lego, glede na zvezde. Zaradi precesije, torej zaradi počasnega gibanja Zemljine vrtilne osi okoli pravokotnice na navidezno pot okrog Sonca, je tropsko leto okrog 20 minut krajše od zvezdnega. Seveda pa si navadni Zemljani s tem ne belimo glave; kot rečeno, so to podatki in številke za znanstvenike.

KDAJ, KJE, KAKO V TRETJE TISOČLETJE ?

KDAJ ?

V razlagah gibanja Sonca in planetov, v izračunih kotov, stopinj in časov, so si znanstveniki več ali manj enotni, v nekaterih drugih podrobnostih pa prihaja do nesoglasij. Različne so recimo napovedi, kdaj se bo zares začelo tretje tisočletje. Z znanstvenega vidika tu ni dileme: tretje tisočletje se bo začelo 1. januarja leta 2001. Toda nekateri vseeno trdijo, da bomo vstopili v tretje tisočletje že 1. januarja leta 2000. Ta datum so vsilili tisti, ki želijo zaslužiti. Množice se pač lažje identificirajo z okroglo letnico, ki poleg ostalega prinaša tudi apokaliptične napovedi in prerokbe.

V svetovnih prestolnicah so ure, ki odštevajo čas do te

okrogle obletnice. Toda tudi te ure naj bi merile samo približno točen čas, ki pa seveda spet skrbi samo znanstvenike, kajti morebitna odstopanja se merijo v sekundah. Razlika naj bi nastajala zaradi t.i. prestopne sekunde, kajti kroženje našega planeta ni tako točno kot atomske ure, ki merijo čas. Hitrost obrata Zemlje se namreč občasno zmanjša ali poveča.

Leto 2000 bo prestopno, tako kot vsako leto, ki je deljivo s štiri. Izjema so leta, ki jih je mogoče natančno deliti s sto, vendar pa so stoletna leta prestopna samo, če jih je mogoče deliti tudi s 400. Leto 2000 je torej potemtakem prestopno, leto 1900 ali 2100 pa nista.

KJE ?

Poleg različnih mnenj in razlag o tem, kdaj se bo zares začelo novo tisočletje, je tudi veliko teorij, kje se bo začelo novo tisočletje. Prvo mesto je stvar zornega kota in tako se lahko začetek meri po sončnem vzhodu, na ničtem poldnevniku ali na Antarktiki. Prevladuje mnenje, da bo 31. decembra leta 2000 najprej polnoč in zatem novo leto v Južnem morju, torej tam, kjer se 180 poldnevnik razteza čez zemeljsko oblo.

Datumska meja, torej 180. poldnevnik, poteka po morju in v Polineziji malo zavije, da nekaterih otokov ne bi delili na dve časovni območji. Novo leto bo torej moč najprej dočakati na križarjenju, kopno, ki bo prvo vstopilo v novo tisočletje, pa bo otok Carolina na vzhodnem robu otočja in države Kiribati. V komercialne namene so ga nedavno na pobudo predsednika države Tebururua Tita preimenovali v Milenium. Računajo namreč na petične goste, ki jih zanimajo tovrstne avanture, in bi radi pred ostalimi nazdravili vstopu v novo tisočletje.

Prav zaradi možnega zaslužka se oglašajo tudi drugi. Svojo teorijo imajo tako na novozelandskem Čatmanovem otočju, kjer naj bi na otoku Pitt štiri minute čez peto uro zjutraj prvič v novem tisočletju posijalo sonce. Kot rečeno so to podatki in številke, ki sicer navadnih smrtnikov ne

zanimajo preveč, kljub temu pa jih je kdaj pa kdaj zanimivo prebrati.

Teorijo o tem, da se bo novo tisočletje najprej začelo na datumski meji, torej v Južnem morju, spodbijajo Angleži, ki vztrajajo, da se bo novo tisočletje začelo na greenviškem poldnevniku. Tako naj bi namreč velevala pravila, ki so jih leta 1884 sprejeli na mednarodni konferenci v Washingtonu, ko so se dogovorili za svetovni čas. Po tem dogovoru se dan začenja na ničtem poldnevniku, na namišljeni črti med severnim in južnim tečajem, ki poteka skozi teleskop kralj(vega observatorija Greenwich pri Londonu.

Obstaja pa še ena teorija, po kateri naj bi se novo tisočletje začelo na južnem polarnem krogu. Na otoku Balleny na robu datumske meje, naj bi 1. jan. leta 2001 petindvajset minut čez polnoč po lokalnem času zasijal prvi sončni žarek novega tisočletja na našem planetu. Tudi tu gre seveda za trgovino in turizem, saj že ponujajo angažmaje za potovanje z ledolomilcem Kapitan Hlebnikov, ki bi goste pripeljal do velike ledene razpoke v bližini Balenskih otokov. Od tu bi se pot na kopno nadaljevala s helikopterji. Prostora je menda samo za 114 ljudi, zato pohitite s prijavi. Pa še cena - 20.000 ameriških dolarjev.

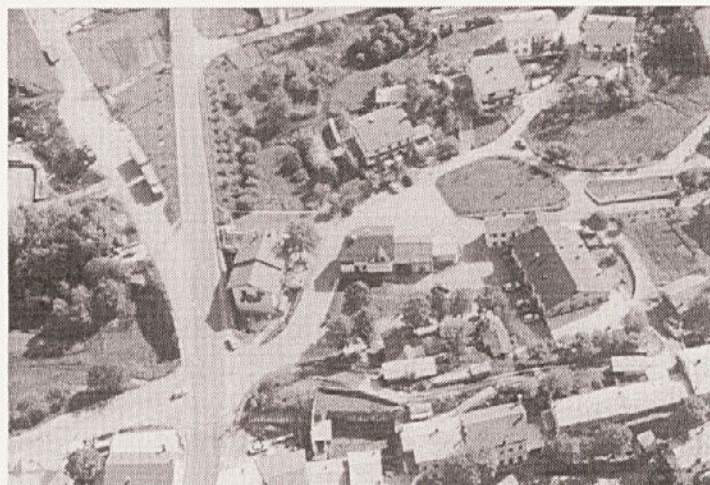
KAKO ?

Nekatere seveda podrobnosti o kraju in času vstopa v novo tisočletje ne zanimajo in bodo tudi to noč z 31. decembra na 1. januar praznovali tako kot navadno. Poleg tega pa je na svetu veliko ljudi, ki za merjenje časa ne uporabljajo gregorijanskega oziroma krščanskega koledarja. Na svetu naj bi bilo pet območij, kjer ne boste opazili nam znane novoletne tradicije. To so nekatere muslimanske države, kot Saudska Arabija in Jemen, kjer se strogo držijo svojega koledarja, prav tako t.i. ortodoksni Izrael. Tudi Hindujski in prebivalci Andamskih otokov v Bengalskem zalivu se ne bodo zmenili za naše norije ob praznovanju vstopa v novo tisočletje.

Poznavalci pravijo, da bo približno tretjina svetovnega prebivalstva bučno nazdravila novemu stoletju oziroma tisočletju, druga tretjina bo dogajanje samo opazovala, preostali pa se sploh ne bodo zavedali, da se je svet zavrtel v novo tisočletje.

Tisti, ki imajo nekaj več pustolovske žilice, predvsem pa več denarja, so torej lahko izbirali med različnimi teorijami in različnimi ponudbami za praznovanje vstopa v novo tisočletje. Ena izmed zanimivejših je prav gotovo tudi dvakratno praznovanje. Agencije že nekaj let ponujajo recimo silvestrovanje in pričakovanje novega leta v Parizu, potem pa slabe štiri ure trajajoč polet s Concorodom v New York, kjer avanturisti ponovno ujamejo zadnjo urico starega leta in še enkrat nazdravijo novemu.

Druga skrajnost pa je medcelinski polet prek datumske meje, na silvestrsko popoldne iz Amerike v Avstralijo. Če se boste v Los Angelesu ob enih popoldne po lokalnem času vkrcali na letalo družbe Quantas za v Sidney, boste tja prispeli 1. januarja pozno zvečer. Seveda z mešanim

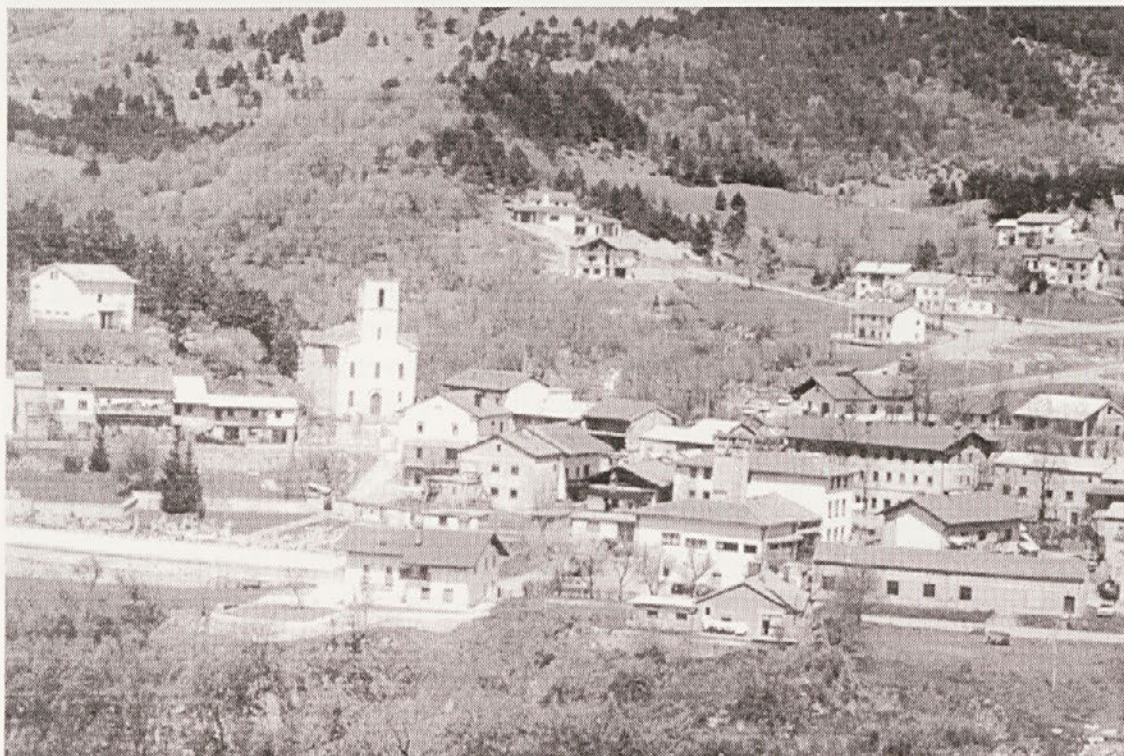
Središče Cola, fotografirano iz zraka. Z zračnimi posnetki Cola razpolagamo šele v zadnjem desetletju tega stoletja. Zagotovo pa se v kakšnem vojnem arhivu nahajajo tudi starejši tovrstni posnetki.

občutkom o tem, kje in predvsem kdaj ste prestopili mejo med starim in novim tisočletjem.

Tako kot je več načinov za praznovanje prihoda novega tisočletja, je torej tudi veliko načinov, da se praznovanju izognete. Lahko pa se preprosto odpravite spat in ko se boste zbudili, boste ugotovili, da je jutro prav takšno, kot so bila prejšnja, ne glede na apokaliptične napovedi in ne glede, na katerem koncu sveta ste preživeli prehod iz starega v novo tisočletje. Pravzaprav je vse skupaj samo stvar razmišljanja, oziroma dovzetnosti za različne poglede na svet.

Ob vseh željah in idejah naj nas v tretje tisočletje vodi predvsem ena, in sicer ne kako, kje in kdaj dočakati novo leto 2001, ampak predvsem ga dočakati. Verjetno je to najpomembnejše.

Sandi Škvarč

Še ena nevsakdanja perspektiva. Spodaj desno, na Bolkavi njivi, bo spomladi leta 2000 (če bo vse po sreči) začela rasti telovadnica, Prosvetni dom pa bo seveda šel dokončno v zgodovino.

PRIHODNOST PLANETA ZEMLJA

Čeprav bo tudi leto 2000 za večino človeštva povsem navadno leto, pa bo za nekatere nekaj posebnega. Če ne zaradi drugega, vsaj zaradi treh ničel v letnici, katerim bomo priča šele drugič v času našega štetja. Okrogla številka je tudi eden glavnih razlogov, da nekateri s strahom pogledujejo v prihodnost.

Osrednji naravni pojav leta 1999 je bil popoln sončni mrk. Preživeli smo ga brez posebnih pretresov, pa čeprav je bilo slišati različne napovedi, kaj se bo zgodilo, ko bo sonce 11. julija okrog 13. ure povsem prekrila Lunina senca.

Starodavna ljudstva so verovala, da sončni mrk prinaša nesrečo, in ta pojav je množično vzbujal nezaupanje in grozo, ki pa sta bila predvsem posledica vraževerja. Prav vraževerje je osnova za napovedi o katastrofah in celo o

koncu sveta tudi danes. K temu pa je zagotovo prispeval tudi eden največjih prer(kov Nostradamus, ki je že v 16. stoletju presenetljivo natančno napovedal nekatere dogodke. Med drugim je zapisal tudi naslednjo prer(kbo: "V letu 1999 in sedem mesecev z neba bo prišel veliki kralj groze." Prav v tej napovedi, so nekateri videli povezavo med sončnim mrkom in koncem sveta, ki naj bi sovpadal tudi s koncem drugega tisočletja, čeprav napovedi ne predvidevajo, kako se bo to zgodilo.

Kot rečeno je t.i. poljub Sonca in Lune minil, ne da bi se uresničile apokaliptične napovedi, različni novodobni preroki pa seveda sedaj z zanimanjem, predvsem pa s strahom, čakajo na prehod iz leta 1999 v leto 2000.

Znanstveniki, tisti, ki se resno ukvarjajo s prihodnostjo našega planeta, pa imajo seveda drugačne skrbi.

ZEMLJO NAJ BI POKONČALA LED IN SNEG

Podobno kot vseh vrst preroki sicer tudi znanstveniki napovedujejo, da se planetu Zemlja čas počasi izteka, vendar pa imajo za svoje napovedi tudi dokaj realne osnove. To, da bi na Zemljo treščil komet ali asteroid in povzročil eksplozijo z močjo več megatonov TNT - ja, je sicer malo verjetno, ampak znanstveniki so mnenja, da se je nekaj podobnega zgodilo že pred 65 milijoni let, ko so izumrli dinosavri in dve tretjini drugih živih bitij.

Razprave o koncu sveta se gibljejo v drugo smer - Zemljo naj bi čez približno 730.000 dni pokončala sneg in led.

Od nekdanj velja, da je Col pomembno cestno križišče. Toda huda zima z burjo lahko povzroči, da smo za kakšen dan "odrezani" od sveta...

Zdaj živimo v t.i. medledeni dobi, kratkem razdobju med dvema ledenima dobama, v katerem sta orbita in nagib Zemlje takšna, da sprejemamo dovolj svetlobe, da preprečujemo širjenje ledu. Čez 2000 let naj bi se te razmere korenito spremenile, temperature se bodo občutno znižale, padlo bo veliko snega in ledena doba se bo začela počasi širiti s severa in juga. Poseljeni bodo samo kraji ob ekvatorju.

Zadnja ledena doba se je začela pred okrog 600.000 leti, končala pa pred 12.000 leti. Zdajšnje medledeno obdobje se ujema s človekovim razvojem in traja približno 7000 let.

KAJ PA ČE BOMO ZEMLJO UNIČILI SAMI ?

Če bodo naši potomci kljub vsem spremembam preživeli ledeno dobo, se bodo morali spopasti z drugimi kozmičnimi spremembami in nevarnostmi. Planet Zemlja je namreč v veliki meri odvisen od Sonca, Lune in drugih zvezd v osončju. Mesec določa hitrost gibanja zemeljske elipse in uravnava dolžino dneva. Na podlagi raziskav so znanstveniki ugotovili, da se dan daljša. Pred 350 milijoni let je trajal 22 ur, ker pa se je Luna oddaljevala od Zemlje, je bila njena pot vedno počasnejša in zato dan daljši. Najnovejši izračuni pravijo, da bo čez približno deset milijard let, ko bosta Zemlja in Luna v časovno usklajeni orbiti, dan dolg kar 2400 ur. Posledica bodo izredno hladne noči in vroči dnevi. Seveda v takih razmerah ne bo nobenega življenja.

Kar se Sonca tiče, znanstveniki že sedaj opozarjajo, da postaja vedno večje in svetlejšo. Čez približno dve milijardi let, bo na Zemlji tako vroče, da bo voda začela vreti. Čez

sedem milijard let pa se bo Sonce začelo raztezati še hitreje in se bo spremenilo v velikansko rdečo kroglo, ki bo zapolnila pol sedanje poti do Zemlje. Potem bo zagorelo, ostalo vidno še nekaj milijard let in se na koncu razpočilo.

Kljub takšnim in drugačnim napovedim, ugotovitvam in izračunom, ki smo vam jih natrosili, pa seveda ni nikakršnega razloga za preplah, ki ga na osnovi svojih dognanj poskušajo povzročiti nekateri novodobni preroki. Tako ledena doba kot kasnejše segrevanje Zemlje sta namreč nesluteno daleč v prihodnosti. Lahko pa se seveda zgodi nekaj bolj strah vzbujajočega, nekaj, kar ima tudi realnejšo in otipljivo podlago. Ljudje smo namreč postali pravi mojstri za to, da si življenje sami spremenimo v pekel.

Sandi Škvarč

Takšen pa je pogled na Col med nič kaj idiličnim snežnim metežem, kakršen je bil novembra letos...

JUBILEJI IN OBLETNICE V LETU 1999

V Pratici lahko preberemo, da je leto 1999 povsem navadno leto, ki ima 365 dni in se začne in konča s petkom. Ostalo bo v spominu po marsičem, tako tudi po nekaterih zanimivih obletnicah in jubilejih.

Poglejmo torej nekaj obletnic in jubilejev, ki se jih spominjamo letos.

Letos tako mineva 250 let od rojstva enega največjih lirikov, Wolfganga Goetheja. Njegovo, morda najbolj znano delo, je dramska pesnitev Faust.

Pred 200 leti pa se je rodil Honore de Balzac, eden najplodovitejših francoskih pisateljev, ki je izdal kar okrog 100 knjig. Eno njegovih najpomembnejših del je zagotovo roman Blišč in beda kurtizan

Prav tako pred 200 leti se je v Rusiji rodil Aleksander Puškin, pesnik, pisatelj in dramatik. V spominu ostaja zaradi številnih del ter tudi po tem, da je umrl v dvoboju, ko je hotel ubraniti svojo in ženino čast.

Letos mineva 200 let od smrti prvega predsednika ZDA, Georga Washingtona, ki je bil na to mesto izvoljen dvakrat. Ivan Pavlov se je rodil pred 150 leti. Ta ruski zdravnik in fiziolog je utemeljitelj nauka o pogojnem refleksu, ki je po njem tudi dobil ime. Leta 1904 je dobil Nobelovo nagrado.

150 let mineva od smrti poljskega skladatelja in pianista Frederica Chopina, mojstra mazurk, polonez, balad in valčkov. Po slednjem je bil še bolj znan Johan Strauss mlajši, ki je med drugim zložil tudi vsem znani valček Na lepi modri Donavi. Umrl je natanko pred 100 leti.

Letos mineva tudi sto let od rojstva treh pomembnih filmskih ustvarjalcev. Alfred Hitchcock je bil mojster filmske srhljivke, Charles Laughton angleški karakterni in dramski igralec, Humfrey Bogart pa ameriški igralec, ki je leta 1951 za vlogo v filmu Afriška kraljica prejel tudi Oskarja.

Pa še nekaj pomembnejših osebnosti, ki so se rodile pred sto leti. Ameriški nobelovec Ernest Hemingway, avtor znamenitega romana Komu zvoní; slovenski grafik in slikar Božidar Jakac, južnoafriški politik in nobelovec Albert Luthuli, gvatemalski pesnik in pisatelj Miguel Angel Asturias, prav tako Nobelov nagrajenec.

Letos bi stoti rojstni dan praznovali tudi: temnopolti ameriški jazzovski glasbenik Duke Ellington, s pravim imenom Eduard Kennedy; slovenski literarni zgodovinar Anton Slodnjak, avtor monografije o Francetu Prešernu; Ivan Rakovec, geolog in paleontolog; ameriški dirigent nemškega rodu William Steinberg; Vladimir Nabokov,

rusko - ameriški pisatelj, avtor spotakljivega romana Lolita; Erich Kerstner, nemški književnik; pa argentinski pesnik Jorge Luis Borges in drugi

Vrnimo se dvesto let nazaj v zgodovino. Takrat sta se med drugim rodila Fridrich Christian Schonbein, nemški kemik, ki je odkril ozon, ter avstrijski inženir Alois Negrelli, ki je izdelal načrt za gradnjo Sueškega prekopa. Pred dvesto leti je nemški filozof Schelling napisal osnutek sistema filozofije narave, filozof Herder pa je istega leta objavil Metafiziko h kritiki čistega uma.

Pred 300 leti se je Črna gora osvobodila Turkov.

Letos svoj 150 rojstni dan praznuje hipnoza. To ime ji je leta 1849 dal angleški kirurg James Brand. Pred 250 leti pa se je rodil njegov kolega Edward Jenner, ki je iznašel cepivo proti kozam.

Leta 1899 je ljubljanski škof in goriški nadškof Jakob Missia postal prvi in doslej edini slovenski kardinal, istega

Praktično ni točke, s katere bi lahko v objektiv ujeli ves Col. To velja tudi za zračne posnetke, ki pa so zato toliko bolj zanimivi, ker omogočajo različne poglede.

leta pa se je v Južni Afriki začela vojna med Angleži in Buri.

In še obletnica, o kateri je bilo morda v zadnjem času največ govora - pred sto leti je škof Anton Bonaventura Jeglič pokupil vse neprodane izvide Cankarjeve pesniške zbirke Erotika in jih dal zažgati. Pred smrtjo je škof Jeglič

svoje dejanje obžaloval.

Ali bomo tudi mi obžalovali katero izmed stvari, ki smo jo počeli v zadnjem letu, ki se začinja s številko ena? Morda pa smo naredili nekaj, kar bo na takšen ali drugačen način zapisano v zgodovino. Četudi samo v lastno knjigo spominov...

Še en posnetek iz nekoliko neobičajnega zornega kota. Lega Cola omogoča tudi zračne posnetke iz "žabje" perspektive.

COLSKI "KDO JE KDO"

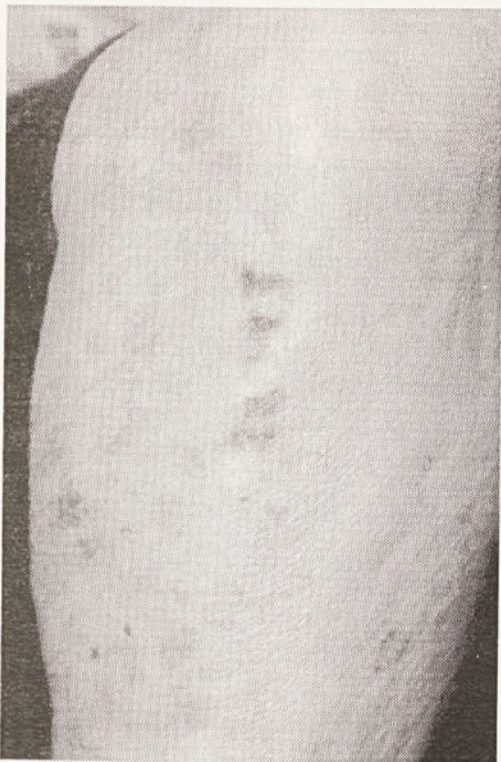
Morda bi lahko poiskali tudi nekaj zanimivih obletnic in jubilejev v povezavi z našim krajem. Še bolj bi bilo zanimivo poiskati prelomne dogodke, predvsem pa imena ljudi, ki so na tak ali drugačen način pustili pečat v zgodovini Cola. Pripravili bi lahko nekakšen colski Kdo je kdo. Glede na to, da je evforija ob vstopu v leto 2000 predvsem marketinške narave, kajti drugo tisočletje se seveda izteče šele 31. decembra leta 2000, potem bo tudi pričakovanje leta 2001 prava priložnost za oziranje v preteklost. Upamo, da tudi z vašo pomočjo...

ZADNJA NOVICA

V ponedeljek, 13. decembra, se je rodil zadnji Colčan v letu, ki se izteka. To je Franko Trošt. Zanimivo, prav njegov oče Lucijan se je v letošnjem Colskem časniku najbolj potrudil in podrobno obdelal minulo stoletje. Skupaj s svojo družino bo imel dodaten razlog za prijeten spomin na zadnje leto, ki se začinja s številko ena, Franko pa bo morda nekoč ponosen na svoj rojstni datum. Seveda nas zelo zanima, kdaj bo na svet privekal prvi Colčan, oziroma Colčanka v famoznem letu 2000???

ŠTEVILKA 82433

Številka trpljenja in groze neke interniranke

Čas je skoraj zabrisal številko, spominov na prestano gorje ne bo nikoli...

To je številka, ki jo ima na levi roki vtetovirano, kot neizbrisno znamenje, moja mama Roza Škvarč.

Od takrat, ko so to številko neizbrisno vtisnili v njeno roko, je bila moja mama le številka in ne več človek, vreden dostojanstva in pravice do življenja. Podobnih števil je bilo "dodeljenih" tisočim in tisočim ljudem, iztrganih iz različnih krajev, iz njihovih družin in pognanih v neznano, v trpljenje in smrt. Vse te številke s svojo kruto usodo živijo, kot priče, a se jim na žalost še danes odreka priznanje za prestano gorje in trpljenje.

Povprašal sem svojo mamo, če mi kaj pove o grozodejstvih, o katerih ne govori rada. Ko sem jo poslušal, se mi je dozdevalo, da še enkrat podoživlja vse, kar je morala prestati.

Poskušal bom opisati njeno pot iz domačih krajev skozi postaje trpljenja: Auschwitz, Ravensbrück, Salzgitter - Dritte, Belsen - Bergen in Ostervald...

PRIPOVEDOVANJE MAME ROZE

SLOVO

Med vojno je služila (pomagala) v Grahovniku, kjer so imeli gostilno. Pomladnega dne leta 1944 sta z Mici Grahovnsko okopavali krompir za Križno Goro, Pri Predgozdniku. Kar naenkrat so mimo Predgozdnikove hiše, ki je bila požgana, prišli Nemci. S seboj so prignali

Julko in Feliksa Šuničarjevega iz Orešja. Julka je služila Pri Marku za Križno Goro, Feliks pa je bil tam pastir. Prignali so tudi Mimi in Zofko Šuničarjevi s Križne Gore ter Žgavca, tudi s Križne Gore. Ustavili so se pri njivi. Oficir je pokazal na mamo in nekaj zakričal vojaku, ki ji je iz rok iztrgal motiko in jo odvrigel, mamo pa porinil med ostale. Kasneje ji je Žgavc, ki je nekaj znal po nemško, povedal, da je oficir rekel: "Ta mlado vzemi!" Vse skupaj so odpeljali do Tratnika v Gozd. Tu so skupaj zgnali še nekatere ljudi iz Gozda. Mama se spominja Slavice Brnkove.

TRANSPORT SMRTI

Ko so jih popisali, so jih strpali v tovornjak in odpeljali na Col, kjer so jih zaprli v hišo na Žagi. Zjutraj so jih spet naložili na kamion in odpeljali v Črniče. Tam so ubili prašiča in jim dali nekaj malega jesti. Nato so enega po enega vodili v neko hišo, kjer so jih zasliševali o partizanih, kje so jih videli, kaj delajo... Tam jih je bilo že več še iz Sela, Vrtovina, z Otlice, s Predmeje in iz drugih krajev.

Ponovno so jih strpali na kamione in jih odpeljali v Gorico na Tribunal, kjer so bili zaprti petnajst dni. Mici Grahovnska ji je tja prinesla nekaj cunj, ko je izvedela, da je zaprta v Gorici. Mama se tega kraja spominja le po lakoti, neznosnem smradu in ušeh. Petnajsti dan zopora so v Gorico pripeljali več mladih Budanjcev. Zvečer so vse skupaj nagnali na živinske vagone in jih odpeljali. Ustavili so se verjetno nekje v Celovcu ali na Dunaju, tega niti točno ne ve. Spominja se le, da ko se je vlak ustavil na neki postaji, da je opazila svojega nečaka Lojzeta, ki so ga že prej pobrali. Z njim pa ni smela govoriti. Po poti niso nič jedli; jedli so le tisti, ki so imeli kaj s seboj. Neka učiteljica iz Koprive, ki je znala malo nemško, je naskrivaj vprašala strojevodjo, kam jih peljejo. Ta ji je s strahom odgovoril, da verjetno v Katowize na Poljsko, kjer da je zelo hudo. Peljali pa so jih v Auschwitz. Dobro se spominja 9. junija 1944, ko se je vlak ustavil. Zrinili so jih z vlaka v samo blato, kajti dež je lil kot iz škafa. Tam je bilo nešteto lesenih barak. Že prvi dan je videla velike peči - krematorije, kjer so sežigali ljudi, ki so zaradi napora, bolezni, groze in muk klonili pod udarci tistih, ki so si prilastili oblast odločati med smrtjo in življenjem. Nagnali so jih v barake, kjer so prvo noč ležali kar po tleh. Potem so nekako izvedeli, da so bili namenjeni, da jih pokurijo v krematorijih, zato so jih tudi pripeljali v bližino teh peči, kjer se je v dim in pepel spremenilo nešteto nedolžnih ljudi. Ker pa so ugotovili, da so še kolikor toliko pri močeh in mladi, so jih poslali v tako imenovani starflager. Mama se spominja lesenih barak, po sredini katerih je bil hodnik. Na vsaki strani so bili pogradi v dveh nadstropjih, zelo nizki, tako da se na njih ni dalo sedeti. Najhujše pa je bilo tu prebiti noč, kajti na vsak pograd so zaradi stiske s prostorom stlačili po devet ljudi. Ker ni bilo dovolj prostora, so morali ležati tako, da jih je bilo pet z glavo obrnjenih v eno, štiri pa v drugo smer. Praktično so ležali eden na drugem. Najhujše pa je bilo, da so se zaradi takega ležanja začeli pojavljati neznosni krči po celem telesu.

N° 82433

Ko so prišli v lager, so jim prav vse pobrali. Vso obleko, denar, kdor ga je imel, zlatnino... Metali so kar na kupe, ki so bili gromozanski. V eni baraki so jih nato postrigli in obrili in jih nato zagnali preko nekakšnih bazenov z vodo. V drugi baraki so jim nato dali za obleči in obuti, in sicer to, kar je tistemu, ki je delil, prišlo pod roke. Mama je tako dobila eno staro obleko in moške čevlje. Na številke sploh niso gledali. Še čevlje je dobila enega črnega usnjenega, drugega pa platnenega. Verjetno so to pobrali tistim, ki so jih že sežgali v krematorijih. Naslednji dan so jim vtetovirali številke na roko. Na roko so jim dali bel trak, na katerem je bil rdeč trikotnik s številko in oznako IT. To je pomenilo "Italiener - italijanski državljan".

Šele ko so jih iz človeka spremenili v številko, so jim prvič dali jesti v eni od barak, in sicer nekakšno mineštro, če se temu lahko tako reče. To je praktično bila na vodi kuhana krmilna pesa. Toda več vode kot pese.

Hrano so delili kar iz lesenih kadi. Jedli so, pravzaprav pili, iz posod, brez žlic, kot živali. Iz ene posode je moralo jesti - srebati tri ali pet internirank. Mama je prišla do žlice šele po več tednih. Priskrbela ji jo je ena izmed internirank, ki je prišla iz drugega taborišča k njim. Žlico je imela skrito zunaj barake. V to barako so jo preselili samo zato, ker je pisala domov sinu, da je v Nemčiji. Ko so Nemci to odkrili, so jo premestili v ta takoimenovani "straflager". Ta jetnica jo je tudi učila, da naj se ne boji udarcev, temveč naj ob vsaki priliki ko bo šla mimo lesenih posod s hrano, kar z roko zagrabi hrano in čimprej poje,

kajti hrana ji bo več koristila kot bodo boleli, oziroma škodili, udarci.

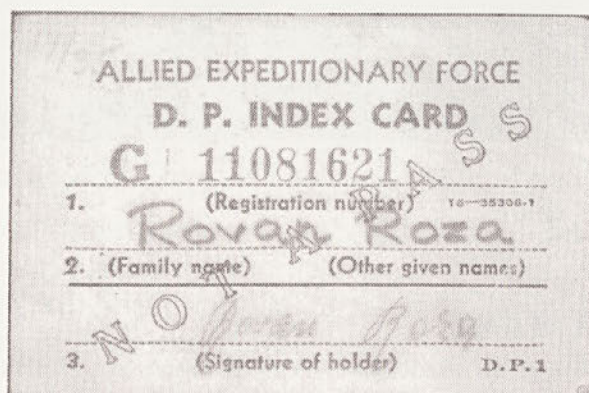
DELOVNI DAN

Auschwitz je bil razdeljen v A in B lager, to je moški in ženski. Oba dela pa sta bila med seboj pregrajena z visoko žičnato ograjo, ki je bila postavljena tudi okrog in okrog. Ob ograji pa so bili razvrščeni stolpi, na katerih so bili stražarji z mitraljezi.

Ponoči so morale spati v tistih, prej opisanih luknjah. Zgodaj zjutraj pa je prišla vodja barake in kar z metlo tolkla po glavah na desno in levo stran hodnika in glasno kričala: "Aufstein! Schnell, schnell!" Takoj so se morale obleči in obuti in se postaviti po pet in pet v vrsti z rokami ob telesu, ne da bi trenili. Navadno so tako stale od pete do osme ure. Nato so prišli vojaki SS -ovci in jih preštevali. Gorje, če nisi stal mirno in prav. Potegnili so te iz vrste in do nezavesti pretepli. To se je zgodilo tudi Brnkovi Slavki iz Gozda, ki so jo tako pretepli, da ji je kri tekla skozi usta in ušesa, samo zato, ker ni držala rok ob sebi. Po končanem apelu so dobile košček kruha in so morale oditi delat. Delale pa so poti po lagerju. Z vlakom so pripeljali

kamenje in to kamenje so morale razvažati ter vgrajevati v poti. Kamenje so vozile na železnih vozičkih, ki so bili na tirnicah, sicer pa je bilo po tleh samo blato. Najhujše je bilo, če je voziček iztiril in padel v blato. Takrat so jih neusmiljeno pretepali, dokler niso vozička, dostikrat polnega kamenja, z nečloveškimi mukami spravile nazaj na tir. Kdor je zaradi onemoglosti ali bolezni padel, so ga odvlekli proč in ga niso nikoli več videle. Najhujši so bili vodje, ki so bili v uniformah. "Žleht, pravi neljudje, pa so bile tudi tiste, ki so kuhale in delile hrano. V glavnem so to bile Poljakinje, ki so bile lepo rejene. Interniranke pa so kmalu postale pravi živi okostnjaki. Med njimi pa so bile tudi Nemke, baje po kazni.

Umivale se niso nič. Na stranišče so šli samo dvakrat, in sicer zjutraj in zvečer, vsi skupaj. Zaradi obupnih razmer pa tudi vremena (podnevi, če je bilo lepo vreme, je sonce močno žgalo, ponoči pa je bil mraz) so skoraj vse dobile po koži garje in so bile polne krast. Dali so jim nekakšno olje, s katerim so morale mazati ena drugo. Zaradi tega se jih je vsa umazanija še bolj prijela. Po več dneh pa so le ozdravele in ko so mislili, da bodo dobre za delo, so jih po treh mesecih trpljenja odpeljali proč, in sicer v Ravensbrück.

SELITVE

Tu najprej niso nič delali. Vsak dan so morali na apel in tam stati brez hrane. Nato so jih vozili na preglede v neko barako in jim pregledovali roke in noge. V neki baraki je bila kopalnica. Že zvečer so se morali sleči in do jutra so prišli do vode, tako da se skoraj niso mogli umiti. Po par dneh pa so jih odgnali na zbirno mesto, kjer so jih hodili odbirat Nemci v civilu. Mamo so ponoči odpeljali v neko tovarno (imena tovarne niti ne ve). Baje je bilo to v kraju Dritte - Salzgitter. Delala je po šestnajst ur dnevno, nekakšne obroče, verjetno za granate. Delala je pri stiskalnici, kjer je bilo potrebno določeno količino kovinskega prahu vstaviti v model in ga pod stiskalnico stisniti. Delo je bilo normirano. Če nisi dosegel norme, nisi dobil nič hrane. Sicer so jedli dvakrat na dan. Zjutraj košček kruha, zvečer pa mineštro iz ribane krmilne pese.

V tovarni so bili mehaniki Francozi in Italijani, ki pa z interniranci niso smeli govoriti.

Ob nedeljah niso delali, pa tudi hrane niso dobili. V soboto so jim dali nekaj kruha tudi za nedeljo, vendar so ga zaradi lakote takoj pojedli. Seveda so bili potem vsako nedeljo lačni. Na sveti večer leta 1944 so tudi ta kraj zavezniški bombardirali. Morali so v kleti pod tovarno. Tovarna med bombardiranjem ni bila poškodovana.

Nekega dne so jih naložili na vlak, na vagone, kjer so že bili tudi moški interniranci. Med vožnjo so zavezniški bombardirali vlak. Interniranci so skakali kar iz vagonov. Mnogo je bilo pobitih. Mrtvi so ležali vsepovprek. Ko je bombardiranje končalo, so od nekod prišli zelo mladi nemški vojaki in oficirji, ki so jih spet nagnali skupaj in lovili po gozdu. Kdor ni ubogal, so ga kar ustrelili. Ostale so potem tri dni in noči gnali po gozdu in prišli v Belsen-Bergen. Tam je bilo že čutiti, da se Nemci bojijo zaveznikov. V lagerju je bilo cele kupe mrtvih ljudi - okostnjakov. Sama kost in koža, kot skladovnice drv. Tu so bili interniranci več narodnosti. Največ je bilo Judov. Zalovili so jih v barake, kjer so ležali kar po tleh. Mama od onemoglosti in vsega hudega ni mogla več vstati. Ležala je na tleh, drugi pa so kar po njej hodili. Čeprav je vse videla, se ni mogla več premikati.

Končno so prišli Američani in sicer z belim avtomobilom in iz njega so po zvočniku povedali, naj bodo mirni, da jim bodo čimprej priskrbeli živež.

KONEC VOJNE

Najprej so začeli zbirati bolne in onemogle. Mamo sta dve kolegici odvlekli kar po tleh do zbirnega mesta in jo tako rešili gotove smrti. Mama se spominja tudi, kako so Nemci še kar bili okrog taborišča na tistih stolpih, ko so že Američani vozili in hodili po lagerju, in se sploh niso umaknili. Videla je tudi, kako so jim Američani ukazali nalagati na kamione cele kupe umrlih in pobitih internirancev in kako so si pri tem delu roke brisali ob zemljo.

Na zbirnem mestu so mamu povprašali po državljanstvu in jo takoj s še kakimi desetimi bolnimi odpeljali v vojaško kasarno, kjer so jih morale najprej očistiti in oprati Nemke. Nemški ujetniki pa so jih morali preobleči. Ker mama ni mogla več hoditi, jo je v sobo nesel vojak v naročju. Cunje, ki so jih imeli, so Američani sežgali in jim dali nove - čisto srajco in hlače. Nato so jim dali jesti piškote, bonbone in piti vodo ter cigarete. Ko so to pojedli, so vsi dobili drisko, oziroma so bili še slabši kot v lagerju. Največ hrane je bilo iz konzerv. Po nekaj dneh se je stanje mami izboljšalo. Druge interniranke, ki so bile boljšega zdravja, so namestili v neko šolsko zgradbo. Ko jo je ena prišla obiskat, se je tudi mama preselila k njim. Postelje so bile tam pogrnjene s čistimi rjuhami. Zgledalo je, kot da so

prišli iz pekla v raj. Tam so dobro kuhali. Nemci so jih hodili pregledovat, če so dovolj zdrave. Obljubljali so jim, da če se bodo zredile, da jim bodo dali čokolado. Neki fant iz bližine je vsako jutro prinašal sveža jajca in zelenjavo.

Domov se je vrnila šele 19. avgusta 1945. leta, ker so najprej morali popraviti proge za vlak. Bilo je vse porušeno. Na poti v domovino so jih v Radovljici ustavili naši - štab za repatriacijo internirancev, in pregledali. Še sedaj mama hrani potrdilo, na katerega so napisali, da se mama vrača iz Belzna v Podkraj na tridesetdnevni dopust. Na zadnji strani pa piše "Ima denarja."

Končno so prispeli v Postojno, kjer so ravno takrat na neki beli rjuhi vrteli partizanski film. Iz Postojne pa je šla z Julko Šuničerjevo peš domov.

Z njo so, ene ves čas, druge pa del časa, trpele in se borile za življenje ter si dajale poguma in vere v svobodo še:
- Julka Šuničerjeva iz Orešja, Mima Šuničerjeva s Križne Gore, Zofka Šuničerjeva oz. Jurjeva iz Gozda, Marta iz Vrtovina, Maksa iz Vrtovina, Marija iz Cerknega, Vika iz Sela, Klavdija iz Kobarida, Ema iz Vrtojbe, Ivanka z Vranskega, Tinka, Fani, Zora in ...in Lojzka, ki je mami v porumenel zvezek, ki ga je imela s seboj, 7. avgusta 1945, v Osterwaldu, med drugim v spomin zapisala:

*Skupaj smo trpele
lakot, mraz in smrad,
a zdaj smo spet vesele,
rešene grenkih nad.*

Ivanka z Vranskega na Štajerskem pa je zapisala:

*Prišel je čas
ko nehali smo trpet.
O prišel je dan
ko v domovino vrnemo se spet.*

SVOBODA Z GRENKIM PRIOKUSOM

Toda kljub radosti in hrepenenju po svobodi je z leti prišlo razočaranje, kajti mamino trpljenje ni bilo priznano, ker ni bila na pravi strani, oziroma, kot so si nekateri še sedaj živeči borci dovolili prisoditi, da nima pravice do odškodnine, ker ni bila aktivno vzeta v taborišče, temveč masovno. Zato moja mama ni bila deležna oz. upravičena do odškodnine za prestano, čeprav je delala tudi za partizane, ko jim je v Podkrajju kuhala in jim nosila hrano. Nemčija je izplačala odškodnino za gorje, ki so ga interniranci pretrpeli v njihovih taboriščih, vendar je bila odškodnina v bivši Jugoslaviji porabljena za gradnjo imenitnih palač na Dedinju in morda še kje, z odobravanjem naših borcev za enake pravice in svobodo vseh državljanov, kakor so se in se še hvalijo.

Šele v samostojni Sloveniji ima mama priznane pravice, ki bi ji morale biti priznane že davno.

Sedaj ima že krepko preko osemdeset let in raznih rehabilitacij in zdravilišč ter poceni voženj ne more več koristiti, ker je najraje doma. Trpljenje, čas in tudi razočaranja sta pustila posledice, katerih nobene toplice in zdravila ne odpravijo.

Le močna vera in upanje, neizmerna volja do življenja, pa tudi kanček sreče v vsej nesreči, je te ljudi, zaznamovane z internacijskimi številkami, obdržalo pri življenju. Nekateri, ki so nešteto krat zrlili smrti iz oči v oči, samo zato, ker so bili ljudje, samo zato, ker niso bili na pravi strani, zato ker so hoteli živeti v miru in ker niso hoteli nikogar ubiti ali mučiti, so morali trpeti.

Nekaterim je bilo dano, da so vse fizične in psihične muke, prizadejane od tujih in domačih ljudi, prestali.

Mnogi pa so ostali v tuji zemlji kot prah in pepel, v blatu Auschwitzta in drugih taborišč pod zloglasnim geslom: Arbeit macht frei! - Delo osvobaja!

Nekaterim internirancem je bilo kljub vsemu dano, da jih je njihovo delo - trpljenje osvobodilo. Mučitelje pa je njih delo še bolj zaslužnijo za vse življenje. Zmaga je vseeno ostala v rokah zverinsko pobitih, mučenih in ponižanih ljudi. Zmagovalec je tisti, ki daje življenje in se bori zanj, poraženec pa tisti, ki življenje uničuje.

*Po spominih svoje mame Roze zapisal Ivan Škvarč
Col, december 1999*

Otmar Črnilogar je sklenil zemeljsko popotovanje

NAJPREJ DOLŽNOST, POTEM "ŠPITAL"

Vedite, da se nisem trudil le zase, ampak za vse, ki iščejo nauk...

(Sirahova knjiga)

Gospod Otmar Črnilogar (prvi z leve) na Tomaževi štali, ob srebrni maši dr. Jurija Bizjaka, julija 1996...

V letošnjem maju smo se poslovili od župnika Otmarja Črnilogarja - Podraškega, kot se je sam rad poimenoval. Bolezen je premagala moža, ki je s svojim razumom, ustvarjalnostjo in odkritosrčnostjo navduševal mnoge ljudi. In v veliko čast si štejem, da sem se nekajkrat z njim srečal tudi sam.

Mnogo premalokrat, po mojih merilih, a vendar dovoljkrat, da sem spoznal, s kakšnim razumnikom sem se pogovarjal. Pravzaprav sem med najinimi srečanji bolj poslušal in spraševal, pa vendar...

Z gospodom Črnilogarjem sem se prvič srečal leta 1994, ko smo z društvom Trilek in OŠ Col pripravljali razstavo ob 1600-letnici bitke pri Frigidumu. Takrat je s svojo razlago o razlogih, poteku in posledicah omenjene bitke zasadi vame nekaj, kar me sedaj vedno bolj sili, da mnogokrat pobrskam po kakem kupu zemlje ali kar tako pobrem kos lončevine. (Mimogrede, v nekaj primerih je brskanje že dalo otipljive rezultate.)

V času pred odprtjem razstave smo se srečali večkrat, pripravljali in izbirali teme za razstavo, gospod Otmar pa je ob obilici svojega dela še prevajal tekste, ki smo jih nato razstavili.

Iz tistega časa je tudi sledeča prigoda.

V času vsesplošnega zanimanja za bitko in Rimljane smo se z radiem Nova iz Ajdovščine dogovorili, da pripravimo krajšo oddajo o tej temi. Vsebinsko oddaje smo načrtovali tako, da bi gospod Otmar odgovarjal na vprašanja voditelja oddaje, kasneje pa bi se s svojimi vprašanji vključili tudi poslušalci.

Predvideni začetek oddaje se je bližal, gospoda Otmarja pa od nikoder. Vsi nestrpni smo se spraševali, če sploh ima smisel imeti oddajo brez njega. Par minut pred predvidenim začetkom pa smo na stopnicah zaslišali čudno ropotanje. Prizor, ki se nam je prikazal, je bil neverjeten. Ivan Irgl, ravnatelj OŠ Col, je na hrbtu nesel gospoda Otmarja.

“Nogo si je zlomil, pa noče v bolnico. Pravi da bomo dali najprej oddajo skozi,” nam je povedal Irgl.

Nam se je zdelo nemogoče, da bi se z zlomljeno nogo mučil v studiu, toda gospod Otmar je pribil: “Najprej dolžnost, potem pa v špital!”

Medtem ko smo mu urejali prostor za čimbolj udobno sedenje, smo izvedeli, da si je župnik zlomil nogo, ko je od maše po bližnjici hitel domov, da bi pravočasno prišel na oddajo. V temi ni videl napete žice in nesreča je bila tu.

Oddaja je uspela, nihče od poslušalcev pa si takrat ni predstavljal, kako debele kaplje znoja so med oddajo tekle po obrazu gospoda Otmarja.

Pa še zanimiv utrinek s same oddaje. Ob številnih ugibanjih in trditvah, kje in kako je potekala znamenita bitka, so sodelovali tudi številni “strokovnjaki”. Eden izmed njih se je v oddajo vključil po telefonu in dejal, da točne ve, na kateri skali je stal znameniti vojskovodja Teodozij, ko je poveljeval svojim vojakom. Nazadnje je za mnenje vprašal še gospoda Otmarja, ki je elegantno odgovoril: “Vaše trditve ne morem ne potrditi ne zanikati, ker me takrat žal ni bilo zraven.”

Pri dokončni podobi razstave je po svojih močeh gospod Otmar pomagal tudi v času, ko je ležal v bolnici.

Kasneje smo se srečevali bolj poredko, ob vsakem obisku pri njem pa mi je padel v oči napis, ki ga je imel napisanega

na zidu nad delavno mizo v kuhinji: TRILEK in zraven številka mojega telefona. Ta kasnejša srečanja so bila bolj kramljanje in velikokrat so se zavlekla daleč čez polnoč. Vedno je bila zraven tudi gospa Ančka, gospodinja v župnišču. Ko je prinesla na mizo, kar je naročil župnik, se je umaknila na svoj stol ob štedilniku in kmalu zadremala. Dokler je ni prebudil glas župnika: “Ančka, prinesite mi tisto knjigo o....!” Gospa Ančka se je zdrznila in vprašala: “Katero mislite gospod, tisto rdečo...?”

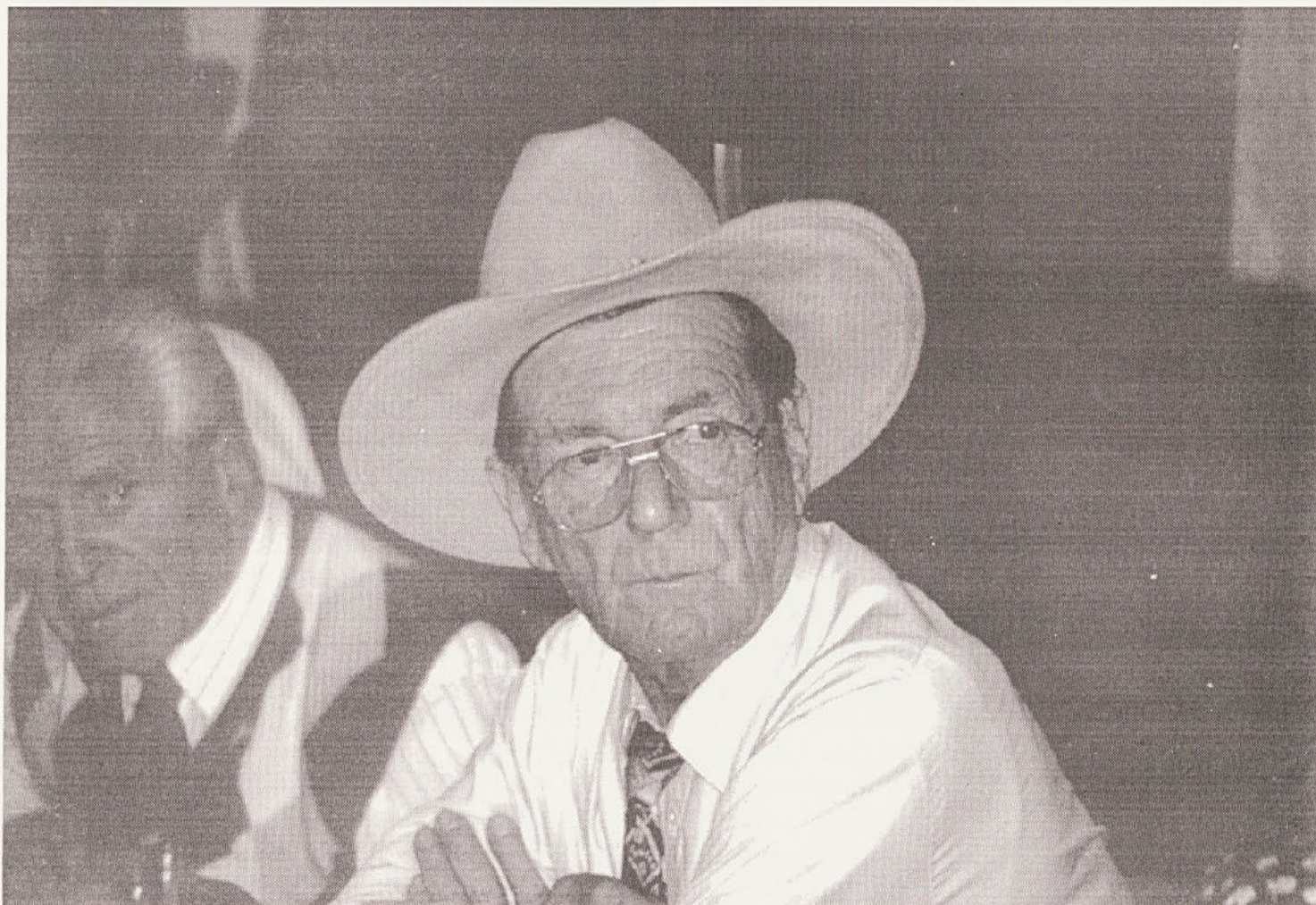
In ob vseh mojih obiskih pri gospodu Otmarju se je le enkrat zgodilo, da gospa Ančka ni našla prave knjige, ker jo je imel gospod nekje založeno.

Gospoda Črnilogarja ni več. Zapustil pa nam je svoje delo, prevode misli: “...če nas je Bog ustvaril take kot smo, smo mu taki všeč, saj Bog je nezmotljiv. In če smo všeč Bogu, zakaj ne bi bili zadovoljni sami s sabo...,” je zapisal njegovo misel v svoji knjigi Mož in čemerika Franc Črnigoj.

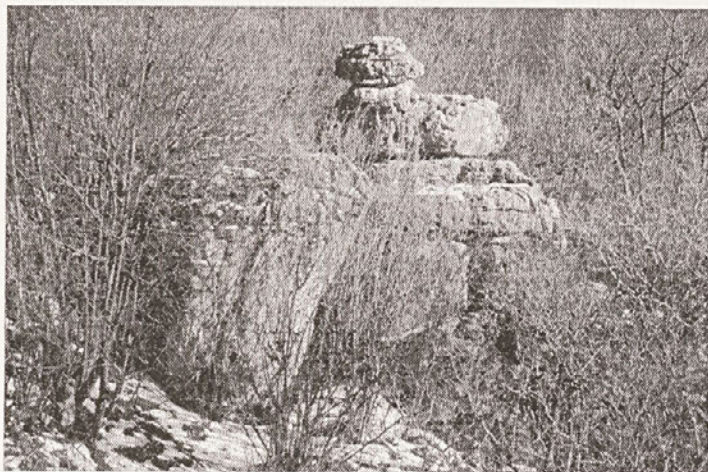
Upam, da je gospod Otmar Črnilogar - Podraški dočakal srečanje z apostolom Pavlom, in ga je vprašal, kaj je pravzaprav mislil z napisanim... (Jurij Bizjak v spremni besedi h knjigi Modrosti in Sirahovi knjigi).

Med nami, navadnimi “smrtniki”, pa bo ostal zapisan kot človek, “ki mu nič človeškega ni tuje” (Franc Črnigoj: Mož in Čemerika, žalostne in vesele z Gore in iz Dežele).

Lucijan Trošt

TURISTIČNI RAZCVET NA COLU ?!

S pomočjo občine Ajdovščina in razvojne koalicije Vipavske doline ROD smo v društvu Trilek začeli pripravljati pot, ki nas popelje mimo vseh pomembnejših naravnih in drugih zanimivosti Cola in okolice.

V pripravi je že informacijska tabla, ki bo stala ob vhodu pred Zadrudni dom. Na njej bodo vsi podatki, ki se nanašajo na colske posebnosti, vrisana pa bo tudi okrog 10 km dolga krožna pot.

Istočasno kot ta tabla pa se že označuje in čisti sama pot, dodatno pa nas čaka še postavitve posameznih manjših tabel z napisi pri vsaki zanimivosti (npr. grad Trilek, cerkev, hudičeva miza, snežna jama, lipa v Žagoliču itd.), ter izdaja brošure z vsemi opisanimi zanimivostmi in slikami.

Upamo, da bomo naslednje leto v Colskem časniku že lahko poročali o tem, da je pot odprta, in seveda tudi o tem, da je dobro obiskana.

Na sami informacijski tabli pa bodo naslednji napisi, ki jih je prispevala Marija Bajc:

PRIPOROČAMO VAM:

Vasica Col leži na pomembnem križišču poti. Čez Predmejo (15km) pridemo do Lokev (27km). Na drugo stran pa nas pot preko Podkraja (5km) vodi do Hrušice (10km), ki je dobila ime po nekdanji rimski in poštni postaji Ad Pirum in je kasneje z dozidavo dobila pomembno mesto v okviru poznoantičnih utrdb Claustra Alpium Iuliarum v obrambi rimske države. Iz Podkraja je odcep lokalnih cest na visoko planoto Nanos, pa tudi v vasico Belo, in k soteski potoka Bela. Magistralna cesta teče od Godoviča (16km) in naprej proti potoku Zala v dolino Idrijce. S ceste proti Godoviču je tudi odcep na Javornik (1240m), od koder se nam v lepem vremenu odpira čudovit razgled proti Vipavski dolini, Tržaškemu zalivu, na Julijce in notranjske visoke planote. Glavna cesta nas

vodi po strmem pobočju Trnovskega gozda proti jugu v Ajdovščino (9km), ali proti severu proti Ljubljani (65km). Med znamenitostmi v središču Cola je vredna ogleda cerkev sv. Lenarta, ki ima ladjo in dve stranski kapeli. Tako ladja kot kapeli sta pravokotne oblike. Na glavnem oltarju sta dva angela iz mavca, ob straneh pa sv. Ciril in Metod iz belega peščenca. Glavni oltar krasi slika farnega zavetnika sv. Lenarta (olje platno), ki je nastala l. 1905. Na desnem stranskem oltarju je kip Srca Jezusovega, na levem pa kip Matere Božje. V bližnjem Sanaboru je na ravnici med polji cerkev sv. Danijela, na začetku vasi Col pa nas iz smeri Ajdovščina pozdravlja obzidje gradu Trilek in njegov stolp.

NARAVNO OKOLJE

Ko se ti zahoče videti Vipavsko dolino, vasice, posejane sem ter tja, polja, na katerih zrno zraste v klas, da v poznem poletju boli od zlate barve, boš prišel na Col, vas, ki leži na stiku fliša in nariva kraških planot na nadmorski višini 612 m. Pred tabo stoji mogočni Nanos, poraščen čez in čez, tako da redke košenice sramežljivo sklanjajo pogled nad silno zelenino. In dalje Hrušica. Na drugi strani greben; v njegovem toplu zavetrju so v preteklosti gradili večino hiš, danes se novogradnje razprostirajo vsepovsod. Kakor venec, spleten nad Colom, pa Kovk s Sončarico, kamor naj bi Noe privezal svojo ladjo, in Belunc in Riženberk in Križna Gora in Špečk s križem na vrhu.

Najvišja gora blizu Cola je Strelški vrh (1265m); pod vrhom je ravnica Kraljiška ravan. Od tu naj bi hunski kralj Atila zagledal Furlanijo in Jadransko morje. Ob pogledu na rodovitno pokrajino Vipavske doline je ukazal vojski prodirati naprej.

Kot da bi vedela za skromnost ljudi, je zemlja tod skopa. Tiho so se sklanjala trudna telesa k tlom in pridno so roke ruvale kamenje iz njihovih neder in ga zlagale v kilometre kamintih zidov, da je na dnu kraške vrtače nastala majhna

njivica. Nad vrtačami pa kot stražarji tudi do deset metrov visoki skalni osamelci; nekatere med njimi je narava še posebej lepo izklesala (v bližini Žagoliča Hudičeva miza in slovenska sfinga)

Zvečer pa je na ustnice znojnega obraza priplavala pesem, da je šlo toplo od ust do ust o ljudeh in delu, o trpljenju in veselju, o spominih, vedancih, hudečkih in bazaliških...., o ljubezni in sreči.

ZGODOVINSKO OKOLJE

Vas Col je nastala na prometni povezavi (ob rimski cesti), ki je vodila iz Aquileje (današnji Oglej) do Emone (današnja Ljubljana). Na pomembno vlogo Cola v obrambnem sistemu Clauser Alpium Ilirium nam kažejo utrdbe na Šancah, Šturmaniku in Riženberku. Predstavljale so utrjeno obrambno črto, ki naj bi varovala rimsko cesarstvo pred vdorom barbarskih plemen. Narejene so bile iz neobdelanega kamna in brez malte (suhi zid). Tudi pri znani bitki pri Mrzli reki je Col predstavljal njeno neposredno zaledje. O Colu nam neposredno priča omemba v urbariju 4. oktobra 1345.

V srednjem veku je baron Flachenfeld na Colu postavil grad. Zgrajen je bil tako, da je preobkopal cesto in omogočil popolno zaporo prometa proti Hrušici. Prav po tem oboku se je vas na začetku imenovala Podvelb (Unter dem Gewelbe). Obok so podrli 1840. leta. Sedanje ime Col pa spominja na pobiranje deželne doklade na blago "colnine" (carine) ki so ga tod mimo prevažali proti Logatcu in Idriji. Preden pa pridemo iz Ajdovščine na Col, nas na desni strani ceste pozdravljajo podirajoči se zidovi starega gradu Trilek in njegov dobro ohranjeni stolp. Grad je bil last grofov Trillek, nato pa plemičev Abramsbergov, ki so bili iz Šturij. V njihovi lasti je graščina ostala do smrti zadnjih dveh prebivalcev gradu. Od takrat pa nezadržno propada. V prejšnjem stoletju so na vrtu gradu našli rimski miljni kamen, posvečen Juliju Odpadniku (361 - 362 po K.), izdelan iz sivega lokalnega apnenca.

DIŠEČKA VETERANKA

Med naravne znamenitosti na Colu sodi tudi 200-letna trta Dišečka, ki raste Pri Troštovih v Orešju (Col 51), na nadmorski višini 580 m. Ta sorta je prišla v Evropo iz prednje Azije. Okrog leta 1800 je bila precej razširjena tudi na Vipavskem, tako da jo je v svoji Vinoreji za Slovence omenil tudi Matija Vertovec.

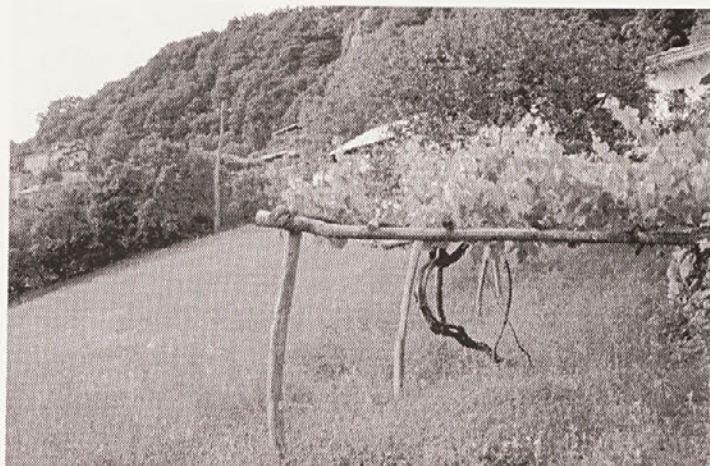
"Dišečka laška, pri nas tako imenovana in le po njivah sejana, z večjim perjem, okroglih grozdov in debelih jagod. Doli po knežiji imajo posamezno, ki ji pravijo "Smerdoduška", dišečka, po duhu žlahtna, sicer pa družiga plemena: iz le te ni bilo mogoče vina piti, tako močno diši. Vse dišečke so v mokrih vremenih gnilobi podvržene."

Tudi v Oreških lazih je včasih, ko so si Orešani pridelali večino vina za svoje potrebe (od 3000 do 4000 l), predstavljala skoraj polovico vseh trt.

Troštova Dišečka pa je po doslej zbranih podatkih edini trs vrste dišečka, ki je ob koncu 19. stoletja preživel trsne uši.

Danes je patronat nad to dvestoletno starko sprejela Občina Ajdovščina, oskrbuje pa jo Lucijan Trošt, Silvan Praček - Maks pa poskrbi, da se vsako leto znova njen sad spremeni v žlahtno kapljico.

Na tabli pa bo tudi ena od zgodbic iz knjige Javorov hudič, ki jo je napisal Franc Černigoj.

Naši pevci so se tudi letos odpravili v hribe

KAMNIŠKE PLANINE

Sedim za mizo in gledam skozi okno. Zunaj divja vihar. Snežinke kakor pobesnele plešejo v orkanskem vetru. Zameti so vse večji. Vse je belo. Ceste ni več; skozi plazove snežinke se le mukoma prebijajo žarometi avtomobilov.

Sproščajo se velikanske energije, ki človeka nikakor ne pustijo ravnodušnega.

V takem razpoloženju navadno v mislih odtavam v hribe; podoživljam dolge samotne poti, veličastne razglede, mogočne oblačne gmote in megle, ki se vlačijo preko sten in vrhov in vse skupaj zavijajo v nekakšno čudovito skrivnost. Tokrat sem se v mislih znašel malo pod vrhom Grintovca. Megla, ne tista stoječa, do tal segajoča, ko ne vidiš niti lastnega nosu, ampak tista prelivajoča se, plazeča, ki ti v trenutku pričara čudovite razglede in že te zopet zavije v temo.

Večer v koči sta popestrila petje in smeh. Colska planinska odprava je obmirovala le toliko, da je lahko nastala tale fotografija...

Hodimo v precej raztegnjeni vrsti. Iz koč na Kokrškem sedlu smo sicer krenili skupaj, toda vijugasta in grapasta pot preko grintovčeve Strehe je našo kolono raztegnila. Tudi pesem je z višino zamrla, sapo in energijo je bilo treba usmeriti drugam. Postalo je vse bolj mrzlo, tik pod vrhom pa je začelo iz megle ledeno pršiti. No, še zadnji spolzki metri in stali smo na najvišjem vrhu Kamniških planin, na Grintovcu. Tako smo dosegli cilj prvega dne letošnjega planinskega izleta Razpotja.

Ko smo se toplo oblekli in se dodatno okrepčali z vremenu primerno pijačo, smo zapeli. In ne boste verjeli, tudi pesem greje. Ne sicer tako kot obleka ali žganje, pesem ti ogreje srce in dušo. Z obrazov izvablja nasmeh, iz oči sijaj, skratka, združuje, pa če si to priznamo ali ne.

Razgleda ni bilo. Le tu in tam se nam je skozi bežeče zastore megle razprl pogled na divja ostenja Kočne in na

drugi strani na Dolgi hrbet, pa vse tja do Skute.

Počasi smo se odločili za sestop. Navzdol je šlo lažje in hitreje. Megla je ostala za nami, toda vreme ni izgledalo preveč obetavno.

Sile narave so odkrivala in zakrivala vrh Grintovca...

V HRIBIH SE DELA DAN

Ko smo se zjutraj zbirali pred Zadrurnim domom na Colu, smo zelo optimistično zrl v temno nebo. Po tisti obvezni V hribih se dela dan, smo veselo vstopili na avtobus in hajd proti Kamniški Bistrici. Ko smo prispeli smo se najprej razgledali in ocenili, da je stanje ugodno. Pogled v nebo sicer ni bil preveč razveseljiv, toda ni je bilo stvari, ki bi nas spravila nazaj na avtobus.

Ravno smo se začeli preobuvati, ko se je na oknu planinskega doma pojavil krmižljav stavec z razmrščenimi sivimi lasmi in se začel dreti na nas. S tistim svojim "kva" je spraševal, če smo ljudje, če smo normalni in kaj si sploh mislimo, ko počnemo tak kraval. Elegantno smo ga zavrnili, da se v hribe pač hodi zjutraj in da ta kraval ni nič drugega kot normalna priprava na vzpon. Če misli

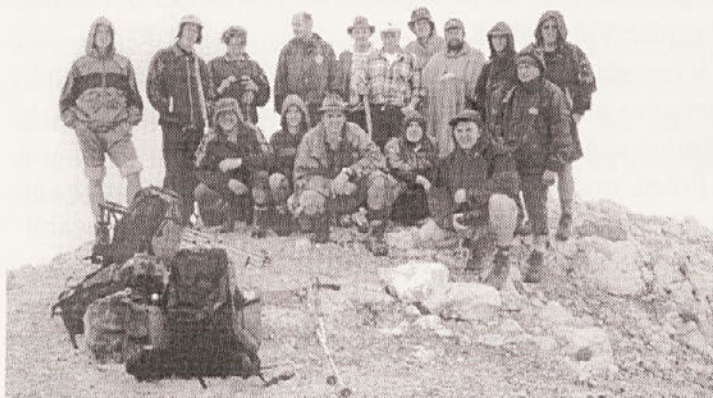
spati, naj ostane raje doma. Zapeli smo še eno na "stowatov" in krenili.

Že kmalu je na čelo kolone, tako kot se spodobi, stopil zborovodja. Toda ne za dolgo. Svojo, že tako dolgo sapo, je prepogosto krajšal s cigaretami in najbolj vneti so ga kmalu prehiteli, nato pa še vsi ostali. Zaradi tega je na Kokrško sedlo prisopihal šele dolgo za nami, ko smo bili v Cojzovi koči že takorekoč udomačeni. Preoblečeni smo popili prvi čaj, šnops smo itak imeli s seboj in tudi že veselo prepevali. Nato smo se najedli in le z nekaj nahrbtniki in fotoaparati krenili proti vrhu Grintavca...

Ko smo se vrnili v kočo, se je že skoraj zmračilo. Ivana, ki se je pohoda proti vrhu udeležil le do prve četrte potje, smo našli v toplem zavetju kočice, sitega in dobre volje. Tudi mi smo bili kmalu nared za večerjo. Z velikim tekotom smo pospravili tisti pasulj in ričet, dodali še kaj iz nahrbtnikov in vse skupaj tudi pridno zalivali. Iz nahrbtnikov so priromale razne steklenice s pristno primorsko kapljico. Ko je le-ta pošla, smo načeli tudi zaloge kočice. Ostali gostje, ki jih ni bilo ravno veliko, so bili najprej začudeni, toda kmalu smo našli skupno frekvenco. Bilo je obilo petja, smeha in zabave, dokler tudi najvztrajnejši niso omagali na pogradih Cojzove kočice.

SUHADOLNIKOVA VERONIKA

Zjutraj nas je spet pričakalo slabo vreme. Sicer boljše kot prejšnji dan, toda zedinili smo se, da se na tako naporno turo, kot je bila v načrtu, v tem negotovem vremenu ne bomo podajali. Sestop nazaj v Kamniško Bistrico nam ni preveč dišal, zato smo se odločili za sestop mimo Suhadolnikove kmetije v Kokro. Marjan je po telefonu uredil s šoferjem avtobusa, da nas bo počakal tam.

Naši fantje so ga osvojili v megli in bili prikrajšani za razgled...

Po vseh jutranjih ritualih, po nešteti pesmih, neskončnem poslavljanju in za konec še skupinskim fotografiranjem z Grintovcem v ozadju smo se slednjič odpravili po

krivenčasti in spolzki poti proti Suhadolnikovi kmetiji. Sestop je minil v našem stilu; s prepevanjem in tudi z izdatno malico, žal nam je bilo le za lep razgled, ki smo ga skozi meglo le slutili.

Posebno poglavje je bila Suhadolnikova kmetija. Že med potjo smo ugibali, ali na tej kmetiji tudi kaj postrežejo. Zdelo se nam je skoraj neomogoče, da ne, in vsem bi se tako prilegla kakšna mrzlo pivo. No, in potem smo dobili pivo, ne sicer Union, ki nam najlažje steče po grlu, tudi ni bilo ne vem kako hladno, toda bilo je pivo in postreglo nas je prav prikupno plavolaso dekle, ki se je predstavilo za Veroniko.

Tudi tam smo peli in se zabavali, toda karkoli se je govorilo in napletalo okrog Veronike, nekaj se je slišalo celo o neki poroki, se je že naslednji dan sesulo v nič. V ponedeljek smo namreč prek javnih občil izvedeli, da je bila umorjena. Čeprav smo jo komajda poznali, nas je njena smrt potrla, Janc je celo izjavil, da se čuti osebno odgovornega...

ZAKLJUČEK V ZNANEM STILU

Od Suhadolnikove kmetije in od Veronike smo se seveda poslovili veselo, z najboljšimi željami. Napotili smo se proti Kokri, kjer naj bi se vnovič vkrcali na avtobus. Dobili

Frnce in Janez sta bila sicer v "civilu", toda iz svoje kože nista mogla...

naj bi se v prvi gostilni v Kokri. Enostavno. Ko smo prišli na glavno cesto, je Miloš pogledal na karto in ugotovil, da se prva gostilna nahaja kakšen kilometer v smeri proti Jezerskem. Vzeli smo pot pod noge, toda že čez kakšnih dvesto metrov je našo pozornost pritegnila čudovita hiša zraven ceste, ki je bila podobna gostilni, toda brez kakršnegakoli izveska. Marjan se je vseeno odločil, da povpraša kako in kaj. Še sreča, kajti ugotovil je, da tiste gostilne, ki je bila označena na karti, sploh ni več. Prijazna gospodinja pa je še rekla, da nas za prvo silo lahko postreže tudi ona. Na mizo pred hišo so priromale steklenice piva in tudi šnopc. Sklenili smo, da tam počakamo še na ostale in seveda na avtobus. Kmalu smo dočakali kar oboje skupaj, kajti po čudovitem naključju je avtobus pripeljal mimo, ravno ko so zamudniki priklovrtili do glavne ceste. Tako se je na prostranem dvorišču zbrala celotna posadka in gospodinja je morala izbrskati vse rezerve pijače v hiši, da nam je lahko postregla. Pojavil se je tudi njen mož, redkobeseden možakar s pipo, ki je že na prvi pogled izdajal, da je lovec. Sploh pa je vse okrog hiše in, kot smo pozneje videli, tudi v hiši, pričalo o poklicu tega človeka. Zidovi v dnevni sobi in po hodniku so bili dobesedno natrpani s trofejami,

poleg tega pa ima še posebno lovsko sobo, do zadnjega kotička napolnjeno z nagačenimi živalmi in trofejami. Prav zavidanja vredna zbirka. Branko kar ni prišel k sebi. Seveda smo tudi zapeli, David je zaigral tudi na harmoniko, ki je bila do takrat na avtobusu. Kdo ve, kdaj bi bilo konec rajanja pred to gostoljubno hišo, če nas prazni želodci ne bi prisilili k premiku.

Po izdatnem zahvaljevanju smo se strpali na avtobus in sklenili, da se ustavimo pri prvi gostilni in kaj prigriznemo. Našli smo jo na Jezerskem. Jedli smo na prostem, v čudovitem idiličnem okolju zraven jezera. Tudi tu ni manjkalo petja, nekateri pa so se preizkusili tudi v plezanju. Na srečo se je vse srečno končalo in ker pač ni šlo drugače, smo se končno le odpeljali proti domu.

Ustavili smo se še v Logatcu, kjer so padale runde kot za stavo, takorekoč do zadnjega tolarja. Zaradi petja in harmonike so runde naročali tudi drugi gostje. V splošnem navdušenju sta Fr'nce in Janez celo zaplesala. Domov smo se vrnili s temo, ki je bila tudi ob našem odhodu s Cola, vmes pa nanizali ogromno čudovitih dogodivščin. Seveda tu niso opisane vse, le glavni obrisi, takole za javno rabo, vse ostalo pa bomo pevci nosili v svojih srcih. In ob viharjih zimskih dneh obujali spomine...

Simon Škvarč

MPZ Razpotje Col

Z NEZMANJŠANIM TEMPOM V NOVO TISOČLETJE

Moški pevski zbor Razpotje zaključuje še eno od bolj ali manj uspešnih let svojega, preko štiridesetletnega delovanja.

Naj tako kot ostala leta tudi ob koncu letošnjega leta napravim kratek povzetek našega delovanja.

* Spomladi smo nastopili na tradicionalni reviji "Primorska poje" v Čepovanu.

* Aprila meseca smo imeli redni letni občni zbor, in sicer

smo zasedali Pri Abramcu na Nanosu.

* V mesecu maju smo peli pri maši na Otlici ter imeli po maši krajša priložnostna koncerta; najprej v župnijski cerkvi, potem pa še na Sinjem vrhu.

* V mesecu maju smo bili polno zasedeni s poročnimi aktivnostmi našega basista Simona Škvarča.

* Izjemno odmevno in polno zanimivih dogodkov je bilo junijsko potovanje v Polhov Gradec, kjer smo prepevali na prireditvi, ki so jo organizirali podjetniki iz Obrtne zbornice Vič-Rudnik.

* V mesecu juliju je bil nepozaben nastop v Črnem Vrhu, kjer smo prepevali slovenski rojakom, ki so na obisk v domovino prišli iz daljne Avstralije.

* Poleti smo nastopili tudi na slovesnosti v Gorah. Tja nas je ob praznovanju šagre in dveh zlatih maš povabil naš rojak, župnik Danilo Kobal.

* Avgusta meseca smo bili okupirani s prireditvami, organiziranimi ob praznovanju 50-letnice Lovske družine Col. Tako smo se na začetku meseca udeležili lepe slovesnosti na Križu, 22. 8. 1999 pa smo nastopili na slavnostni proslavi, ki jo je organizirala Lovska družina Col.

* Gotovo najodmevnejša akcija Razpotja v letu 1999 je

bil izlet v Kamniške Alpe. Uresničitev vseh zastavljenih ciljev nam je sicer preprečilo muhasto in nestanovitno vreme, toda kljub temu smo doživeli čudovite trenutke: vzpon na Kokrško sedlo in Grintovec, petje in preživeta noč v koči na Kokrškem sedlu, spust preko tragične domačije Suhadolnikovih v Kokro, izlet na Jezersko, povratek domov... Škoda, da nam se izleta ni udeležilo še večje število pevcev, in še večja škoda, da nam je uresničitev zastavljenih načrtov preprečilo slabo vreme.

* V mesecu novembru smo začeli z aktivnimi pevskimi vajami.

* Naše aktivnosti v letu 1999 smo zelo slikovito zaključili z "glasbeno scenskim" nastopom na občinski reviji odraslih pevskih zborov, ki je bila 11.12.1999 v Kulturnem domu v Ajdovščini.

Upam, da bomo z našim delom nadaljevali z nezmanjšanim tempom. K temu nas zavezuje vse večje število pevcev, ki so aktivni v našem zboru. S pridružitvijo Miloša in Erika Stoparja ter Andreja Lebana, ki se na pevske vaje vozijo iz okolice Ajdovščine, se je število pevcev približalo številki 40.

Ob koncu tega zapisa bi se vsem skupaj rad zahvalil za sodelovanje, posebej velja priznanje našemu dirigentu Ivanu Troštu.

Marjan Peljhan, predsednik zbora

Novoletna "poslanica" predsednika naše krajevne skupnosti

Z VODO V LETO 2000

Bliža se konec leta in tudi v krajevni skupnosti smo opravili bilanco. Moramo biti samokritični in priznati, da morda nismo uresničili vseh načrtov. Med pomembnejše spremembe vsekakor spada predaja colskega vodovoda v upravljanje Stanovanjsko komunalni družbi iz Ajdovščine. Pogajanja o predaji vodovoda so potekala kar dve leti in pogoji, pod katerimi bi KSD prevzela vodovod, so bili za KS finančno zelo neugodni. Zahtevali so namreč, da naj bi KS pred primopredajo zamenjala vse vodovodne števec, ki so starejši od petih let. Takšni so skoraj vsi. Izid pogajanj je bil za nas uspešen, saj smo se vodovoda "rešili" brez zamenjave števec, torej brez stroškov.

Po predaji vodovoda je bilo kar nekaj hude krvi, saj je bila ravno takrat suša, kot nalašč pa se je na cevovodu hkrati pojavilo več napak. Stvari so se sčasom uredile, tudi z dovažanjem vode iz Ajdovščine.

Že spomladi smo pričeli s postavljanjem betonskih drogov za nove luči javne razsvetljave. V ta namen smo dobili tudi nekaj denarja iz občinskega proračuna. Na žalost drogovi še vedno čakajo "neresnega" izvajalca, da montira tako zelena svetlobna telesa.

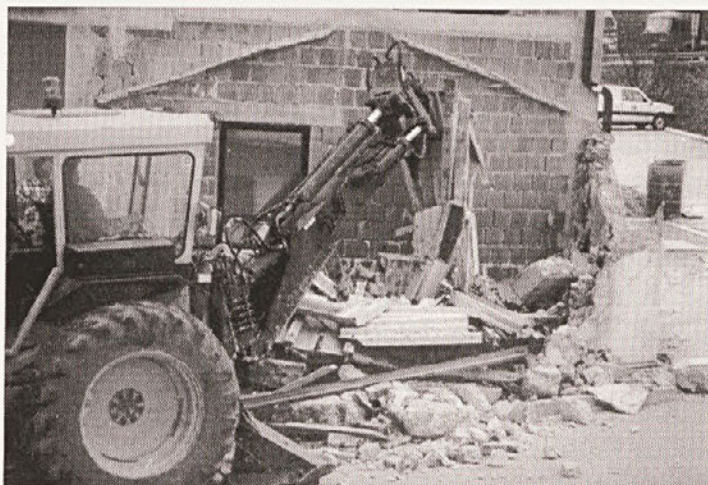
Precej se je premaknilo tudi pri projektu "mrliška vežica". Občina je že odkupila zemljišče, ki bo služilo kot zamenjava za "farovski vrt", kjer bo mrliška vežica stala. Pripravlja se vsa potrebna dokumentacija za gradnjo, v grobem je že izdelan načrt in polovico tudi že plačan, tako da lahko realno pričakujemo, da naj bi v prihodnjem letu že pričeli z gradnjo temeljev.

Veliko energije je bilo vložene tudi v vodovod Gora. Priznati moramo, da smo že letos nameravali začeti z gradnjo sekundarnega vodovoda v Gozdu, vendar zaradi nesoglasij z občino Ajdovščino do tega ni prišlo. Več o načrtih gradnje je napisano v posebnem prispevku o vodovodu Gora.

Med letom smo nasipali novonastajajoče parkirišče za cerkvijo, ki počasi že dobiva končno podobo.

Tudi letos smo se odločili, da zaradi boljše preglednosti obkosimo skoraj vse vaške poti in ceste. Lahko se pohvalimo, da so bile naše ceste in poti obkošene celo prej kot cesta Ajdovščina - Col - Črni Vrh.

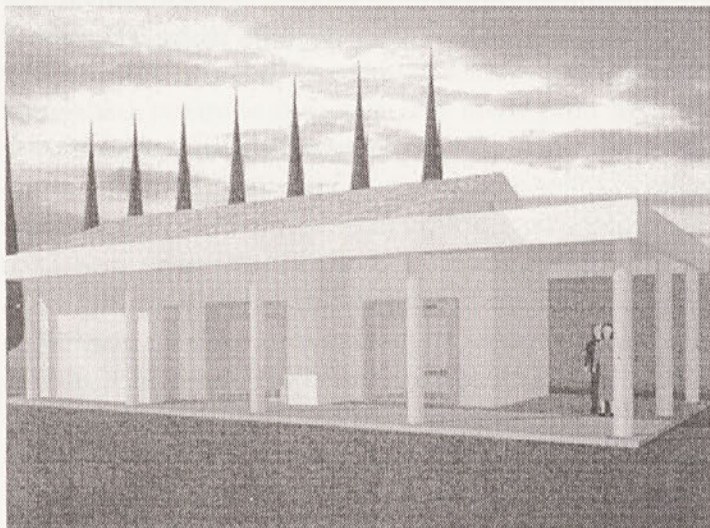
Aprila smo dobili zeleno luč za podrtje "stare mlekarne", promet okrog Zadrúžnega doma je sedaj bistveno

Tako je "padla" stara mlekarne, eden zadnjih objektov, ki je kvaril izgled središča Cola. Na vrsti je sedaj pročelje Zadrúžnega doma, ki pa bo moral na lepšo podobo še počakati...

preglednješi. Žal še vedno nič ne zaleže prometni znak, ki tu prepoveduje vožnjo s tovornjaki, ki imajo sicer na Colu več kot dovolj parkirnega prostora.

Po večkratnem posredovanju sta bili jeseni končno montirani dve cestni ogledali, ki prebivalcem Hrastove

Izgradnja nove mrliške vežica je že vrsto let ena od želja krajanov, oziroma faranov. Imela naj bi približno tak izgled...

Gorice omogočata varnejše vključevanje v promet na glavno cesto.

Če na grobo ocenimo delo novega sveta Krajevne skupnosti Col v prvem delu mandata, lahko sami zase rečemo, da smo bili dokaj delavni. Mislimo, da bo tako tudi naprej; čutimo namreč, da imamo dovolj energije za nove naloge. Tudi v novem letu upamo, da bomo s krajanji dobro sodelovali in skupaj uresničevali zastavljene cilje.

Silvan Praček - Max, predsednik sveta KS Col

V leto 2000 nas bo popeljala povsem moška krajevna oblast. Na lanskih volitvah so bili v vodstvo krajevne skupnosti izvoljeni naslednji člani: Silvo Mikuž in Srečko Rušt zastopata Gozd, slednji je hkrati tudi tajnik KS; Fride Tratnik prihaja iz Žagoliča; Janez Kovšca, Jože Tratnik in Silvan Praček predstavljajo interese Colčanov; Miro Bajc pa je z Malega Polja. To so torej člani, ki smo jih "izbrali" Colčani. Silvan Praček je bil nato za predsednika izvoljen na internih volitvah. Mandat sveta krajevne skupnosti Col traja do decembra leta 2000. Zanimivo je, da je naša moška oblast denar zaupala ženski; delo blagajnika namreč opravlja Marjetka Kobal.

NOVA ŠOLA ZA NOVE ČASE

Col ima trdne zgodovinske korenine še iz rimskih in celo predrimskih časov. Glede osnovne šole pa sega zgodovinski spomin v leta, ko je tudi našo deželo obvladovala avstrijska krona.

Ob šolski reformi cesarice Marije Terezije je tudi Col dobil štiriletno osnovno šolo. Na starih razglednicah iz let okrog 1905 se že lepo vidi osnovnošolska zgradba z majhnim, ograjenim dvoriščem na južni strani. Take se spominjam tudi sam, saj je mnogim generacijam šolarjev nudila nabiranje znanja vse do leta 1984.

Znan je podatek, da je imel sam Col na prelomu zadnjega stoletja komaj 127 prebivalcev. Posebno po drugi svetovni vojni pa se je naš kraj vse hitreje razvijal in vzporedno je naraščalo prebivalstvo naše krajevne skupnosti. V šestdesetih je postala gneča v stari šoli zaradi številnejših generacij otrok velika. Težave so reševale zasilno zgrajene učilnice v Zadržnem domu, šola je imela dvoizmenski pouk. V krajanah se je vse bolj prebujala želja po obnovi stare, dokaj dotrajane šolske stavbe, ob tem pa je bila mišljena tudi dozidava manjkajočih učilnic. V začetku osemdesetih let je vsa ajdovska občina dobivala precej sredstev za gradnjo novih šol z občinskim samoprispevkom in počasi je prihajal na vrsto za obnovo in dograditev tudi Col. Toda v letih 1983 in 1984

nameranih ciljev ni bilo mogoče uresničiti, ker ponovni občinski samoprispevek ni bil izglasovan, in tedanje občinsko vodstvo je odločilo, da zaradi pomanjkanja sredstev izpelje gradnjo samo do prve faze od treh, in dobili smo šolo, kakršno imamo danes. Želja po osnovni šoli, kakršno si kraj zasluži, pa je v ljudeh stalno tlela.

Prvi dober znak za dograditev šole se je pokazal ponovno po osamosvojitvi Slovenije leta 1991, v tedanji občinski skupščini. Osnovna šola Col se je uvrstila v plan nadaljnjih gradenj po nameranih obnovah v Vipavskem Križu, Dobravljah in Vipavi. Ko se je občina Vipava odcepila od prejšnje enotne ajdovske občine, so se začela tudi za našo šolo vremena vse bolj jasni.

Vzporedno z gradnjo prej naštetih šol smo Colčani skušali pomagati pri ovirah, ki smo jih pričakovali, ko bi se začela dozidava novih šolskih prostorov. Oktobra leta 1996 se je na Colu oblikovala manjša skupina ljudi dobre volje, kot neformalni odbor za gradnjo osnovne šole. V to skupino smo bili vključeni: ravnatelj OŠ Col Ivan Irgl, Lucijan Trošt, Anton Tratnik, Silvester Peljhan, Branko Leban, Franc Koren, Ivanka Bizjak, tedaj v funkciji predsednice sveta krajevne skupnosti, sedaj pa je v isti funkciji namesto nje Silvan Praček. Kot zunanji sodelavec nam je veliko pomagal Milivoj Bratina. Premlevali smo

več možnih rešitev glede mesta dozidave šole in v skupnih naporih odpravili marsikatero napako. Decembra leta 1997 smo imeli prvi skupni sestanek z ajdovskim županom Kazimirjem Bavcem in predstavnico občinske uprave Dragico Figelj.

Od takrat naprej smo na več sestankih iskali najprimernejšo rešitev v danem prostoru, ki ga ima Col še na razpolago. Misel o novogradnji smo zavrgli, ker so zemljišča, ki bi prišla v poštev, še pred leti sedaj pozidana. Glede na normative Ministrstva za šolstvo in šport se je izkazalo, da bo treba sezidati telovadnico pod cesto proti Podkraju, ostale učilnice, kabinete in zunanje površine, ki jih normativi tudi zahtevajo, pa ob obstoječi šolski stavbi. Bolkovo njivo pod cesto so strokovnjaki ocenili, glede nosilnosti tal, s pomočjo vrtnanja in končno ni bilo več ovir za odkup tega zemljišča.

Prav v letošnjem letu je župan Kazimir Bavec predlagal

občinskemu svetu, da se odkupijo njiva pod cesto ter vrt in Edotova hiša ob sedanji šoli in občinski svet je odločitev potrdil, tako da je zemljišče za ustrezno dozidavo šole sedaj že na razpolago. Po zadnjih podatkih je izbran tudi izdelovalec načrtov in v prelomnem letu 2000 se bo torej začela graditi telovadnica, ki bo omogočala igranje košarke po normativih, hkrati pa bo mogoče s primerno opremo uresničevati tudi druge veje telesne vadbe, bo pa tudi prostor za razne krajevne prireditve. Ob obstoječi stavbi pa bodo dozidani ostali potrebni šolski prostori, obe stavbi pa bosta povezani s podzemljskim hodnikom. Menim, da je prav sodelovanje med ajdovskim županom in občinskimi službami na eni strani in gradbenim odborom na drugi strani, lep primer skupnega reševanja težav, ki nas tarejo, in takega sodelovanja si želimo tudi v bodoče.

*Pa še voščilo: Z novo šolo v novo tisočletje!
dr. Franc Koren*

Voda dokončno na Colu

AVSTRIJI, ITALIJI IN JUGOSLAVIJI NI USPELO

Zgornjo trditev smo tisti, ki že leta spremljamo izgradnjo vodovoda Gora, izrekli pogosto, s strahom in z velikim vprašajem. Danes, to lahko že rečemo, je voda na Colu že skoraj resničnost. Po vsej verjetnosti se bo to zgodilo že v letu 2000.

O pomenu vodovoda na Gori nima smisla izgubljati besed. Tega so se zavedali že mnogi pred nami. To nam simbolično pove tudi napis na spomeniku graditeljem vodovoda na Goro, na Predmeji. Avstriji, Italiji in Jugoslaviji ni uspelo dokončati projekta. V naši mladi državi bomo, kot kaže, to doživeli.

Vodovod je v svoji drugi polovici izgradnje. Tako so zgrajeni že vsi pomembni objekti, zajetje, črpališče pod Skukom, vodohram nad Predmejo in vodohram na Sinjem vrhu. Položen je tlačni cevovod do Predmeje ter cca. 11 km glavnega napajalnega voda proti Colu. Voda že lahko priteče do Pračka v Gozdu. Tudi razvodno omrežje se pospešeno gradi, zlasti na Predmeji, kjer ima možnost vključitve že okrog sto gospodinjestev, kar pomeni dve tretjini.

Plani nadaljnje izgradnje so optimistično zastavljeni. Velik zagon je gradnja dobila predvsem v letu 1999, zato lahko samo upamo, da se bo tako nadaljevalo tudi v prihodnje. V letu 2000 načrtujemo zaključek izgradnje napajalnega voda do Cola (cca. 3km), ter nadaljevanje izgradnje razvodnih omrežij. Ta se gradijo po programu posameznih

krajevnih skupnosti in v skladu z dogovori, doseženimi med KS-mi gorskega območja in občino. Obseg gradnje razvodnih omrežij je pogojen z višino sredstev, ki jih krajevne skupnosti same združujejo, in dodeljenih v skladu z programom. V prihodnjem letu se bo tako nadaljevala izgradnja po Predmeji, intenzivno pa se pripravljajo na izgradnjo omrežja na Otlici. Tudi KS Col načrtuje začetek izgradnje in že prvo vključevanje naročnikov.

V okviru KS Col že nekaj let plačujemo samoprispevek. Po izglasovanem programu je prvenstveno namenjen izgradnji vodovoda. Vodstvo KS je z izgradnjo želelo čim hitreje pričiti, toda zaradi objektivnih težav to ni bilo mogoče. Ugotavljamo lahko, da izgradnja glavnega vodovoda do sedaj ni potekala v skladu z našimi pričakovanji. Pridobivanje dokumentacije je bila, in je še vedno, na žalost, rak rana tega projekta. Tako tudi načrtovana izgradnja nekaj odsekov že v letu 1999 ni stekla. Zapletlo se je tudi pri sestavi pogodb, ki so za našo krajevno skupnost v končnem delu specifične. KS Col se je namreč odločila, da bo svoje obveznosti, ki jih ima v imenu naročnikov vodovodnega priključka, poravnala v obliki zgrajenega omrežja. To pomeni, da bo del investicije vodila sama, in sicer do višine obveznosti. Ta pa za KS Col znaša cca. 45 MIO SIT. Obveznost je izračunana na osnovi števila novih priključkov v okviru naše KS v višini cca. 30000 SIT za priključek, in števila

priključkov na Colu (obstoječi priključki na Colu), v višini cca. 100 000 SIT. Svet KS je že pripravil in sprejel vrsto aktivnosti, potrebnih za izpeljavo projekta. Sprejet je program in vrstni red gradnje. Predvidena so dela, ki naj bi jih krajanji sami izvajali. Planirana so sredstva, ki bodo za to potrebna, in način, kako se bodo zbirala ter koristila. Z občino kot investitorjem celotnega vodovoda se je v določeni meri uskladilo, kako naj bi tako vodena investicija bila pravilno zaključena, ter, v končni fazi, kar je za nas najbolj pomembno, pravilno ovrednotena. Prav gotovo si je vodstvo KS s takim načinom izgradnje naložilo veliko breme in odgovornost. Zavestno se namreč odloča, da izpelje program samoprispevka, katerega izpeljavo smo jim zaupali. Taka odločitev je umestna predvsem zato, ker omogoča veliki večini gospodinjstev ob glavnem vodu, da se priključijo bistveno prej, kot bi se sicer. Program izgradnje namreč predvideva postopno dokončno izgradnjo razvodnega omrežja iz smeri Predmeje proti Colu. Sami si lahko izračunamo, da bo to trajalo še kar nekaj let. Koncept na Colu omogoča zainteresiranim vključevanje v izgradnjo z delom in s tem bistveno zmanjšuje obveznost posameznika. Kakšne bodo obveznosti, tako finančne kot v delu, bo opredeljeno v posebnem delu pogodbe. Okvirno lahko povemo, da bodo

morali novi naročniki odšteti cca. 100000 SIT v gotovini (vedno revolariziran znesek na dan 18. 12. 97) in da bodo imeli možnost opraviti delo v višini največ 100 000 SIT. Preostali del se pokriva s strani sredstev samoprispevka. Na Colu bo finančna obveznost znašala revolariziranih 5000 SIT in jo bo v skladu s sprejetim občinskim odlokom in sklepom sveta občine potrebno poravnati ob priključku celotnega omrežja Cola na Vodovod Gora. Pred nami je torej leto, v katerem bo potrebno kar poprijeti za delo in seči v denarnico. Zavedati se moramo, da gradimo zase, da se vodstvo trudi za skupno dobro vseh nas, in da je uspeh odvisen predvsem od odločnega vodstva z jasnim programom. Vodstvo pa je lahko le eno, zato strpnost ne bo odveč.

Želimo si, da bi program že v letu 2000 zaključili delno v Gozdu in Žagoliču ter v okviru finančnih možnosti nadaljevali v Gozdu. Dokončna izgradnja je naloga občine v prihodnjih letih. Finančne ugodnosti, ki izhajajo iz samoprispevka, bodo enake tudi za tiste, ki v okviru programa izgradnje KS ne bodo priključeni.

Anton Tratnik

Gasilski kotichek

V VSEH POGLEDIH USPEŠEN ZAKLJUČEK STOLETJA

Leto, ki je naokoli, je tudi v našem društvu pustilo vidne rezultate. Na občnem zboru v začetku leta smo si zadali nekaj ciljev, ki smo jih več ali manj uspešno uresničili. 30. maja smo v uporabo prevzeli novo gasilsko vozilo toyota, ki smo ga že pred prevzetjem uspešno uporabili pri nekaterih intervencijah. Boter vozila je bil nekdanji minister za obrambo, Alojz Krapež. Ministrstvo za obrambo je bilo tudi glavni donator, vendar nam brez pomoči krajanov ne bi nikoli uspelo zbrati dovolj denarja. Ob prevzemu vozila je župnik Stanko Ipavec blagoslovil tudi novo dvorano v kletnih prostorih gasilskega doma. Kot poveljnik društva sem s pomočjo mentorjev, Matjaža Bajca, Dimitrija Polanca in Sebastjana Peljhana, največ pozornosti namenil delu z mladimi gasilci. Po uspehih na občinskem tekmovanju v Vipavi in na regijskem tekmovanju v Kobaridu smo se z obema ekipama pionirjev uvrstili na državno tekmovanje prihodnje leto. Za nagrado smo odpeljali otroke na izlet v Ljubljano, kjer so si ogledali Gasilsko brigado Ljubljana in živalski vrt, dan pa smo zaključili z ogledom letališča Brnik in z dobrim kosilom na Vrhniki.

Med aktivnosti moramo prišteti tudi čiščenje italijanskih vodnih zbiralnikov na Vodica, s čimer smo krajanom zagotovili pitno vodo, gasilec pa zadostno količino požarne vode. Ob tem se moramo krajanom Vodice zahvaliti za požrtvovalno delo in pomoč.

Mladi gasilci so bili uspešni tudi 11. decembra, saj so na občinskem gasilskem kvizu osvojili prva tri mesta. S tem so dokazali, da je gasilstvo še vedno tista panoga, ki mladim nekaj pomeni, kajti pri nas se naučijo veliko koristnih stvari, ki jih bodo spremljale vse življenje. Ob koncu bi se rad zahvalil vsem krajanom in staršem, ki imajo veliko razumevanja za naše delo z mladimi, ter vsem, ki so nam kadarkoli pomagali. Vsem colskim gasilec pa želim vesele božične praznike ter veliko zdravja in sreče v letu 2000. Da bi še dolgo polnili gasilske vrste!

*Z gasilskim pozdravom "Na pomoč!"
Poveljnik PGD Col Kristjan Polanc*

Intervencijska skupina gasilskega društva Col ob novem vozilu. Od leve: Sebastjan Peljhan, Branko Tratnik, poveljnik Kristjan Polanc, David Rušt in Boštjan Lemut

50 let lovske družine Col

OD VČERAJ DO JUTRI

V letu 1999 je minilo 50 let aktivnega in uspešnega dela LD Col. V počastitev zlatega jubileja smo lovci organizirali priložnostno proslavo in kar nekaj aktivnosti, ki so zaznamovale ta pomemben jubilej. Že leta 1997 smo postavili na Špiku spominsko obeležje v čast svetemu Hubertu, zavetniku lovcev, organizirali svečan blagoslov in številnim udeležencem pripravili prijetno srečanje. Tudi aktivnosti v jubilejnem letu smo začeli z že tradicionalnim bogoslužjem pri križu na Špiku, nato pa se je zvrstilo več dogodkov, ki so po svoje opozorili na dolgoletno aktivno delo lovcev:

- izdaja zbornika z naslovom Svet od Granate do Črnega Roba, kjer v desetih poglavjih predstavljamo lovišče v različnih obdobjih in s številnimi posebnostmi, gospodarjenje z divjadjo; v njem lahko preberemo bogate spomine starejših lovcev, o mnogih veselih in tudi žalostnih dogodkih na lovu; zvemo, kaj mislijo mladi o divjadi in

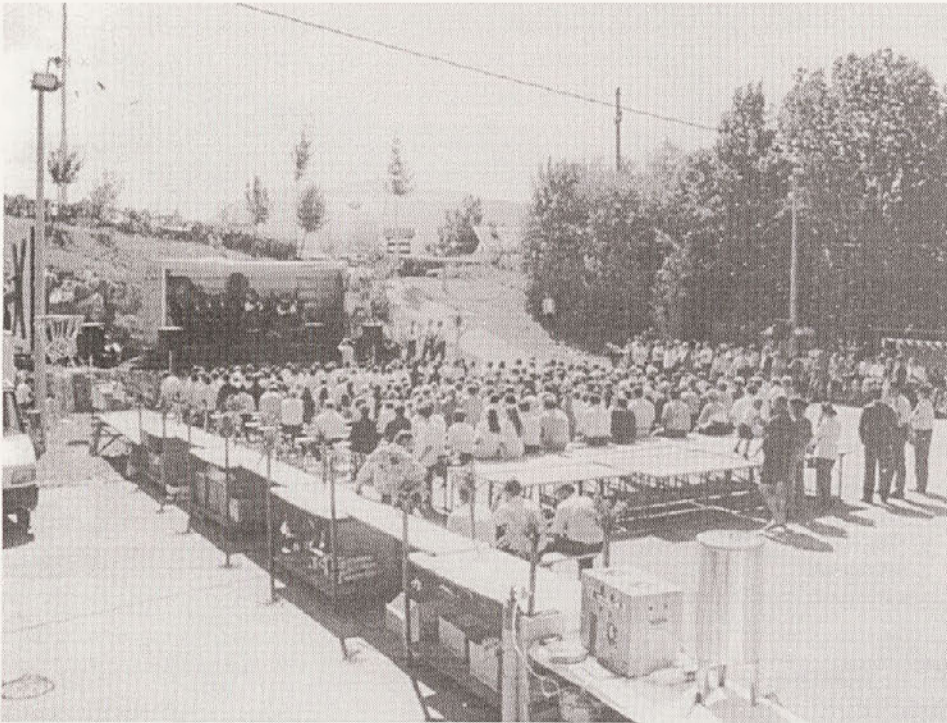
lovu; svoj kotic pa so si priborile tudi žene lovcev;

- priložnostna razstava, kjer je bil na poljuden način prikazan živalski svet našega območja, načini lova, lovska literatura in druge lovske zanimivosti, ki so se ohranile vse do danes;

- predstavljeno je bilo delovanje lovske družine osnovnošolski mladini in organiziran je bil voden ogled razstave za številne goste in druge zainteresirane skupine.

PRAZNOVANJE

Svečano praznovanje smo pričeli z zahvalno sveto mašo v nedeljo 22. 8. 1999. Lepo poletno jutro je nazdravilo prijetnemu razpoloženju, jubilejna zastava na visokem mlaju nad prireditvenim prostorom pa je plapolaje vabila na proslavo. Točno ob 11.00, ko se je na prireditvenem prostoru že zbralo preko 400 ljudi, so notranjski rogisti naznanili začetek jubilejne prireditve. Po uvodnem

Praznično vzdušje na colskem igrišču. Zelena bratovščina na kupu...

... raubšicarja pa na preži

nagovoru starešine LD Silvestra Peljhana so o lovu, divjadi in pomenu urejenih medsebojnih odnosov spregovorili še: predsednik izvršnega odbora lovske zveze Slovenije g. Milan Jenčič, predsednik ZLD Gorica g. Dušan Jug in župan občine Ajdovščina g. Kazimir Bavec.

Sledila je podelitev jubilejnih priznanj, ki sta jih prejela še živeča ustanovna člana Anton Tratnik in Jože Kovšca, g. Dušan Jug je podelil priznanja ZLD Gorica, ki so jih prejeli naslednji člani LD Col: Srečo Bajc, Franc Kobal, Emil Kovšca, Srečo Rušt in Lenart Peljhan. Priznanje lovske zveze Slovenije je našemu članu Jožetu Bajcu podelil g. Milan Jenčič. Proslava se je nadaljevala s pestrim kulturnim programom, kjer so poleg notranjskih rogistov nastopali še Kamniški koledniki, učenci OŠ Col, operni solist Marko Kobal, domača humorista Frnce in Janez in MPZ Razpotje Col. Ob zaključku je povezovalka gd. Erika Leban vse prisotne povabila na tradicionalni lovski golaž, na ogled razstave in na veselo srečanje, ki smo ga pozno v noč nadaljevali ob zvokih ansambla Nagelj in izvirnem nastopanju kamniškega Podokničarja.

AKTIVNOSTI

LD Col gospodari z divjadjo na stičišču Trnovskega gozda in Nanosa, kjer najdemo številne klimatske, reliefne, talne, vegetacijske... posebnosti, kar vse pomembno vpliva na veliko pestrost prostoživečih živali. Lovišče zajema 7042 ha površin, ki so pretežno lovna. Izvzeta so le urbana središča (Col, Podkraj) in dokaj gosta cestna mreža, ki seka lovišče podolgem in počez. Okrog 70% površine je poraščene z gozdom, del površin je v zaraščanju in le manjši del se še redno obdeluje. Lovišče zajema lastniško mešane površine, kjer prevladuje zasebna posest in le

kompleks gozdov na planoti Hrušica (1315 ha) je v državni lasti. Na celotnem območju se srečujemo s problemom zaraščanja. Z odselitvijo 'domorodcev' v urbana središča je nastal velik demografski, kulturni, krajinski, predvsem pa miselni zlom. Zavedati se moramo, da je ohranjanje košenic, travnikov, pašnikov... tesno povezano z ohranitvijo živinoreje, pašo drobnice... Prav to v zadnjih letih zelo hitro izginja, saj se ljudje odločajo za drugačen način življenja: v naravo, po svež zrak, po mir, na vikend. Eksistenčno pa so vsi vedno manj vezani na zemljo.

Na območju naše LD predstavlja večinsko divjad srnjad, s katero smo vse povojno obdobje samostojno gospodarili. Velika pestrost lovišča nudi ustrezne pogoje tudi za jelenjad, gamse, medvede, prašiče jazbece, lisice, kune... Gospodarjenje s ti. prehodno divjadjo se je urejalo s številnimi dogovori znotraj različnih, velikokrat spreminjajočih se bazenov, kjer mi nismo nikoli bili natančno opredeljeni pri odločanju o gospodarjenju.

Lahko se pohvalimo, da imamo arhivirane vse evidence izvzema iz lovišča in da nam analize teh podatkov kažejo zanimive razvojne trende, ki jih je smiselno upoštevati pri nadaljnjem gospodarjenju. LD ima dobro urejeno lovišče, saj v vsem povojnem obdobju ni bila naša skrb samo odstrel, ampak tudi ohranjanje in izboljševanje prehrabnih možnosti. V lovišču je postavljenih preko 100 solnic, ki jih stalno zalagamo, 40 kalov, ki jih letno čistimo in vzdržujemo, in več krmnih njiv, posajenih s krmnimi trajnicami. Lovišče je opremljeno z 10 visokimi prežami in prepredeno s številnimi lovskimi stezami. Lovci dobro sodelujemo s številnimi kmeti, ki na našo pobudo in ob skromni materialni pomoči vzdržujejo sočne travnike in pašnike. Objekti (lovska kočica, hladilnica, preža z

mrhoviščem...), ki so namenjeni predvsem potrebam lovstva, pa koristno služijo tudi ostalim uporabnikom prostora.

KRATEK SKOK V ZGODOVINO

Zametek današnje LD je nastal s podpisom društvenega akta 12.11.1949. Danes sta še živa ustanovna člana in podpisnika tega akta, g. Jožef Kovšca iz Gozda in g. Anton Tratnik iz Žagoliča. Do leta 1970 družina ni štela več kot 40 članov, nato pa se je do leta 80 število članov podvojilo. V vsem povojnem obdobju je bilo vpisanih 146 članov, trenutno pa nas je med lovci 77. Pretežno smo to domačini, ki smo ohranili tradicijo svojih prednikov in smemo ponosno proslaviti našo petdesetletnico. Želimo si lahko le, da bi tudi v bodoče doživljali veliko lovskih presenečenj in da bi zmogli nadaljevati tradicijo ponosa in odgovornosti slovenskega lovstva.

*Starešina LD Col
Silvester Peljhan*

Ajdovski župan je podelil priznanja še živečima ustanovnima članoma lovske družine Col, Antonu Tratniku in Jožefu Kovšca... (slika desno)

V gasilskem domu so si lahko obiskovalci ogledali bogato razstavo lovskih trofej, dokumentov in pripomočkov... (slika spodaj)

ALPINA ŽIRI - obrat Col

Obrat žirovske Alpine je že vrsto let eden od zaščitnih znakov Cola. Hala, ki je bila odprta leta 1982, se je umaknila na obrobje vasi in se lepo vključuje v okolje.

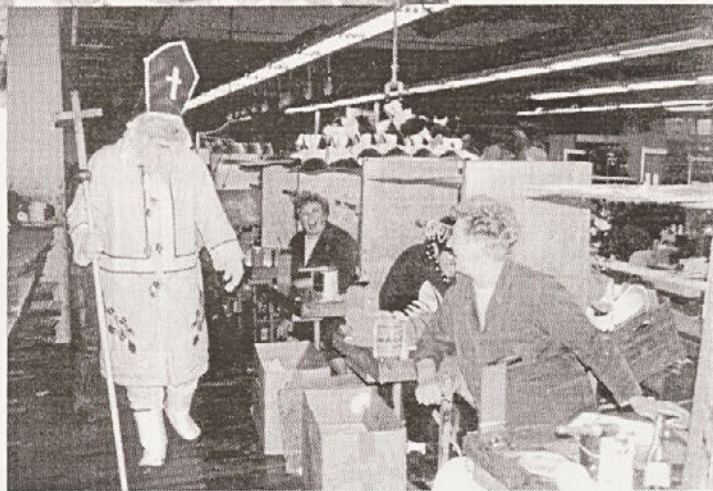
"Alpinke" vsako leto obišče tudi Miklavž. Žal prinese samo bonbončke... (slika spodaj)

Bliža se leto 2000, v katerem bo preteklo 28 let od takrat, ko se je v nekdanjem Prosvetnem domu na Colu zbralo 30 delavk in pod vodstvom iz žirovske Alpine pričelo z delom.

Delavke so se pred tem usposabljevale v Gorenji vasi in v Žireh. Kljub usposabljanju se je učenje šele začelo. Delale so zgornje dele za tekaške čevlje in škornje, pa tudi za salonarje. Dnevno so izdelale od 250 do 300 parov zgornjih delov. Odprtje tega obrata je veliko pomenilo za sam kraj in okolico. Zaposlilo se je veliko število žensk, ki so bile prej doma in niso imele zaslužka, nekatere pa so se prej vozile na delo v Ajdovščino.

Že pri odprtju tega obrata je bil sklenjen dogovor med Alpino, Občino Ajdovščina in Krajevno skupnostjo Col, da se gre v izgradnjo nove proizvodne hale. Leta 1982 se je tako kolektiv preselil v nove prostore, v katerih smo organizirali še sekanje zgornjih delov obutve.

V novem obratu so se odprle možnosti za zaposlitev novih delavcev. V tem času je bilo tudi največ zaposlenih, kar 220, čeprav je bila zaradi mlajše populacije ženske delovne sile takrat odsotnost z dela večja. Od začetka je obrat vodil Marjan Špeh, ki je bil na tem položaju kar šestnajst let in pol. Kasneje so vodili še Martin Klemenčič, Joža Oblak, Franc Frlic, Stane Čar, zadnje leto ga vodim jaz. Bila sem prva štipendistka Alpine in na nek način tudi sama povezana s tem obratom že od vsega začetka. V obratu smo delali vedno bolj zahtevne zgornje dele. Danes

je ta kolektiv usposobljen za vsako delo, saj ima veliko delavcev dolgoletne izkušnje. Od prvih 30 delavcev je tu trenutno še 13 delavk in mehanik.

Trenutno nas je v obratu zaposlenih 160. Dnevno izdelamo od 800 do 1000 parov zgornjih delov obutve. Pretežno delamo smučarske čevlje, trek program, tekače, pa tudi rolerje.

V Alpini smo prebrodili obdobje preživetja, kar mnogim sorodnim podjetjem ni uspelo. Zavedamo se, da se moramo spremembam v svetu prilagajati. Leta 1998 nam je uspelo pridobiti certifikat iso 9001. S tem smo se obvezali, da bomo boljše in kvalitetnejše delali, ker samo tak izdelek lahko ponudimo kupcem.

Prepričana sem, da bomo tudi v prihodnje uspešno izpeljali vse naloge, ki si jih zastavljamo in jih tudi drugi od nas pričakujejo.

Magda Rupnik, vodja obrata

BALINANJE LE ŠE ZA REKREACIJO

Po izgradnji balinišča in ustanovitvi balinarskega kluba je ta šport na Colu doživljal pravi razcvet. Fantje so se sorazmerno hitro prebili v prvo medobčinsko ligo in se (neuspešno) potegovali tudi za napredovanje v drugo državno ligo. Toda v zadnjem obdobju so se v tem kolektivu pojavile težave. Denarne, predvsem pa organizacijske, saj so nekajkrat komaj zbrali ekipo za odhod na tekmo. Poleg službenih obveznosti je za nastale

težave krivo predvsem zmanjšanje zanimanja za ta šport. To se vidi tudi po tem, da je v iztekajočem se letu celo sredi hladnih poletnih večerov balinišče več ali manj samevalo, medtem ko sta bili še leto ali dve nazaj polno zasedeni obe stezi.

še dobro, da barve colskega kluba branijo tudi balinarji iz Doline, v nasprotnem primeru bi verjetno odpadla marsikatera tekma.

Na "kriznem" sestanku sredi decembra so balinarji (na sestanek jih je prišlo samo sedem, od tega štirje Colčani) sklenili, da v prihodnji sezoni ne bodo več nastopali v medobčinski ligi. Poskusili se bodo vključiti v občinsko rekreacijsko ligo in igrati več ali manj le za zabavo. škoda, pa tako lepo je kazalo na začetku...

Na fotografiji z leve: Stojan Križaj, Boštjan in Bine Gorše ter Silvo Tratnik na enem od turnirjev, ki se jih bodo colski balinarji udeleževali tudi v bodoče. Kluba seveda ne bodo razpustili, tudi ga ne nameravajo prodati, kot so se razširile informacije. Podobno kot rokometni klub bo očitno moral nekaj let počakati na novo generacijo.

RAZLAGA SISTEMOV

Zgodbico, ki jo boste prebrali, morda že poznate. Popotnik se je odpravil v hribe in se zaustavil na mestu, ki je bilo znano po močnem odmevu. Tudi sam je želel preskusiti ta pojav, odložil je nahrbtnik, zajel sapo in zaklical nekaj, ja, rekli bomo, političnih gesel: "Socialisti ! Komunisti !! Fašisti !! Liberalisti !!!..." in tako dalje. Ob vsakem vzkliku je pazljivo prisluhnil in presenečen ugotovil, da mu odmev vedno vrača samo eno besedo: isti, isti, isti....

Šaljiva zgodbica je uvod v prav tako šaljivo razlago značilnosti nekaterih sistemov. Ogleдали si jih bomo s prisposobo o kravi. Ja, prav ste prebrali. Kaj se torej s kravo in njenim lastnikom dogaja v različnih družbenih ureditvah.

SOCIALIZEM:

Imaš dve kravi, tvoj sosed pa nobene, zato mu nemudoma eno pokloniš.

KOMUNIZEM:

Imaš dve kravi, oblast ti vzame obe in te vsak dan oskrbi z mlekom.

FAŠIZEM:

Tudi v fašizmu se na prvi pogled zgodi nekaj podobnega. Torej - imaš dve kravi, oblast ti vzame obe in te oskrbuje z mlekom, ki pa ga moraš seveda plačati.

NACIZEM:

Tudi v tem sistemu se tvojim kravam ne godi bolje, saj ju vlada vzame, še slabše pa se godi tebi, saj te postavijo pred strelski vod.

BIROKRATIZEM:

Imaš dve kravi, oblast vzame obe; eno ustrelji, drugo molze, od tebe pa zahteva mleko??

KAPITALIZEM:

Za konec pa še kapitalistična logika. Imaš dve kravi, eno prodaš in kupiš bika.

OLUJA KOŠNJA PO STAREM

Prikaz košnje po starem je postala že stalnica v delovanju našega društva. Tudi letos smo v sodelovanju s pravimi kosci kosili "Jurcovko" na pobočju Rižemberka. Posnetki, ki nastanejo ob obujanju tega kmečkega opravila, so si vsako leto več ali manj podobni, vseeno je prav, da nekaj utrinkov objavimo tudi v tokratnem časniku.

Janez Rovani je bil najstarejši kosec, ki pa je z elegantnim plesom osle po rezilu dokazal, da se te spretnosti nikoli ne pozabi.

Nekaj trenutkov zatem je Janez urezal v jutranjo travo in pustil mladino daleč za seboj.

Le kaj sta se pogovarjala gospodar Gabrijel in Viko? Naj ugibamo. Viko: "Gabrijel, pa misliš, da bo suho že danes?" Gabrijel: "Seveda, kaj ne bo..."

Tik pod vrhom "Jurcovke", ko so kosci že pogledovali, od kod se bo prikazal Igor s polento in kislim mlekom...

TOMAŽEVA ŠTALA IMA NOVO STREHO

Jurij in Stanko Tomažev sta letos nadaljevala z obnovitvenimi deli na skednju, ki ga vsi poznamo pod imenom Tomaževa štala. Tokrat je bila na vrsti streha. Peter Vidmar je takole ujel Lucijana Trošta, ki je skupaj s predsednikom Ivanom Žgavcem zastopal skromne barve Trileka.

Nekoliko boljša je bila zasedba na skromnem martinovanju, ki se je odvijal po uspešno opravljeni delovni akciji. V dogovoru z gospodarjem smo v soboto 13. novembra čistili okolico in sezidali del kamnitega zidu znotraj štale. Končno podoba bo notranjost morda dobila že do kulturnega praznika prihodnje leto, ko naj bi pripravili prireditev, posvečeno trti Dišečki.

MIKLAVŽ '99

Tudi letos je otroke na Malem Polju, v Žagoliču in na Colu razveselil Miklavž. Glede na odzive, skoraj vsi otroci raje vidijo, da jim darila izroči sam Miklavž, kot pa da čakajo na jutro. Poleg tega je zvečer ponavadi zbrana vsa družina, medtem ko se zjutraj ponavadi razkropi na vse strani. Zagotovo je lepše z otroki deliti veselje ob darilih in opazovati njihovo reakcijo.

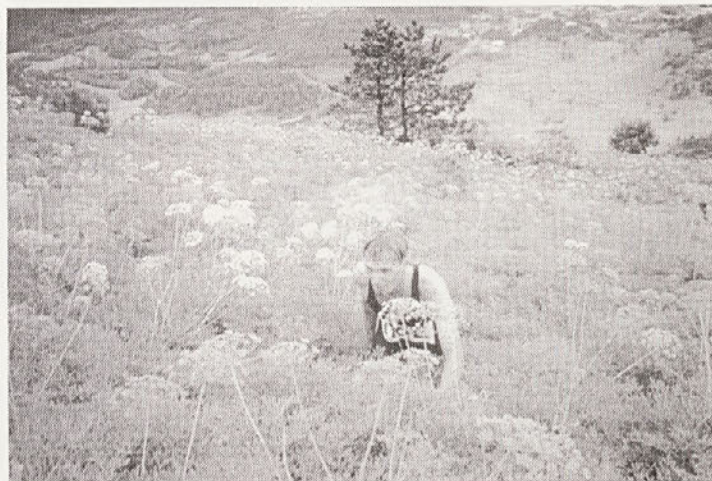
Ponavadi smo objavili nekaj značilnih fotografij ob obiskih Miklavža, tokrat smo se odločili za otroško risbico

OHRENTA COLSKA NEDELJA 99

Na letošnji colski nedelji smo nekoliko bolj poudarili športno udejstvovanje. Balinarski turnir in športne igre sta že naši stalnici. Letos smo dodali turnir trojk v košarki, ki sta ga organizirala Dušan Koren in Dušan Tratnik. Kljub dežju je uspel.

Portret prvega zmagovalca tekaške prireditve, ki naj bi postala tradicionalna. Po koncu tekme je sedel še na kolo in se za sprostitev "zapeljal" do Strmca.

Druga novost pa je bil 1. tek in pohod na Križno goro. Nastopilo je okrog 30 tekmovalcev, zmagovalec pa je postal triatlonec Matjaž Kovač iz Lokavca, ki se je skozi visoko rastlinje takole vzpenjal proti vrhu našega očaka.

Letošnja Colska nedelja je bila ena najhladnejših, za kar je poskrbela predvsem burja. Naše zveste obiskovalce, ki jih tokrat nismo "razveselili" z vstopnino, je zabaval Miran Rudan.

Za glavno zabavo so (poleg Frnceta in Janeza ter skupine Trofenfeld) poskrbeli fantje in dekle iz ansambla As.

MOŽ IN ČEMERIKA SE ŠE NAPREJ DAJETA

Nekaj na novo zapisanih anekdot s Colskega in Podkrajškega

COLSKE

Stari Tone Korenov iz Orešja je bil duša colskega amaterskega igrilstva na Čolu. Igre je režiral, bil pa je tudi imeniten igralec. Na odru se je zmerom znašel in se je znal izvleči tudi iz kočljivega položaja...

Pred eno od "premier" je nekaj malega spil, za korajžo... In ko so ga po uspešni predstavi gledalci s ploskanjem priklicali na oder, je malovetil po ozkih stopnicah in padel. Ko se je smeh polegel, je mirno povedal v dvorano: "To je bil take vrste špas..."

Lučko Trošt - Troštov, Orešje

Na Čolu je bil Koncert iz naših krajev - priljubljena javna radijska oddaja. V Zadržnem domu, v prostoru, kjer je zdaj vrtec... Ljudi je bilo toliko, da niso mogli vsi noter, zato so zvočnike namestili tudi zunaj, da so ljudje vsaj poslušali, če že niso mogli biti zraven. Menda je nekemu celo zvočnik padel na glavo...

Z radijske strani je nastopal pevec Braco Koren, od domačinov pa Franc Koren - Šuničerski in Tone Koren iz Orešja. In je Tone glasno komentiral: "Letos je pa bila dobra letina za korenje..."

Lučko Trošt - Troštov, Orešje

"Sem imel igralsko obdobje v svojem življenju," mi je pravil Lučko Trošt iz Orešja. "Tone Koren iz Orešja je režiral zadnjo igro v svojem življenju. Ko je videl, kakšni igralci so začeli nastopati, je raje umrl..."

No, jaz sem bil policaj. V enem dejanju sem se moral preobleči in preobuti - sleči policajsko uniformo in obleči civilno obleko. Se preobuvam za odrom, malo sem bil živčen, a se mi ne utrže vezalka pri čevlju... 'Kaj narest?' mi je šumelo po glavi. Tako mi je bilo nerodno, da nisem šel na oder, ko bi moral.

Ko me le ni in ni bilo, grejo drugi počasi, zdaj eden zdaj

drugi, z odra. Gor ostane le Franc Koren - Šuničerski, ki je igral enega starega strica. Se obrača in gleda, kje sem... Ko me le ni bilo, vzame pipo v roke in reče: 'Tobaka mi je zmanjkalo!' In gre še on. Zavesa pa se spusti.

To je bil konec moje igralske kariere, čeprav ljudje spodrsaljaja še opazili niso..."

Lučko Trošt - Troštov, Orešje

Boslnov Janez je bil pod Italijo zogar (cestar). In je posipaval cesto po Leskóvci, od Nemca gor proti Cencu. Marjo Pucov, ki živi v Kanadi, si je dan ali dva prej kupil novo kolo... Od Cenca dol se je spustil z njim... Šlo je ko blisk - naravnost v Marjota!

Ko se je pobral, mu je rekel: "Ti si porkajuda, ne pa biciklist!"

Lučko Trošt - Troštov, Orešje

Tone Ernejev se spominja, kako so pri njih molili Roženkranc, ko je bil še otrok...

Oče je molil naprej: "Zdrava Marija, milosti polna.... Segni mulca, da se bo zbudil!, gospod je s Teboj, blagoslovljena si..."

Lučko Trošt - Troštov, Orešje

Kot je splošno znano, se je dosmrtni predsednik društva Trileck Janko Žgavec - Titej priženil v bife Pri Zori. Kot dober zet večkrat pomaga tudi za šankom.

Pride en topel poletni večer v bife Simon Škvarč in naroči pivo. "Se ti ne zdi, da je to pivo malo toplo?" pripomni proti Jankotu. Janko vzame flašo, krepko nagne, jo vrne Simonu in izreče strokovno oceno: "Glih tapravo je..."

Lučko Trošt - Troštov, Orešje

KRIŽNOGORSKE

Smrčkava krava se je gonila, v Kališeh pa so imeli bika. In Ihana Smrčkava je kravo prignala k biku v Kališe. Krava ni in ni tela stat. "Kaj, hudiča, da neče stat," se je jezila Ihana, "saj je doma Peter praviral in je stala!"

Franc Rupnik - Kališki, Mrzli Log

En drugi buot je kravo h Kališerji, k biku, pripeljal Janez Smrčku, Petrov brat. Visok možak je bil, Janez Smrčku. Kališerjev bik pa je bil bolj nizek. In so morali skopat luknjo, da je krava noter stopla, da je bik lahko opravil svoje delo...

Franc Rupnik - Kališki, Mrzli Log

Ihana Smrčkava s Križne Gore je bila zaljubljena. Vse v njej je trepetalo, ko se je spomnila na svojega Janeza...

V hiši ni imela obstanka, vleklo jo je ven in je šla gor nad hišo, v Požgano mejo. Mulci pa skrivaj za njo...

Pride Ihana do debelega hrapavega trša, ga objame, se privije obenj ter zdihuje: "O, preljub moj Janez! O, preljub moj Janez..." Mulci pa za njo: "Ihana, ma ta je lesen..."

Franc Rupnik - Kališki, Mrzli Log

Ančka Rejcava s Križne Gore je povabila sosede na mlačev ječmena. Mlačev z ročno mlatilnico je bila naporna, zato so si sosedje pri tem težkem delu pomagali med sabo.

Prišla je tudi Smrčkava Ihana. Križnogorci so se iz nje radi ponorčevali...

Spodnjih hlačk ženske takrat niso nosile in en mulc je pljušnil Ihani pod kitljo vodo, drugi pa zagnal kje podnjo vevnik z ječmenovimi resami...

To da se je praskala, uboga ženska...

Franc Rupnik - Kališki, Mrzli Log

Ja, Ančka Rejcava je bila vseh muh polhna in drzna! A si ni enkrat zmislila...

...Vedela je, da imajo Trkmanovi iz Podkraja v Trstu dobre prijatelje. Je šla k njim, se predstavila kot Trkmanova hči in bila pri njih na letovišču štirinajst dni!

Ko je čez čas prišel Trkman v Trst, so mu rekli: "Lepo in pametno hčer imaš!" - "Kako," se je začudil, "jaz imam doma same dedce..."

Franc Rupnik - Kališki, Mrzli Log

Tik ob cesti od Cola proti Črnemu Vrhu, preden zaviješ levo za Križno Goro, desno pa na Javornik, je na levi strani Bošnarjeva hiša. Za hišo, gor v bregu, pa je šibak izvirek žive vode.

Križnogorci so verjeli, da je voda iz tega izvira zdravilna. Lebanove strice, Šuničarjeve, je zagrabila huda griža. In pošljejo pastirja po zdravilno vodo v Bošnarjev izvirk. Fantič pa se je zamotil s Smrčkovim pastirjem in ko se je zavedel, bi moral biti z vodo že nazaj. Kaj zdaj? Če gre po vodo k izvirku, bo pozen in jih bo dobil... In je zajel kar v Rejcavem kalu. Nič ni pomislil, da je voda od govejega scanja rumenkasta in motna...

Ko je ves zadihan prinesel vodo k Šuničerji, so se strici postavili v vrsto in pili, pili... "Tak to je voda!" so kimali. "To je zdravilo!"

Drugi dan pa so rekli: "Viš, je že pomagalo..."

Anton Koren - Bajtarski (Šuničerski), Trševje

Gregor Leban - Šuničerski je šel k spovedi na Sveto goro. Čakajo v vrsti, čakajo, kar butne iz spovednice župnik in reče: "Kaj je to! Pri onem spovedniku tam so same lepe mlade punce, pri meni pa sami smrdljivi dedci!"

Anton Koren - Bajtarski (Šuničerski), Trševje

Pod Italijo so morali neporočeni starejši fantje plačevati samski davek.

Tudi Lipe Klatežev s Križne Gore ni bil poročen in bi po zakonu moral plačevati samski davek. A ga ni, ker ni imel nič. Ga kličejo na sodnijo: "Samski davek bo treba plačati, drugače vam bomo rubili..." - "Ne bom ga plačal. Lahko mi vzamete prvo ali zadnjo premo od voza, obe sta dobri," se je iz oblasti in iz svoje revščine ponorčeval Klatežev, saj ni imel ne prve ne zadnje preme...

Anton Koren - Bajtarski (Šuničerski), Trševje

Stari Filčer s Križne Gore, Pavle Hladnik, je kmalu po vojski od nove jugoslovanske vojske poceni kupil težkega tovrnega konja. "Saj ga nimam kaj nucat," je pravil Predgozdniku, "sem ga kupil samo zato, da Markca* jezim..."

Anton Koren - Bajtarski (Šuničerski), Trševje

*Markc - Markovi s Križne Gore

VODIŠKE

Janez Strmški je delal iz gipsa svetnike. Hkavčevka z Vodice je prišla, da bo kaj kupila. "Kateri je dražji?" je prašala. - "Vse en hudič je!" je odgovoril Strmški...

Pavle Likar - Školarski, Vodice

"A kaj kolnete, ko delate svetnike?" so vprašali Strmškega. - "Kolnem. Ma je vse sproti odpuščeno..." se je posmejal.

Pavle Likar - Školarski, Vodice

V zadnjih ofenzivah petinštiridesetega leta so četniki z minometi od Korena streljali proti Fratarju. Zadelo so Fratarsko hišo. Do tal je zgorela.

Drugi dan pride mimo Fratarskih Frence Lazarski. Tudi pri Lazarskih so bili četniki in so Frencetu vzeli ene hlače in svinjsko čeljust. In je Frence rekel Lazarskemu Štefanu: "Vidiš, Štefan, meni so vzeli hlače in svinjsko čeljust, tebi so zažgali hišo. Zdaj sva glih..."

Anton Koren - Bajtarski (Šuničerski), Trševje

ŠE ENA IZ HRUŠICE

Jože Štefančič - Tagurenov s Strlic v Hrušici, je imel navado reči, ko se je s kom prerekal: "Ne boš me, ne! Sem hodil v visoko šolo - na 900 metrih, nalogo pa sem delal čez 1000 metrov visoko!"

Res, v osnovno šolo je hodil pod Italijo - v Hrušici, Strlice pa so še dobrih 100 metrov više...

Marija Bajc - od Pile

Vse anekdote zapisal Franc Černigoj

Franc Černigoj že vrsto let sodeluje z društvom Trilek, še posebej nam je dobrodošla njegova pomoč pri izdajanju Colskega časnika. Za letošnjo številko je pripravil tudi nekaj na novo zapisanih anekdot, mi pa smo se odločili, da ga ob tem še enkrat predstavimo. Za vse tiste, ki bodo čez leta prijeli v roke Colski časnik, ki je nastal tik pred koncem zadnjega leta, ki se začneja s številko ena...

Franc Černigoj je Predmejčan, ki je svoj drugi dom našel v Ajdovščini. Po poklicu je slavist, zaposlen kot učitelj slovenskega jezika na osnovni šoli na Colu. Vse od prihoda na Col, pred dvaindvajsetimi leti, je aktiven pri izvenšolskih dejavnostih. Bil je pobudnik za izdajanje šolskega glasila Javorov list, v katerem je z učenci in sodelavci zbiral in še zbira bogato ljudsko izročilo, anekdote, pripovedke in ostale zanimivosti, ki so značilne za življenje na obronkih Trnovske in Hrušiške planote.

Bogato gradivo je strnil v treh knjigah: Javorov hudič (Kmečki glas, 1988), Nace ima dolge tace (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 1996) in Mož in čemerika (Samozaložba, 1997), ki so doživele velik odmev po vsej Sloveniji, prejšnji teden pa je izšla njegova nova knjiga z naslovom Znamenje na Gori (Samozaložba). Na osnovi zbranega ljudskega gradiva pa je bilo posnetih tudi več televizijskih in radijskih oddaj.

Franc Černigoj piše tudi pesmi in je izdal že več zbirk. Lansko leto (1998) je izšel izbor njegove poezije, z naslovom Gora in pesem.

Za svoje delo je prejel številna priznanja, leta 1995 tudi državno priznanje najboljšim pedagogom.

Sandi Škvarč

Avantura v središče balkanskega kotla

V BIVŠI PRESTOLNICI BIVŠE DRŽAVE

Kako sem se udeležil najbolj množičnega protesta v Beogradu in bil zaradi tega kmalu žrtev gumijevk

Posledice bombnega napada na Beograd: Srbska politika je dolgo časa sejala: in tu so rezultati žetve.

Kljub težavam, ki sem jih sprva imel zaradi vize in nato zaradi srbskih carinikov na madžarsko - jugoslovanski meji, sem se po šesturni zamudi (vmes se nam je pokvaril še avtobus) vseeno znašel v našem bivšem glavnem mestu, v Beogradu. Že sama železniška in avtobusna postaja mi je takoj vzbudila občutek, da je tukaj marsikaj narobe. Vsi so hitro zavohali marke in me poskušali prepričati, da jih menjajo po najboljšem tečaju v mestu. Težave so seveda nadaljevale, ko sem v natrpanem tramvaju prispel do obljubljenega Youth hostela. Ko je receptor spoznal, da sem Slovenec, ni bilo slobodnih kreveta, in to kljub rezervaciji, ki so mi jo po telefonu potrdili dan pred odhodom. Tudi deset mark, ki sem jih bil pripravljen podariti samovšečnemu receptorju, (mesečne plače ni imel večje od 100 mark) ni zaleglo.

Poiskal sem drugi Youth hostel na znanem Bulevarju JNA, vendar tudi odtod odšel s spoznanjem, da je ta mladinski dom postal v trenutnih srbski situaciji luksuzni hotel s 50 dolarji na noč. Nikakor pa se nisem mogel znebiti občutka, da sem tudi tu nezaželen, ker sem Slovenec... Tako sem pristal v kampu Košutnjak blizu Banovega brda. Bungalov za 20 mark, pa še 10 mark receptorju pod roko... Ker je bil kamp vseeno malo preveč oddaljen od središča Beograda, sem se takoj naslednje jutro vkrcal na mestni avtobus in poiskal svoj zadnji adut, zadnji hotel, katerega naslov sem dobil na internetu. Če izvzamem mrzel tuš in ceno (30 mark), je bilo ostalo kar znosno.

Po začetnem otipavanju in spoznavanju beograjskega nočnega življenja ne bi mogel soditi, da je v državi kaj narobe. Samo nočno življenje Beograda ni nič drugačno, kot sem ga doživel v Pragi ali Budimpešti. Ljudje, ki se šetajo po ulicah središča mesta, mi niso niti malo vzbujali občutka, da so izolirani od ostalega svet ali da je njihova država doživela enega svojih največjih porazov v zgodovini, oziroma, da živijo v diktaturi 21. stoletja. Mogoče pa je to samo čar dvomilijonskega mesta, kjer je kljub revščini (poprečna mesečna plača je okrog 150 mark) še zmeraj kakih 50 000 dobro situiranih meščanov.

Trenutno pa je Beograd vseeno v središču svetovne javnosti, pa ne zaradi Titove Kuće cveća, ali Kalemegdana, ampak zaradi demonstracij, ki jih prireja Savez za promene, združen z ostalimi opozicijskimi strankami. No, in to je bil tudi tihi cilj in glavni motiv mojega potovanja v Beograd.

Prvih pet dni mojega bivanja v Beogradu se je na Trgu republike ob 20. uri zbiralo okrog 40 000 ljudi, ki so ob raznih znanih opozicijskih voditeljih skandirali gesla proti Miloševiću.

Vse skupaj se je nato ob spremljavi glasbe (Bob Marley, Rolling Stones, The Beatles...) spremenilo v miren sprehod po glavnih ulicah Beograda. Vračanje na Trg republike pa je spremljala glasba We are the champions ter ponovni nagovor znanih oseb iz igralskih in akademskih krogov mesta Beograd. Končalo se je okrog 22. ure, ko se je množica mirno razšla.

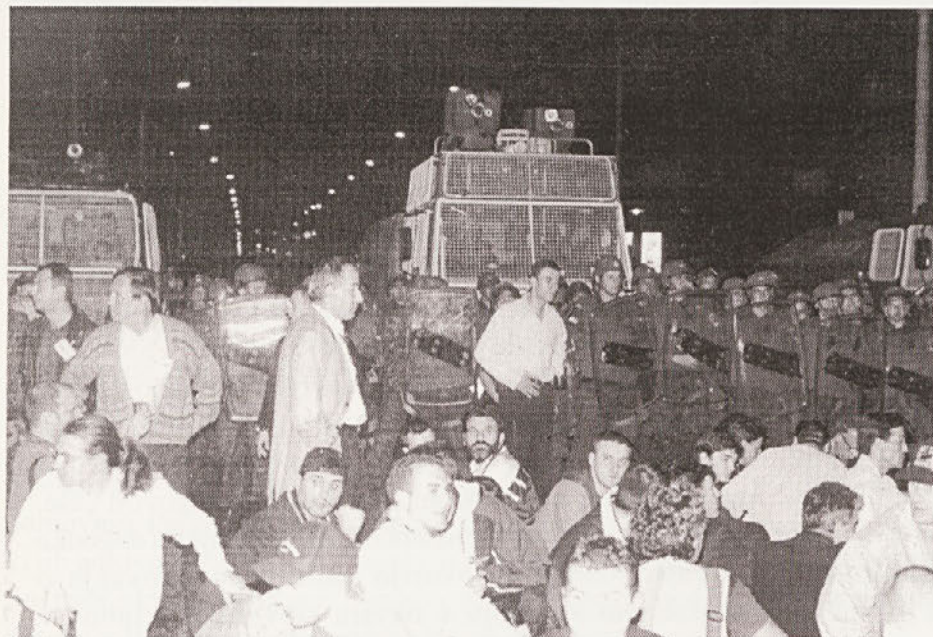
Deseti dan protestov pa se je na Tgu republike zbralo do zdaj največ demonstrantov, okoli 80 000. Napšotili so se proti elitnemu delu mesta, Dedinjam. Deset policajev je sprva skušalo zaustaviti demonstrante na križišču ulice Srbskih vladarjev in Kneza Miloša, a so po kratkih razgovorih z voditelji opozicije SZP spustili demonstrante naprej. Novi policijski kordon jih je dočakal na križišču ulice Kneza Miloša in ulice Nemanjine, poleg Generalštaba VJ. Skandirajoč Izdali ste Kosovo, Idemo na Dedinje, Sloba Sadam, so demonstranti posedli poleg policijskega kordona, sestavljenega iz tristo policajev z gumijevkami in ščiti, a izza kordona so bili postavljeni vodni topovi in transporterji s topom za solzivec. Ker sem imel okrog

rame fotoaparata, sem vse skupaj spremljal iz neposredne bližine, ki pa bi lahko bila tudi usodna, saj je bilo očitno policajem počasi vsega dovolj in začela se je splošna zmeda. Policaji so začeli uporabljati gumijevke, iz sosednjih ulic pa so med ljudi zapeljali cisterne in uporabili vodne topove.

Slišati je bilo samo: "Trei, trei trei..." No, in tega navodila sem se tudi sam močno držal, ko sem se prebijal s fotoaparatom okrog vratu in nahrbtnikom na ramenih skozi 80 000-glavo kričečo množico. Vem, da sem pohodil kar nekaj ljudi, vem pa tudi, da me je bilo res strah.

Šele ko sem se prebil v varno razdaljo, sem se ozrl in videl, da policaji tepejo vse pred seboj. Ženske, fotoreporteje, starejše... Ko sem vse skupaj hotel posneti, se je pojavila izza stranske ulice nova skupina policajev, ki so nas spravili v nekakšen polkrog, in zopet sem tekkel, tekkel po ljudeh, ki so padali pod udarce gumijevk podivjanih policajev. Tekel sem kakih 200 metrov in k sreči se mi je uspelo prebiti v predverje znanega London caffea, kjer pa me je dvometrski in stokilski varnostnik vratio nazaj na demonstracije, kjer sem se znova znašel v sredini zmede. K sreči pa so bili policisti z gumijevkami preveč zaposleni z drugimi in znova se mi je uspelo izogniti udarcem. Potem pa nisem več tvegala in sem se po stranski ulici vrnil na Trg republike.

Okoli 50 000 demonstrantov se je nato vrnilo na Trg republike in znova so jim spregovorili nekateri opozicijski voditelji. Sam sem se usedel v bližnji kafič in vse skupaj nemo spremljal, govorniki pa so še naprej podžigali

Miloševiću se je zgodil "narod", ki ga je seveda skušal zaustaviti s silo. Zaenkrat mu to še uspeva...

demonstrante z najrazličnejšimi parolami proti Miloševiću. Voditelj DS, doktor Zoran Đinđić, je poudaril, da se ve, da se v tej državi ne brani Ustava, da se ne brani narod, da se brani le najdražjo zakonsko posteljo na svetu, zakonsko posteljo diktatora i diktatorice na Dedinjah.

Po koncu govora na Trgu republike, se je množica

Na prvi pogled mirno življenje na beograjskih ulicah. Nemoč je "raja" izražala s pisanjem grafitov.

demonstrantov mirno razšla, center mesta pa je bil preplavljen z policijskimi maricami. Tudi sam sem se odpravil proti hotelu, vendar sem imel na sorazmerno kratki poti kar tri policijske kontrole, ki so zahtevale najprej ličnu kartu, nato novinarsko akreditacijo, šele na koncu pa so mi vzeli tri filme (podtaknil sem jim še neposlikane filme, poslikani trije pa so ostali skriti v spodnjicah...).

Vrnil sem se v hotel pod mrzel tuš in, razmišljajoč, ali je to dobro ali slabo, da imam vozovnico za jutrišnji vlak v Ljubljano, zaspal.

Naslednji dan berem v časopisu: Okrog 60 ranjenih, med drugim več policistov in novinarjev, dva protestnika pa sta zaradi udarcev izgubila življenje. Nič več ne dvomim! Filmov je zmanjkalo in ob 15.00 sem že na vlaku. Pripraviti se moram. Zopet bo treba srbske policiste prepričevati, da je zgolj naključje, da grem prav danes domov s svojega študijskega potovanja.

Kdo je Milošević? In zopet nova zgodba o filmih v spodnjicah...

S Križem je križ...

ALI SMO COLČANI ZA DEMOKRACIJO ?

Tudi letos smo bili polnoletni Colčani povabljeni na volišče. Odvijal se je eden najzanimivejših referendumov v zgodovini naše občine, oziroma sploh v zgodovini samostojne Slovenije, kajti odločali smo se o preimenovanju naselja Vipavski Križ. Uradno se je referendumsko vprašanje glasilo takole: Ali ste za to, da se potrdi občinski odlok o preimenovanju naselja Vipavski Križ v Sveti Križ? Po dolgotrajnih in zanimivih polemikah v zvezi s preimenovanjem smo se v nedeljo, 12. septembra, lahko podali na volišča. Nič krivi in nič dolžni smo prebivalci cele občine odločali o imenu majhnega slikovitega naselja, na katerem so se lomila kopja občinske politike. Politike, ki z zdravim razumom ni imela veliko skupnega, ampak to je že tema za drugo zgodbo.

V volilnem imeniku KS Col je bilo to nedeljo vpisanih

621 volivcev, ki so bili "bombardirani" s številnimi informacijami za in proti in tudi s "pridigami" s posvečenega mesta.(?) Na volišče jih je prišlo 291, kar je skoraj 47 %-na udeležba. Za potrditev občinskega odloka, torej za preimenovanje, se je odločilo 218 Colčanov (75 %). Proti preimenovanju, torej za upoštevanje volje prebivalcev Vipavskega Križa, je bilo 67 volivcev, to je 23 %. 6 glasovnic je bilo neveljavnih. V občinskem merilu so zmagali nasprotniki preimenovanja, če se izrazimo v športnem žargonu. S tem se je potrdilo, da je vendarle prevladal razum. In tu pravzaprav sploh ne gre za to, kako naj bi se Vipavski Križ preimenoval, ampak preprosto za upoštevanje večinske volje tistih, ki tam živijo. Občinska oblast in nekateri "demokrati" so to spregledali.

Ampak ne pozabimo, nekaj podobnega kot Križanom se lahko jutri zgodi tudi Colčanom...

Sandi Škvarč

Zdomci se radi vračajo domov

OBISK IZ AVSTRALIJE

Tudi Col je v povojnih letih zapustilo veliko ljudi, ki so se zatekli na različne konce sveta. V svoj rojstni kraj se radi vračajo, saj skoraj vsako leto lahko v naši sredi pozdravimo katerega izmed njih.

Eden takih obiskov je bil tudi letos poleti, ko je iz daljne Avstralije prišel Mario Vihtelič. Krštofova žlahta mu je pripravila pristrčno dobrodošlico, v "programu" njegovega obiska pa smo na nek način sodelovali tudi člani društva Trilek. Odločili smo se, da v tokratnem Colskem časniku objavimo poslovilne besede ob njegovi vrnitvi v deželo "tam spodaj".

Cenjeni stric Mario, spoštovani gospa Ljuba in gospa Draga!

Življenje pač tako teče. Že stoletja smo priča nenehnemu ponavljanju dogodkov in dogajanj. V naravi, na primer, za zimo pride pomlad in za dežjem posije sonce. Ljudje smo veseli, pa spet žalostni in zopet veseli; sedaj bolni, pa spet zdravi... Eno samo neprekinjeno gibanje.

Tako smo pred šestimi tedni po dolgih letih ponovno pričakali vas, spoštovani gostje iz Avstralije, in danes, oz. v naslednjih dneh, bo prišel trenutek, ko se bomo morali posloviti.

V imenu vse Krštofove žlahte bi rad povedal nekaj besed. Ne želim, da bi izzvenele kot besede slovesa, ampak kot besede življenja in bivanja.

Povedati vam moram, da smo se neizmerno veselili vašega obiska. Vsi, brez izjeme, vam moramo sedaj, ko se vaš obisk bliža koncu, pritrditi, da veselo pričakovanje ni bilo zaman. Z vami smo preživeli šest nepozabnih tednov, ki nam bodo, bolj kot vsi doslej, ostali v nepozabnem spominu. Veliko smo si povedali. Predvsem mi, mlajši, moramo priznati, da smo v teh dneh izvedeli marsikaj iz življenja, ki ste ga preživljali še v domovini. Izmenjali smo si mnogo tega, kar doživljamo sedaj: mi tukaj, v Sloveniji, vi v daljni Avstraliji. Spoznali smo, da vam ni bilo lahko. Verjetno je težko opisati trenutke, ki ste jih morali pretrpeti in prestati v, lahko bi rekli, tretjem svetu. Pa vendar ste s svojo voljo in pogumom obstali. Ustvarili ste si domove in družine in, vsaj upamo tako, dosegli blagostanje, po katerem ste, v trenutkih odhoda iz domovine, hrepeneli. Še več! Ohranili ste najplemenitejše, kar bi si lahko želeli. Ohranili ste stik z rodno zemljo, s tisto krpico vesoljnega planeta, ki se ji reče Slovenija. Hvala Bogu, da smo vsi skupaj dočakali, da je naša in vaša država - Slovenija postala samostojna in edinstvena. Neizpodbitno dejstvo je, da gredo gromozanske zasluge za našo samostojnost tudi vam, predragi izseljenci. Gotovo ste za Slovenijo napravili več, kot vemo mi. Kot dokaz temu govori vaše, rekel bi, tenkočutno in natančno spominjanje na dogodke iz vaše mladosti, govorijo vaša pripovedovanja o družabnem življenju v okviru slovenskih klubov v Avstraliji, govori skrb za lepo in pokončno vzgojo vaših

otrok, ne nazadnje, o tem govori tudi četrtkovo nepozabno srečanje z ostalimi izseljenci iz Avstralije. Resnično smo ponosni na vas.

Mario, Ljuba in Draga nazdravljajo ob obisku domovine...

Posebej v ta namen in kot izraz priznanja in časti predlagam, da vstanemo in z ploskanjem izkažemo naš ponos in veselje, potem pa slovesno nazdravimo.

"Zio" Mario in France in Janez na letošnji Colski nedelji. S prijetnimi spomini na drugi konec sveta.

Rad bi zaključil. Še enkrat bi rad poudaril, naj današnje srečanje ne izzveni kot slovo, ampak kot srečanje za ponovno srečanje.

Spoštovani! V naslednjem tednu se vračate v vašo novo domovino. Ponovno se boste srečali z vašimi najdražjimi, ki jih gotovo nestrpnost pričakujete in pogrešate. Prenesite jim naše iskrene pozdrave. Upajmo, da jim boste prenesli kar najboljše vtise iz domovine. Vsem rojakom izrazite

naše globoko spoštovanje. V imenu vseh Slovencev jih toplo pozdravite.

Mi, ki ostajamo v domovini, vam obljubljam, da bomo ostali z vami povezani. Z mislijo, pesmijo, pogovorom in življenjem. Predvsem pa z življenjem v prepričanju in upanju, da se nekoč ponovno vidimo.

Marjan in ostala Krštofova žlahta

PISMO IZ AVSTRALIJE

Mario se je po vrnitvi v svojo drugo domovino spomnil na vesele trenutke, ki jih je poleti preživel v Sloveniji, in nam poslal naslednje pismo. Veseli bi bili, če bi se nas na podoben način spomnili tudi drugi izseljenci. V Colskem časniku bomo radi objavili njihova pričevanja.

Pred več kot štirimi desetletji, mladi, polni moči in sanj, smo zapustili domovino, svoje drage in se podali v tujino, da si ustvarimo boljšo bodočnost. Pri tem pa nismo vedeli, kaj vse nas čaka v tujini. S trdim delom in voljo smo ustvarjali in si ustvarili družino in dom. Tako smo zaživel v tujini in sanjali o obisku domovine in svojih najdražjih.

Letos so se naše sanje uresničile. Nestrpnost smo pričakovali dan našega odhoda v domovino. Ko smo ta dan dočakali, bi bili najraje kar takoj med vami, a ni šlo vse po načrtih, saj smo zaradi prtljage ostali dan več na Dunaju. Vsi izmučeni smo se morali potolažiti, vdati v usodo in tam prespati.

Naslednje jutro smo končno odleteli proti Brniku, kjer nas je čakalo presenečenje. Solze veselja so polzele po licih, ko smo objemali svoje drage. Ko pa so nas nečaki pozdravili s pesmijo Slovenec sem, nas je kar stisnilo pri srcu. Na Marjanovem rojstnem domu smo se

gostili pozno v noč in si hoteli vse naenkrat povedati. V času našega bivanja v domovini smo videli veliko lepega, saj je Slovenija biser Evrope. Videli smo, da napredujete v vsem, da prav nič ne zaostajate za naprednim svetom. Slovenci smo delaven in vesel narod in v tujini smo ponosni na to.

V našem srcu je ostal tudi lep spomin na vašo Colsko nedeljo, saj ste tako Mariota kot tudi mene presenetili z

darili, ki jih ne bomo nikoli pozabili in nas bodo vseskozi spremljala. Ob tej priložnosti se društvu Trilek zahvaljujem za gostoljubje in vam želim še veliko lepih trenutkov ter srečno v novem letu 2000.

Vsaka stvar ima svoj konec in tako je prišel tudi dan slovesa. S težkim srcem in solznimi očmi smo se poslovili z obljubami, da se še srečamo, morda s katerim od vas, v naši novi domovini. Kar smo doživeli med vami, je bilo nepozabno in bo ostalo za vedno v naših srcih.

Marjo in Ljuba

Šport na Colu

PRIČAKOVANJE NOVE DVORANE

Nova dvorana, ki bo morda zgrajena že v letu 2000, bo zagotovo pomenila nov mejnik za športa in rekreacije željne Colčane in okoličane. Zima namreč zaenkrat predstavlja nepremostljivo oviro. Tisti, ki skribijo za lastno rekreacijo, si seveda pomagajo na različne načine; nogometaši in košarkarji - rekreativci se, recimo, enkrat tedensko, v poznih torkovih večernih urah, vozijo na ajdovske Police, nekateri se vzpenjajo na Špečk, veliko jih seveda tudi smuča. Večje težave z vadbo imajo naši mladi rokometarji, ki nujno potrebujejo primeren prostor za treninge prek zime in sploh, kajti rokomet je postal povsem dvoranski šport.

Načrtovana dvorana sicer ne bo povsem rešila njihovih težav, saj naj bi bila dovolj velika le za košarkarsko in odbojgarsko igrišče, vseeno pa bo predstavljala neprecenljivo pridobitev. Ob malonogometnem klubu (v ustanavljanju?) je prav rokomet na dobri poti, da spet postane colski šport številka ena. Organizirano delo z mladimi fanti in dekleti je poleg tega tudi dobra garancija, da naši potomci ne bodo kar tako zatavali na stranpoti, ki jih prinaša sodoben način življenja.

Novice iz rokometnega kluba Col

SPOMLADI V LIGAŠKO TEKMOVANJE

Začetek dela v letu, ki se izteka, se je seveda začel s fizično pripravo igralcev za spomladanski del sezone. V svoje vrste smo dobili nekaj mlajših igralcev, ki bodo v bodoče izpopolnili selekcije v mlajših kategorijah.

Za delo v zimskem času smo seveda praktično onemogočeni, kajti nimamo primernih objektov za izvajanje zastavljenih programov. Z zgraditvijo nove telovadnice se obetajo boljši časi, kajti vzpostavljeni bodo pogoji za nemoteno delo, verjetno se bo tudi zanimanje

za rokomet povečalo.

V naši sredi imamo igralce od letnika 84 do letnika 91. Nekateri igralci redno trenirajo že tri leta in moram pohvaliti njihovo zavzetost, kajti velikokrat se mučimo v nenormalnih razmerah (dež, sneg, burja). Pohvaliti velja tudi njihove starše, ki pridno vozijo svoje otroke na treninge. Seveda pa ne gre pozabiti tudi osnovne šole, ki nam pomaga glede opreme in prevozov na tekme. Upam, da nam bo stala ob strani tudi v bodoče in nam tako pomagala pri našem delu.

V naše vrste se je vključil tudi novi trener Aleš Krapež, ki pomaga pri delu z najmlajšimi. Vsekakor velja omeniti, da z nami trenira tudi nekaj deklet, ki so se lepo vključile v našo sredino.

V iztekajočem se letu smo odigrali nekaj turnirjev (Ajdoščina, Sežana, Nova Gorica) ter veliko prijateljskih tekem.

V letu 2000 načrtujemo vstop v 1. zahodno skupino državne lige, in sicer z dvema selekcijama. Ob tem bo seveda potrebno okrepiti upravo kluba in ga organizacijsko dvigniti na višji nivo. V svoje vrste bi radi pridobili nove igralce, ki jih veseli rokometna igra. Vabljeni so, da se nam pridružijo in nam pomagajo pri uresničevanju ciljev, ki smo si jih zastavili.

Ob koncu leta želim vsem ljubiteljem športa zdravo, srečno ter športnih uspehov polno leto 2000.

Branko Leban

DOPUST

O tem, kaj je to dopust, kakšne oblike in vsebine tega pojma poznamo, bi lahko razpredali na dolgo in široko. V naslednji minutki se bomo dopusta lotili z nekoliko šaljive, matematično obarvane plati. Pazljivo preberite in ugotovili boste, da je izračun, ki vam ga ponujamo, sicer točen, vendar pa zelo daleč od vsakršne realnosti. Takole gre.

Leto ima 365 dni. Vsak dan prespite 8 ur, kar nanese 122 dni. Ostane vam torej še 243 dni. Vsak dan tudi osem ur počivate, kar pomeni naslednjih 122 dni brez dela. Ostane vam še 121 dni. 52 dni v letu so nedelje, ki so seveda dela proste, to pomeni, da za delo ostane še 69 dni. Naslednjih 52 dni so sobote, ko spet ni treba v službo, tako da ostane pičlih 17 dni. Toda vsak delovni dan imate vsaj pol ure odmora, v celem letu je to sedem dni, ki jih seveda spet odštejemo, in ostane vam deset dni. Najmanj devet dni v letu so različni prazniki in tako vam ostane le en sam samcat dan. Ta dan pa je lahko tudi praznik dela, torej prvi maj, ko spet ni treba v službo.

Ja, in po tem matematičnem izračunu se lahko seveda vprašamo, ali sploh potrebujemo dopust.

COLSKA GARTROŽA '99

Predzadnja stran 12. Colskega časnika je namenjena predstavitvi naše tradicionalne nagrade. Upamo, da se boste tudi letos strinjali z našo odločitvijo in z odobravanjem sprejeli 14. dobitnika Colske gartrože. Pretehtali smo številne dogodke, oziroma dejavnost naših krajanov in sklenili, da ob njihovi 50. letnici s Colsko gartrožo nagradimo **Lovsko družino Col.**

Na obronkih Trnovskega gozda je bil lov včasih takorekoč nujen za preživetje. Tistim, ki so se pred petdesetimi leti odločili za ustanovitev društva pa

zagotovo to ni bilo edino vodilo; družila jih je predvsem povezanost z naravo, skrb za živali in ravnovesje v naravnem okolju. Preživeli so vesela, pa tudi težka leta. Pomembna prelomnica je bila zagotovo gradnja doma na Farmancah, poleg ostalih aktivnosti, so se seveda ves čas posvečali vzgoji mladih in izobraževanju. Lahko rečemo, da je lovska družina nekakšen zaščitni znak vsakega kraja in to seveda velja tudi za LD Col, kateri izrekamo iskrene čestitke ob 50 letnici delovanja, ki ga želimo člani društva Trilek popestriti tudi s podelitvijo Colske gartrože 99

Colski časnik izdaja Društvo Trilek, društvo za ohranitev starih običajev, 5273 COL

leto 12, številka 12

glavni in odgovorni urednik: Sandi Škvarč

pomočnik in namestnik urednika: Lucijan Trošt

sodelavci: avtorji posameznih člankov

lektor: Franc Černigoj

urednik fotografije: Simon Škvarč

ostali fotografi: Klemen Bizjak, Leo Caharija,

naslovnica: Silva Copič
 grafična priprava: GRAFOT

tisk: ZIP Solkan

naklada: 300 izvodov

12. številka je izšla 26. dec. 1999

redakcija smo zaključili 21. dec. 1999

Naslednja številka Colskega časnika izide 31. 12. 2000

srečno 2000!

FOTOGRAFIJA NA ZADNJI STRANI

Na straneh letošnjega časnika ste lahko videli nekaj "zračnih" posnetkov naše vasi. Z enim izmed njih smo ovekovečili tudi zadnjo stran. Takšen je torej pogled na Col tik pred iztekom leta 1999

